

Vejby-Tibirke Selskabet Årbog 2021

Omslag: Margot Lander og Erik Nyholms sommerhus. Foto.: Chr Friis

ISBN NR. 978-88319-50-7
EAN NR. 9788788319507

Vejby-Tibirke Selskabet Årbog 2021

Vejby-Tibirke Selskabet

Årbog 2021

Vejby-Tibirke Selskabet

Vejby-Tibirke Selskabet - et lokal- og kulturhistorisk selskab - har som formål at bevare kendskabet til Vejby-Tibirkeegnens særpræg og indsamle kunst, litteratur og mediekunst, der er skabt af personer med tilknytning til egnen.

Selskabet er selvejende, oprettet i 1966 af en kreds af personer, der gennem deres tilknytning til egnen enten som fastboende eller som landliggere har ønsket at gå aktivt ind for selskabets formål.

Selskabet står iøvrigt åbent for alle interesserede, der indtegner sig som medlemmer.

Tilmelding via hjemmesiden: www.vtselskabet.dk eller mail: friis.laebo@mail.dk.

Redaktion: Chr. Friis, Søren Grande, Eva Müller og Anett Wiingaard

Grafisk tilrettelægning: Karen Myron Jeppesen

Tryk: BM Grafik v/Bent Madsen

Oplag: 900

Udgivet af Vejby-Tibirke Selskabet 2021

© Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse af denne bog eller dele heraf er kun tilladt med Vejby-Tibirke Selskabets skriftlige tilladelse. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser.

ISBN NR. 978-88319-50-7

EAN NR. 9788788319507

Indhold

Forord

Af Chr. Friis 7

Badeliv i Tisvildeleje - et tidsbillede

Af Hans Conelius 9 - 16

Nøgenbadning i Tisvildeleje

Af Lars Gardan 17 - 22

DIDASKA - Asger Jorn i Tibirke Lunde

Af Eva Müller 23 - 32

Tisvilde i 50'erne

Af Chr. Friis 33 - 46

Mogens Krustrup - i sandhed en polyhistor !

Af Eva Müller 47 - 58

Ung keramiker i Poulsen-slægten - om Laura Hoff

Af Anett Wiingaard 59 - 67

Et liv i naturens tjeneste - om Birgith Sloth

Af Anett Wiingaard..... 68 - 80

Da ”The summer of love“ kom til Raageleje

Af Søren Grande 81 - 90

Margot Lander - lette trin i Lundene

- vores førstesolodanserinde

Af Anett Wiingaard 91 - 101

Historien om LINDEHØJ - det første el-firma i Vejby

Af Jørgen Lindehøj 102 - 114

Da løbeklubben højt mod nord blev til NORDTRIM

Af Søren Grande 115 - 125

Kunstgaver til Vejby-Tibirke Selskabet i 2020

Af Chr. Friis 126 - 129

Vejby-Tibirke Selskabet

Bestyrelse og adresser 131

Forord

I denne årbog vil der ikke stå noget om coronaen! Det overlader vi til de fremtidige generationer at beskrive den pestlignende tilstand, vi netop nu gennemlever.

Vi vil i stedet for rykke et pænt stykke tilbage i tiden og fortælle om, hvad der skete for flere generationer siden. I redaktionen prøver vi at få inddraget områderne udenfor Tisvilde og Tibirke i vores artikler og billeder, men det er ikke nemt, når vi ikke kan få redaktionsmedlemmer fra de områder, der måske opfatter sig som forsømte områder. Heldigvis har der i år været mulighed for at bringe to artikler fra Rågelejeområdet. Den ene artikel omhandler en kort hektisk periode, da ungdomsoprørets bølger fra USA i slutningen af 60'erne ramte Rågeleje Kro. Det er to autentiske personer fra "the summer of love", der gennem tekst og fotos har inspireret Søren Grande til at beskrive denne hektiske periode i Rågeleje. Tak til Per Meistrup og Kurt Wagner for tekst og billeder.

Fra Rågelejeområdet får vi også en fortælling om Birgith Sloth, som mange af Selskabets medlemmer kender fra turene rundt om Hesselø, hvor Birgith fortæller om sæler, ørne, marsvin m.m. Birgith er helt og aldeles

optaget af verdens natur og engageret mange steder i verden med at redde den. I Vejby kommer der en gennemgang af EL-firmaet Lindehøjs historie. Det er Jørgen Lindehøj, der fortæller om dette vejbyfirma, der har haft så stor betydning for Vejby og mange af beboerne.

Tisvilde og Tibirke møder frem med en række artikler om stærke og kendte personligheder. Det er navne som Asger Jorn, Mogens Krustrup, Margot Lander og Laura Hoff. Men der er også bredere beskrivelser af badelivets glæder, af de ivrige løbere i Nordtrim bl. a i Tisvilde Hegn og en nostalgisk rejse i 50'erne fra Tibirke til P-pladsen i Tisvildeleje- skildret af Selskabets formand.

God læselyst.

Chr. Friis, formand for V-T S

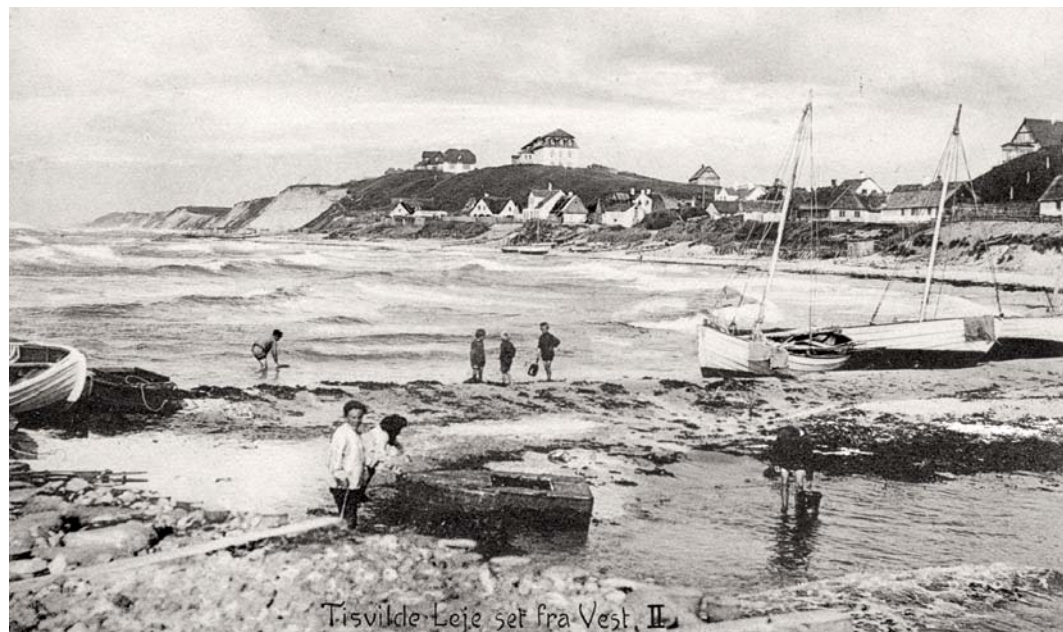
Badeliv i Tisvildeleje – et tidsbillede

Af Hans Conelius

Uden havet – Kattegat – var Tisvildeleje ikke til. Gennem skiftende tider har havet – og dermed fiskeriet - været en vital del af den lokale befolknings eksistensgrundlag. Men i slutningen af 1800-tallet indtraf der en ny trend: folk begyndte at kaste sig i bølgerne.

Det var bestemt ikke fiskerne, der gjorde det. Derimod byfolk, som søgte mod kysterne.

Allerede i midten af århundredet oplevede man i udlandet, at det kom på mode at bade. I lande som Belgien og Frankrig skød kursteder og badhoteller op. Det siger sig selv, at det var den pengestærke overklasse, som indlogerede sig på de mondæne steder. Murermester Kielberg havde set muligheder i Tisvildeleje og opkøbte arealet 'Hyrdebakken' til at bygge Tisvilde Badehotel på (1895). Badehotellets tidlige tid skal omtales i en følgende klumme. Dets eksistens kan

imidlertid anes på nogle af de gamle postkort, som illustrerer badelivet i begyndelsen af 1900-tallet.

På disse postkort er det formodentlig lokale børn, som sopper og leger i vandkanten. Bemærk at de ikke har badetøj på, men går barbenede omkring i vandet med opsmøgede bukseben og kjole. Billederne kan dateres til 1908-1912.

At klæde om til bad og iføre sig passende badetøj var – set ud fra datidens moralbegreber – forbundet med store problemer. Man forsøgte at løse dem ved at transportere en badevogn ud i vandet eller, som det fremgår af postkortene, placere dem på

forstranden. I en lille bog fra 1902 ”Badelivets glæder” anføres det: ”Det almindelige er jo, at kraftige heste trækker de tunge vogne ud gennem sandet til efter den første revle, hvorefter de badende herrer og damer kan begive sig ud i det våde element. Mest bliver det for damernes vedkommende til lidt vandpjaskeri; selv med badehætte løber de jo en risiko for at få ødelagt frisuren!”.

At sådanne badevogne også befandt sig på Tisvildelejes badestrand vidner nedenstående billeder om. Badehotellet ydede nok sine gæster den service. Begge billeder er taget på stranden neden for Badehotellet.

1912 set imod vest

1925 mod skrænterne med Helenekilde i baggrunden

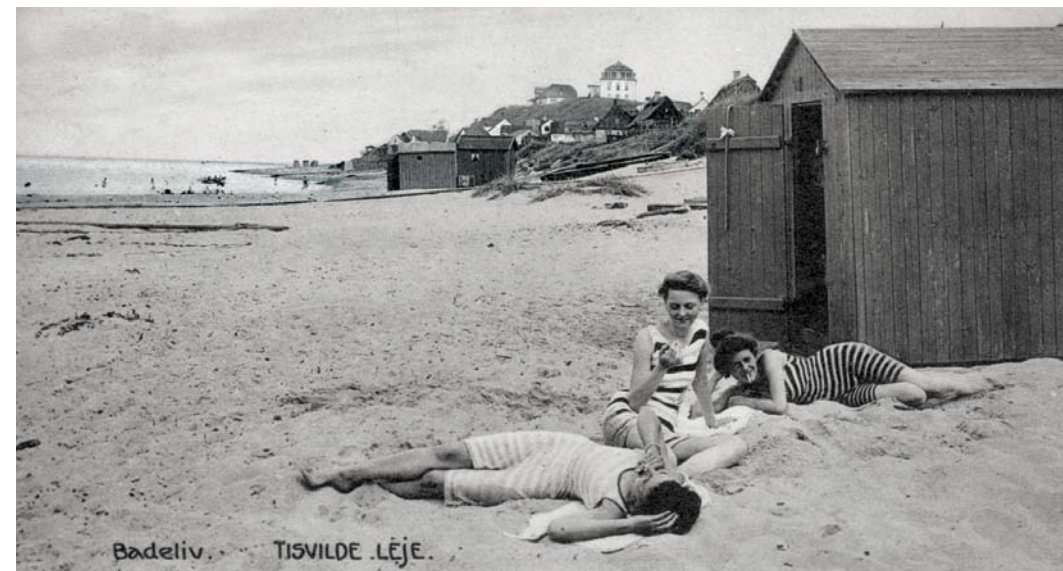
Senere blev badevognene afløst af stationære badehuse, som faktisk var lovløse!

De farverige badehuse, hvoraf en del stadig kan ses på begge sider af nedgangen til bølgebryderen, blev opført uden nogen form for tilladelse. Først i midten af 1930'erne greb Statsskovvæsnet, som havde myndighed over området, ind og forlangte forholdene lovliggjort. Efter flere ændringer i reglerne traf Skov- og Naturstyrelsen i midten af 1960'erne den afgørelse, at badehusene skulle udfases, efterhånden som stormene gør dem ubrugelige.

De adskiller sig i øvrigt fra badehusene ved badebyerne Løkken og Blokhus, der er hvide, og som bliver transporteret ind i landet på oplagspladser, når sommersæsonen er forbi – for at undgå, at stormene tilintetgør dem.

Men det er nok ikke badehusene, der skal påkalde vores opmærksomhed.

Frem til århundredskiftet havde damerne været tækkeligt iklædt badekjoler med strømper, skørter og kyser. En ikke særlig praktisk påklædning til badning. Overgangsformen var ud-i-et-badedragten. De tre badenymfer på billedet repræsenterer

På dette billede fra 1911 ser man nogle af de første udgaver af badehusene på Tisvildeleje strand

datidens populære badedragtsmode: den stribede badedragt, her i tre forskellige udgaver.

I "Maanedes-Magasinet" i 1909 skrev Ella Melbye bl.a.: "Køb aldrig de færdige badedragter af bomuldstricot – disse frygtelige tingester, der klistrer til kroppen som et pølseskind. Det er så fristende, man kan få dem til 1,50 kr., men lader man en badedragt sy efter mål eller syr den selv, så har man den praktiske glæde, at den ikke i løbet af et par dage er falmet og sjasket, men at man kan bruge den flere somre i træk. Selvfølgelig er det absolut net og klædeligt at have et lille lægget skørt over den egentlige badedragt,

men det kan man roligt overlade til de ældre damer, der ikke vover sig ud, hvor bølgerne går højt, eller bryder sig om at tage længere svømmeture. En dragt kan netop være meget stilfuld i sin enkelhed, når man undgår kraver og volanter og anden overflødig pynt.”

Hun fortsætter: ”Så er der herrerne! Det skulle forbydes ad lovens vej, at der inden for et lands grænser blev lavet så frygtelige indretninger som svømmebukser.”

Desværre lader det til, at fotografen ikke har samme interesse for mændenes påklædning, så det kan ikke her dokumenteres med postkort fra tiden. Imidlertid er det på denne tid,

at herrebadedragten smider toppen og overgår til de før så kritisable svømmebukser.

At der ikke blot er tale om datidens side 9-piger, men at årgang 1911 også kunne give sig i kast med Kattegats bølger, viser det næste billede. Denne situation er måske knapt så iscenesat som de to foregående optagelser, hvor badepigerne ser direkte og glade – og måske tillokkende - på os tilskuere.”

Billedet af badning for enden af bølgebryderen forekommer ikke at være så arrangeret som de ”sribede pølseskindspiger”. Badedragterne er knapt moderigtige, og

store og små lader til at være upåvirkede af fotografens tilstedeværelse.

Med tiden skiftede badegæsternes interesse fra havbad til solbad. Ønsket om at blive solbrun indtog en større plads ved turen til stranden. Skulle man slappe af og nyde solens stråler, frembød klitterne syd for Tisvildeleje gode muligheder - gav læ i blæsevejre.

At komme fra København til Tisvildelejes lokkende badestrande var noget besværligt, hvis ikke man tilhørte dem i samfundet, der enten var bilejere, eller som kunne hyre en hestevogn eller vognmand. Gribskovbanens

fremsynede og initiativrige driftsbestyrer Thage indså muligheden for at transportere københavnere ud til kysten; i forvejen gik banen til Gilleleje. Banen skulle forlænges fra Kagerup til Tisvildeleje, og i 1924 åbnedes forbindelsen.

Udover at bringe badegæster tæt på Kattegat medførte åbningen af Gribskovbanen også en opblomstring af sommerpensionaterne. Ved ankomsten af bestemte tog kunne man iagttage et broget skue af hotelkarle, som skulle transportere gæsternes bagage til de respektive feriesteder: blankskyggede kasketter med pensionatets eller hotellets navn i messingbogstaver og budcykler i

mange udgaver. De gengivne postkort stammer fra en samling på flere hundrede, som Vejby-Tibirke Selskabets mangeårige bestyrelsesmedlem, Liv Tvermoes, var så venlig at overdrage mig.

I øvrigt har jeg fundet inspiration i Erik Nørsgaard: Da bedstemor gik i vandet – Træk af badelivets historie. Holkenfeldts forlag, 1987.

Henrik Hansens berømte plakat er fra 1938

Nøgenbadning i Tisvildeleje

Af Lars Gardan

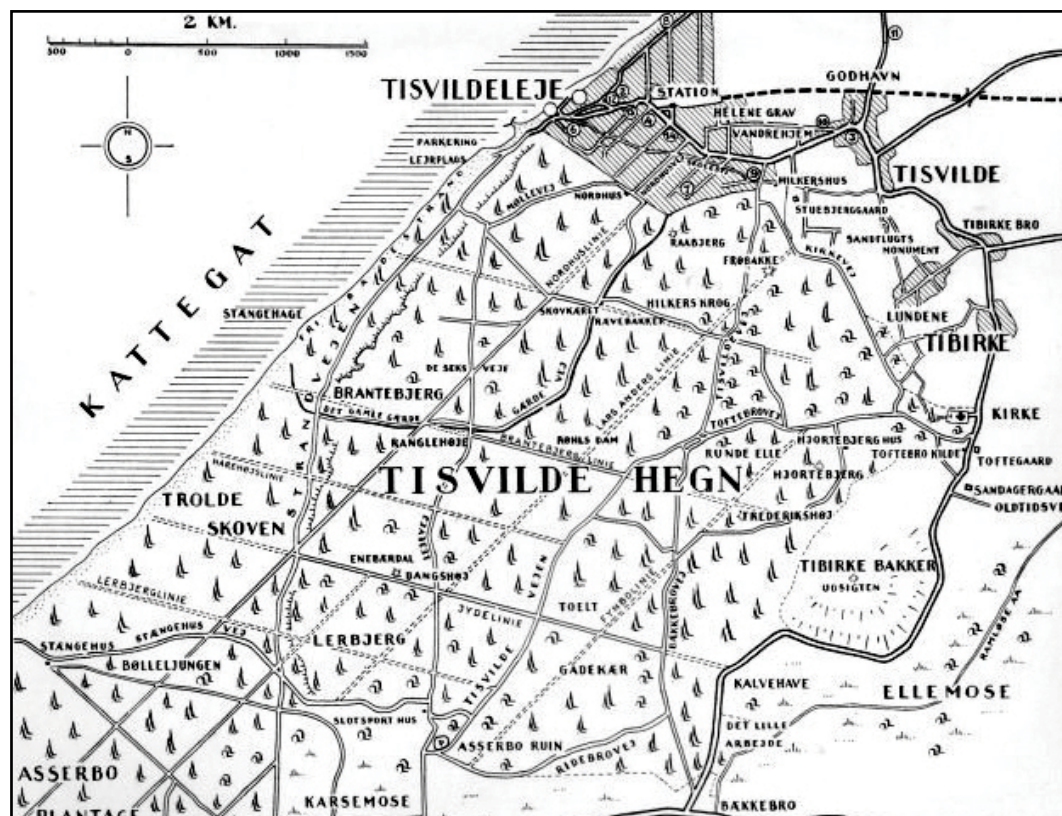
Der findes nogle få sorte pletter på Danmarkskortet, hvor nøgenbadning er forbudt. Ellers er det faktisk helt lovligt at bade nøgen – og mere tilladt i Tisvildeleje, end de fleste andre steder i landet. Dog skal man opføre sig anstændigt.

Morgenbad

Jeg vil tro, at mere end halvdelen af dem, der starter dagen med et havbad, gør det uden overflødig badetøj. Og står du i kø efter morgenbrød hos bageren, kan du godt regne med, at parret i de klassiske, slidte gamle badekåber foran dig ikke har noget på indenunder.

Tæt ved p-pladsen var man påklædt. Gammelt turistpostkort

Gammelt kort over Tisvilde Hegn. Grafiker PEJ 1952

Når dagens soldyrkere og vandkantslegende begynder at indfinde sig på stranden, er det kun de allerfærreste, der bader nøgne i Lejet. Måske et yogahold eller andre grupper sammen. Men ellers foretrækker man at bevæge sig mod vest. Nogenlunde fra Stængehage til Stængehus, med enkelte tekstilenklaver undervejs. Man har typisk tøj på der, hvor man cykler ud fra Tibirke Bakker eller Ram-

løse, idet man generelt ikke opholder sig nøgne på en 'lokal' strand, men alene hvor man mødes på 'neutral grund'. Her gør det så ikke noget, at man møder sin nabo, for nu har man valgt at tage til en naturiststrand. Ellers er naturistlivet, som alt andet badeliv, afhængigt af, hvor stenet strand og havbund er aktuelt.

På det første kort jeg fik over Tisvilde Hegn, var en stor del af stranden vest for den ikke længere eksisterende campingplads ved P-pladsen betegnet *Fribadestrand*.

Aftensol og selvbruner

Endnu i 1990'erne var der livredder ved Stængehage, der som en af de få var påklædt i dagens løb. Først efter fyraften nød han og hans kæreste aftensolen uden tøj. Siden er stranden derude blevet dårligere, og livredderhuset har ikke været på plads længe. Til gengæld er 100 m strand – med adgang fra strandvejen og ridestien oppe fra Brantebjerg – blevet lovlig hestebadestrand. Ellers er det kun tilladt at ride på stranden fra 1. september til 31. maj.

Jeg husker med skam engang hvor jeg red ud på stranden en smuk sommerdag, med en hel del badende ved Stængehage. Det stressede min hest, da hun var ude i vandet. Så hun gjorde, hvad heste gør, når de bliver stressede: Leverede "selvbruner" til de badende. Ikke voldsomt populært. Dog ville selv en emsig biolog ikke kunne måle hestepærer i bølgerne, blot et kvarter senere. Men alligevel. Heldigvis er der sjældent mange på stranden øst for Stængehage, så skulle det ske igen for en anden, så kommer det næppe til at genere nogen.

Hvide klitter og brune kroppe

Fra Stængehage til Stængehus møder man overvejende mennesker i det fineste og mest velsiddende, der findes: Den bare hud.

Det første strandstykke, ud for Troldeskoven, er typisk overvejende befolket af mænd, der synes bedst om mænd. Jeg husker en kunde, jeg havde fra en større dansk finansiel virksomhed. En alvorlig mand. Ham mødte jeg engang ved Stængehage. Han kom i et par mikromale, afklippede jeans, gående mellem to nøgne mænd, på vej tilbage til p-pladsen. Selv var jeg på vej i vandet, nøgen. Samarbejdet med ham blev meget mere afslappet efter den dag. Stranden vest for Stængehage benyttes i øvrigt også af enkelte kvinder, der vil være helt sikre på at ligge i fred dagen lang.

Generelt er der ro og fred på stranden. Mennesker her hviler i deres krop, og har for længst forliget sig med, at noget godt kan være for langt eller kort, bredt eller smalt, uden at det forhindrer et besøg på standen. Naturister behandler typisk hinanden med respekt, og man ligger ikke og deler sololie, her er masser af plads mellem håndklæderne. På nøgenbadestranden hører man heller ikke høj musik eller anden støjende adfærd. Man kan til gengæld være så heldig at se et ungt balletpar øve sig lidt. Eller se flere generationer lege sammen i vandkanten.

Lars og islænderne Isar og Hlj (med sadel) på bestestranden ved Støngbøge. Foto: C. Gardan

Ved Støngbøge i 1990'erne. Foto: S. Gardan

Fra før bademoden blev født

De lokale har badet ved stranden efter en lang arbejdsdag i marken siden tidernes morgen. Måske var kønnene delt i grupper med en tilpas afstand, så man skulle anstrenge sig for at se, hvad der kunne være at se.

Ideen om at bade fra hytter på hjul i vandet eller efter omklædning i badehuse – er kommet med strømmen af byboer, der skulle 'på landet'.

Ungdomsoprøret og den almindelige top-løshed i slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne gav et opsving i antallet af

Hvide numser nær Troldeeskoven. Foto: L. Gardan

På strandkanten ved Støngesbus. Foto: L. Gardan

naturister. Mange, der var unge forældre fra den tid, bader stadig nøgne. Nu sammen med deres børn og børnebørn.

Når man er vant til at være på en nøgenbadestrand, så forekommer mennesker i badetøj en anelse komiske. Uanset hvor gammel bademoden er. Og at de, der klæder sig på for at gå på stranden, tror at bade- dragter med striber eller blomster, der strækkes i forskellige retninger, skulle skjule ret meget, tager fejl, omvendt er de derimod så heldige at se ud som om de lider af en farlig hudsygdom, når de klæder sig af og afslører en interessant kombination af solbrune og kridhvite partier. Faktisk er det kun rådyrene inde i Hegnet, der er charmerende med hvide numser.

DIDASKA - Asger Jorn i Tibirke Lunde

Af Eva Müller

Asger Jorn malede en serie akvareller, mens han i sommeren 1944 opholdt sig i Tibirke Lunde, nærmere betegnet på Møllevvej hos kunstsamleren og mæcenen Elna Fonnes- bech-Sandberg. Hun, den passionerede samler af nogle af de mest betydningsfulde billeder fra den klassiske modernismes epoke i Danmark, havde i 1939 måttet afhænde sin enestående samling for at redde sin mand fra en truende ruin. I jagten på et nyt samlerobjekt traf hun Asger Jorn, som introducerede hende - den ivrige kunst- samler - for det abstrakte maleri, som hun kastede sig over med stor interesse og som tilmed kunne anskaffes for små penge; ja, det var dengang! De to entusiaster fattede stor sympati for hinanden og tilbragte sommeren '44 sammen i Tibirke, hvor den bestandigt aktive kunstner udførte de pågældende akvareller, som fik benævnelsen Didaska.

Betegnelsen er konstrueret som en sammen- trækning af de to hovedpersoners kælenav- ne, Elnas "Dida" og Asgers "Aska".

På den ene side og på den anden side "Didaskaerne" fra Møllevvej antog en umid- delbar og legende form, hvorved de adskilte

Asger Jorn i huset på Møllevvej, 1944. Billedet stammer fra Museum Jorn's arkiver

sig mærkbart fra Jorns tidligere akvareller, som enten var skitseret eller tegnet, for ma- lingen blev påført. Didaska-billederne blev i øvrigt malet på bagsiden af nogle af Jorns allerede eksisterende akvareller - muligvis af mangel på velegnet papir, da det jo var i slut-

ningen af Anden Verdenskrig, hvor der var knaphed på mangt og meget. Men således har man altså en skelsættende datering af Jorns akvareller - før og efter 1944.

Den ændrede stil hænger også sammen med, at Jorn og kollegerne Ejler Bille, Egill Jacobsen, Henry Heerup og Else Alfelt samt Carl-Henning Pedersen under krigen udviklede det såkaldt spontantabstrakte maleri inspireret af børns tegninger. På Jorns initiativ dekorerede kollegerne for eksempel i samlet trop de triste vægge i sønnens børnehave i København.

De fleste Didaska-billeder befinder sig på Den kongelige Kobberstiksamling på Statens Museum for Kunst. Dette takket være årvågenhed fra Erik Fischer, der var overinspektør sammesteds. Fischer så Jorns epokegørende akvareller på en udstilling hos kunsthandleren Børge Birch og fik dem straks reserveret, hvorefter det lykkedes ham at overtale den daværende direktør for museet, Poul Rubow, til at bevilge et betragteligt beløb til erhvervelse af billederne; faktisk, hvad der dengang svarede til museets årsbudget til indkøb af kunstværker!

Digt uden ord

En beskrivelse af de enkelte akvareller er ikke helt ligetil, en analyse endnu vanskeligere, men overordnet kan man konkludere, at de fleste af dem gengiver to mere eller

Jorn Portræt Dida 1945

mindre sammenslyngede, fantasifulde figurer (mand og kvinde), som ser ud til på én gang at tiltrækkes og frastødes af hinanden i en kontinuerlig, bølgende bevægelse.

Den spontant udførte Didaska-serie er fint afbildet i Michael Tvermoes bog Jorns Didaska¹ og lægger op til, eller muliggør i hvert tilfælde, en analyse af de abstrakte motiver. Men man kan naturligvis også blot nyde godt af Tvermoes tilbunds gående udlægning.

Strejtegning på køkkenvæg. Foto: Jacob Müller

I en af sine talrige udgivelser citerer Asger Jorn følgende kinesiske ordsprog: "Et digt er et maleri i ord. Et billede er et digt uden ord".² Michael Tvermoes sammenligner da også Didaskaakvarellerne med: "- erotiske digte, nærmest billedmæssige modstykker til Jens August Schades digte".³ Jorn havde da også perioden 1937-39 udført en række collager⁴ til vennen Schades bog, "Kommodetyven" og fuldførte i 1944 et portræt af digteren.

Surrealisme og psykoanalyse hånd i hånd

Man kan spørge, hvad akvarellerne ellers har med Tibirke at gøre, siden de omtales her i Vejby-Tibirke Selskabets Årbog, for det kan vel ret beset være lige meget, hvor de er malet - eller hvad? Uagtet Didaska-akvarellerne nu befinder sig på Kobberstiksamlingen, er det for det første interessant at sammenholde dem med hele Jorns enestående udsmykning på Møllevej, hvor forholdet mellem Dida og Aska, der den sommer boede sammen i huset dér, fik afgørende betydning for

Dekorert køkkenvæg. Foto: Jacob Müller

Jorns nye, frigjorte stil. Udover interessen for det abstrakte, havde de to hovedpersoner for det andet det til fælles, at begges ægteskaber skrantede og ydermere det, at de begge havde været i behandling hos psykoterapeuten Sigurd Næsgaard, hvilket absolut ikke var ualmindeligt i kunstnermiljøet på den tid. Næsgaard analyserede ihærdigt billeder i forventning om deri at observere komplekser i underbevidstheden, især af seksuel karakter. I den forbindelse kom automattegningen⁵ til diskussion, hvor Jorns standpunkt var, at hverken tanken eller

refleksionen kunne underordnes bevidstheden. Selv ytrede Asger Jorn sig helst ikke om hverken sine værker, sine inspirationskilder eller sit privatliv. Men til trods for, at han forsøgte at holde sit privatliv tæt til kroppen, gik hverken opholdet eller kunststudfoldelsen i Tibirke stille af. Billedbladet bragte over flere sider en artikel ledsaget af en lang række fotos fra opholdet, hvor man kan se Asger Jorn dekorere Elna Fønnesbech-Sandbergs hus såvel inde som ude.

Skabslågerne i køkkenet

Mange har nok hørt om de berømte skabslåger, som Jorn malede under opholdet på Møllevej som en del af udsmykningen i køkkenet. På et tidspunkt blev lågerne desværre fjernet og i 1991 købt på auktion af ægteparret Inger Raackmann og Asker Larsen, der siden testamenterede dem til Horsens Kunstmuseum. I efteråret 2020 kunne alle fjorten låger, hvis motiver er beslægtet med Jorns Didaska-serie i lethed og farveholdning, ses på udstillingen *Jorn Rundt* i Silkeborg.

Frisen i køkkenet

Heldigvis dekorerede Jorn også væggene i køkkenet, som de nuværende ejere, Mette og Mikkel Aaby, har fået restaureret på smukkeste vis. Parret har beredvilligt vist

mig Asger Jorns arbejder på matriklen og dermed muliggjort denne artikel om en af dansk kunsthistories største, internationalt anerkendte kunstnere i det 20. århundrede. Køkkenvæggens figurative bemalinger adskiller sig stilmæssigt fra akvarellerne – både de tidlige og de senere – idet de er mere stringent udført i sort stregtegning. Motiverne kræver en nøjere granskning, men umiddelbart vil man kunne finde en pendant til ”Didaskaernes” erotiske indhold. Jorn har muligvis fundet inspiration hos Paul Klee, som han var en stor beundrer af; dette sagt skønt han på et tidspunkt har fortalt Elna-Fønnesbech-Sandberg, at han ”sgu ikke” beundrede nogen som helst.⁶

Frise over døren – Aska eller Dida? Foto: Jacob Müller

Der arbejdes på muren, 1944. Billedet stammer fra Museum Jorns arkiver

Didas fingeraftryk

Frisen langs loftet over døren adskiller sig stilmæssigt fra Jorns øvrige udsmykning i køkkenet. Mens de fleste af Jorns tegninger har meget skarpe konturer, er frisens figurer langt mere afrundede. Umiddelbart kan de stilmæssigt minde om de ”lystegninger”, som Jorn dog først udførte i 1953 inspireret af Picasso! Men Mette Aaby mener, for mig at se med rette, at der er stor sandsynlighed for, at frisen er udført af Elna Fonnesbech-Sandberg.

Hendes interesse for kunsten udviklede sig så vidt, at hun debuterede hos galleri Tokanten i 1947 med en række farvemættede akvareller, som Jorn vel at mærke roste. Siden deltog hun i flere gruppeudstillinger og blev i 1949 medlem af sammenslutningen Spiralen, hvorefter hun havde adskillige separatudstillinger rundt om i Europa. Fra 1953 udstillede hun under pseudonymet Elna Riegels, hvor mange af hendes abstrakte værker antager legende, organiske former.

Relieffet

Et af Billedbladets fotografier fra 1944 viser Asger Jorn med kost og spand i færd med at skabe et relief omkring husets sydøstvendte terrasse ved hjælp af en speciel cementblanding. Et såkaldt hautrelief i voldsomme, organiske former inklusiv en umiskendelig fallos under tagskægget. Også relieffet har det været nødvendigt at restaurere.

Den udskårne søjle, som ses på et af fotografierne, indgik i handlen, da Aabys underskrev slutsedlen, men var ved overtagelsen af ejendommen erstattet af den ganske neutralt udseende bjælke, som i dag bærer halvtaget. Det skulle vise sig, at det oprindelige, nagelfaste eksemplar var blevet solgt på auktion i København! Kan det tænkes at være fordi, søjlen var ingen ringere end Henry Heerups værk... Også han var en ven af huset dengang i fyrrene.

Summa summarum

At den højt estimerede Asger Jorn har sat et markant fingeraftryk i Tibirke Lunde og dermed beriget såvel lokalområdet som dansk kunsthistorie med et enestående tidsbillede af høj kvalitet, må være begrundelse nok for, at nærværende årbog bringer denne - ganske vist korte - introduktion. Litteraturen om Asger Jorn er omfattende og spændende læsning, men allerbedst er det naturligvis at se den ægte vare, så heldigvis er der er rig mulighed for at fordybe sig i den helt utrolige mangfoldighed af Jorns værker på museerne både her hjemme og i udlandet.

Jorn – helt sig egen

Om kunsten har Asger Jorn selv udtrykt sig således: ”Vi har i dag opdaget, at kunst er en livsform, smuk, grim, ækel, flot, meningsløs, grell, selvmodsigende osv. – ligegyldigt, blot det er frodigt, vældende liv”⁷⁷. Dette

gav mening for ham i en sådan grad, at han afslog at modtage æresbevisninger af nogen som helst art. Da man ville bære ham med en livslang ydelse, fik han den behændigt omdirigeret til en mere trængende kollega.

Også den ærefulde Eckersbergmedalje takkede han nej til, for ikke at tale om den furore, som det skabte, efter et af hans billeder havde vundet Guggenheimprisen i 1964. Ved den lejlighed fyrede han følgende bred-

side af i et telegram til Henry Guggenheim: "Gå ad helvede til med jeres penge, idioter. Afslår prisen. Har aldrig bedt om den. Totalt uanstændigt at rode en kunstner ind i jeres reklamer mod hans vilje."⁸ Man kan vist

godt tillade sig at mene, at Asger Jorn på alle fronter levede helt og fuldt op til sit manifest: "Hvis ikke man går til yderligheder, er der ingen grund til at gå!"

Muren med Jorns relief. Foto: Jacob Müller 2021

Referencer

- ¹ Michael Tvermoes, Jorns Didaska, 1977.
- ² Asger Jorn, Magi og skønne kunster, 1971, p. 51.
- ³ Op.cit. Tvermoes, p. 11.
- ⁴ Collagerne, der oprindeligt skulle have illustreret Kommodetyven blev først offentliggjort i forbindelse med Asger Jorns 100 årsdag i 2014.
- ⁵ Cobrakunstnerne har til dels fået æren for at have introduceret automattegningen. Den svenske kunstner, Hilma af Klint, (1862-1944) benyttede sig imidlertid af automattegningen allerede i det første årti af 1900-tallet. Hendes værker måtte først vises offentligt 20 år efter hendes død, men det skete først langt senere, bl.a. på Louisiana i 2014. Der arbejdes på opførelsen af en museum på Hven, der skal rumme hendes værker.
- ⁶ Elna-Fonnesbech Sandberg, Dem jeg mødte, 1945. p. 59.
- ⁷ Asger Jorn, Arken Museum for Moderne Kunst, 2002 p.44
- ⁸ Op. cit. Arken p. 167.
- ⁹ Signe Haahr Lindegaard, artikel i Jyllandsposten 1.marts 2014.

Benzintanken ved Købmand Klint, Tibirke

Tisvilde i 50'erne

Af Chr. Friis

Stemmingsbillede

Da 50'erne ramte Tisvilde og Tisvildeleje, så der endnu fredeligt ud herude på landet. Bilen var ganske vist opfundet; men der kom ikke flere af dem, end man stadigvæk kunne holde styr på dem om søndagen, når vi drenge i Tisvilde lå nede ved svinget ved Kastanicalléen og skrev bilernes forbogstaver og numre op i de kladdehæfter, som vi havde "lånt" på skolen.

Hos den lokale købmand Koblegaard i nærheden pumpede man stadigvæk benzinen op i glasset, førte den tynde, fine slange ned i bilens tank, åbnede for en hane, mens man holdt slangen op i luften. Når den allersidste dråbe var blevet rystet ned i tanken, trillede man videre ned mod havet. Men vi rykker lige tilbage til startstedet for den guidede bytur...

Møde med Tibirke og Tisvilde By

Kom du således kørende ned ad Holløsebakken og passerede Holmgrens Frugtplantage, hvor den senere fiskeriminister i Starckes storhedstid for Retsforbundet, Oluf Pedersen, luntede rundt mellem sine utallige æbletræer, måtte du passere købmand Klint, der lå på hjørnet. Fru købmand Klint stod nogle gange et pænt stykke ude på vejen, fordi hun inde fra forretningen havde set to gå forbi i retning af Tibirke Bakker. Måske skulle de have haft nogle varer med derud.

Videre forbi mosen, der virkelig var mose dengang; men som de brølende 60'er fik forvandlet til en stinkende losseplads, hvor man bare kunne smide alting ned i... og til Kastanicalleen, hvor en usædvanlig fuld mand slingrede ind i et kastanietræ på sin knallert – en såkaldt ”Disella-røvs-kubber”-mens vi drenge lå tæt ved i græsset og skrev bilnumre ned.

Dagen efter stod der i Ekstrabladet med store typer: *Mand overfaldet i Tisvilde?* Allerede da begyndte tvivlen om pressens troværdighed at komme frem i de små drengesjæle, der selv havde set det hele ske knap fem meter væk.

Vejen snoede sig ikke forbi Johs. Jørgensens og Birte Forsells eller Erik Nørgård huse på Bomskolevej, for hverken vejen eller deres huse fandtes slet ikke endnu. Alle tre løb rundt helt andre steder, inden de købte en af slagterens skrånende jorde for ca. 43.000 kr. pr. grund.

Nej, Tisvilde Bygade snoede sig tæt forbi købmand Koblegaard, hvor øksedramaet fandt sted i 1958 ... og lige efter forbi De gamles Hjem, hvor Kristian Klumpfod, Peter Post og Finn Fisker sad i solen på den vestvendte side og fulgte livet i den by, som de kendte så godt.

Videre forbi slagter Jens Larsens gård, og lige overfor lå den grund, hvor Tisvildes udgave af Kurt Thorsen, van der Osten, engang skulle udbygge sit ejendomsemperium i konkurrence med andre boligbyggere, som den lokale bankbestyrer forsynede med flere penge end godt var – også selv om de var ”rigtige venner”.

Det træ ved Kastanicalleen, som knallertkøberen ramte.
Foto: Cbr. Friis

Den gamle landevejsdel – nu Bymosen. Foto: Cbr. Friis

Tisvilde C

Og så...forbi Tisvildes absolutte fryd: FOGEDGAARDEN, der lå og var fuld og skæv af gammel kultur og en lang historie. Ingen effektivitet; men mindstue for alt det, der havde været engang. Den kommende pyroman gik nok allerede rundt og slikkede sig om munden over denne lækerbisen, der på en nat skulle forsvinde totalt og samtidig slukke drømmen om det optimale egnsmuseum for Vejby-Tibirkeområdet.

Men bagefter blev der senere plads på brandtomten til det originale par, Peter og Kristine og til Kildeblokken og til mindestenene over alle de gårde, der engang lå tæt sammen inde i Tisvilde by. På vej mod Vejby

rejste der sig den ny fogedgård, som aldrig blev den samme som den gamle - selv om de mange ivrige islandske heste og ejeren, Ivar Søeborg, pyntede svært meget på området.

Fogedgården, Tisvilde

Længere oppe i byen lå en købmand, der havde en lille slagterafdeling. Langt senere købte en slagter, Jan Valery, forretningen for at blive købmand; men sådan er det bare her i Tisvilde. Vi har ikke hørt noget om ”skomager bliv ved din læst”.

Lige efter kom en frisør, og ovenpå frisøren boede den dame, der fødte den datter, hvis far også var min far!

Det sidespring må der være talt meget om dengang; men først mange år senere fandt jeg ud af, hvorfor min mor altid ville ha', at vi skulle køre en omvej og op forbi Stuebjerggård, når vi skulle cykle til bedstemor i Ørby. Alle andre kørte da ned ad Poulstrupbakken og gennem Tisvilde By. Men min mor ville ikke passere det skamfulde sted.

Men vi skal videre og forbi den gamle bagergård, hvor vi børn købte store studentbrød for 10 øre. Men en dag havde Fru bagermester Larsen ringet til min mor og fortalt, at jeg i den sidste tid havde købt for mange penge rigtig wienerbrød. Og hjemme måtte jeg tilstå overfor min mor, at jeg havde været ude i osteforretningen og hentet en hurtig håndfuld mønter i den skuffe, hvor min far bare smed alle mønterne ned i løbet af dagen og kun havde styr på ”plovmandene” og alle de andre sedler. Den samme fru Larsen blev langt senere dræbt af et rådyr, der fløj ind gennem bilruden, da hun og hendes søn kørte i bil

Købmanden i Tisvilde. Foto: Chr. Friis

gennem Gribskov. Det fortjente hun ikke. Da bagergården blev nedlagt kom der en kort overgang en ”cancer-grill-forretning” - som om vi i Tisvilde ikke havde sollys nok. Og så forbi en tøjforretning, en iskiosk lige foran den smedie, hvor hestene fik nye sko på af smedemester Lund og nogle godhavnsdrenge.

Så stopper vi endelig et øjeblik op på parkeringspladsen ved Tisvilde Kro for at hilse på den tidligere musiker, Louis Sleipner, der stor og tyk sad med sin ”uskyldige” danskvand; mens den sorte pudelhund uforskyldt skulle løbe rundt og bære navnet SNAPS. Både servitricen og hunden reagerede, når Sleipner engang imellem råbte.... Snnnaaaaps !! Hunden fik sin godbid af Sleipner, og han selv sin drink lidt senere af servitricen.

Den gamle Tisvilde Kro

Ved kroen lå den gamle grusgrav, hvor Olaf Ohlin engang fredeligt stod og tisede i aftensolen.. uden at ane, at han et øjeblik efter ville blive ramt af et halvt afgnavet æble på sit absolut ømmeste sted, og han kun ville nå at se skyggen af tre lyse drengehoveder, der grinede mindst en halv time efter, at Ole Damgaard havde fyret æbleskroget af sted og ramt så godt.

Ved Poulstrupbakken.. og det lange mellemstykke

Og forbi saddelmageren og skråningen ved Tisvildes telefoncentral, hvor den 4-årige Christian i 1944 stod og rakte tunge af en deling tyske soldater og som selv i dag kan

mærke den helt usandsynlige angst, da den bagerste soldat pludselig vendte sig om og kiggede direkte på ham. Og forbi pensionat ”Poulstrup“, hvor man tit serverede to faste retter. Den ene var stegt kylling, som pensionatsejer Preben Jensen selv havde opavlet i det hønsehus, der lå på det sted, hvor skoleinspektør Ib Rasmussen og hans tidligere skolesekretær, Bente, senere bosatte sig i et såkaldt fiskerhus.

Den anden ret bestod af de jordbær, der meget tidligt om morgenen var blevet plukket på Preben Jensens vidstrakte jordbærmærk af de to ynglinge, Ole Damgård og Chr. Ostemand –Tisvildes uadskillelige FY og BI.

Pensionat Poulstrup

På det nærliggende jordstykke havde den håndboldspillende tømrer, Børge Jensen – senere altid kaldet ”Børge Formand” - bygget hus til den jysktalende Karen, som Børge listede op og hentede ved Skovporten, når Karen endelig havde fyraften på hotel Tisvildehus. At han senere skulle få hele huset fuld af damer, det tænkte han nok ikke på dengang. Overfor på den elendige sandjord gik byens håndværkere og byggede frivilligt og gratis det TGF’s Idrætshus op, som endelig kunne afløse det skur, der stod på den stærkt skrånede fodboldbane på Borshøjgård, hvor Lundemaleren Svend Aage tit oplevede at blive vist ud, fordi han altid kom op og skændtes med dommeren om alting.

Forbi den skole, der i frontpartiet ligner sig selv; men hvor lærerne dengang i 50'erne hed Hansen, Jensen og Larsen... og ikke som noget senere: Otto, Chirholm og Skaftø! I skolen lærte jeg og mine fire klassekammerater

Tisvilde Skole fra 1936. Foto: Chr. Friis

Købmandshuset og Ostehuset på Nyvej. Foto: Chr. Friis

merater – Else, Kirsten og tvillingerne Knud og Ole – det første år i 1947 vigtigheden af at skrive alle navneord med stort, hvorefter man året efter afskaffede den regel og også det dobbelt ”aa”, der nu blev til et underligt ”å”.

Efter skolen glider vi forbi det store tømrerværksted, der lokkede de mange tømrersvende til, så de kunne blive gift med de piger, som lundemaler Svend Aage og blikkenslager Erwin havde lavet hver for sig i de lange vinternætter oppe i Tibirke Lunde.

Vi sætter farten op, og passerer de lange køer af arbejdsløse, der stadigvæk i begyndelsen af 50'erne, stod udenfor Anders

Christiansens lille hus og håbede på at få tildelt arbejdsløshedspenge eller snekort.

På toppen af bakken passerer vi ostemandens næsten nye hus med den lille butik og den store kælder, som han egenhændigt havde gravet ud. Efter tiden som osteforretning med tilhørende stærke dufte, kom der helt andre produkter og dufte ind i forretningen. Her solgte den svenske designer, Eva Hasselström, i en periode sit fine og dyre børnetøj med firmanavnet Balloon. Derefter indtog frisøren Uffe Skov forretningen med sin klipning og utrolige historier, der ofte var sandfærdige... og endelig blev forretningen fyldt op af Birgitte Frigast’s farverige nisser og mange andre

Cafeteria Hjortebo. Foto: Chr. Friis

smukke og finurlige ting og sager. Ved siden af lå Købmandshuset, hvor købmanden i 50'erne hed Jørgensen, der var så sparsommelig, at han dels vendte sine tyndslidte bukser, så gylpen vendte bagud – til stor forundring for landliggerfruerne, når han inde i forretningen bøjede sig ned for at hente en vare op fra nederste hylde – og dels altid sad på hug om vinteren ude blandt sine rabarber og ribsbuske, når han forrettede sin nødtørft. Intet skulle gå til spilde hos købmand Jørgensen. Langt senere prøvede Poul - altså Pedersen - at overtrumfe nærigheden ved længe at stå og vente på, at en norske filmproducer og filminstruk-

tøren Egil Kolstø, kunne finde de 1 kr. og 50 øre frem, som han stadigvæk skyldte for regningen på 8.781,50 kr. for drikkevarerne efter alle tiders filmfest på Stuebjerg Alle 40... for så endelig efter lang tids tøven at sige: "Nå, nå... de 1 kr. og 50 øre, dem gi'r jeg". Det blev årets historie, som de mange norske filmfolk citerede om og om igen, da filmen "Arme syndige menneske" blev skabt i Tisvilde.

Og så kom det lange lige vejstykke, hvor kun det lidt ildelugtende cafeteria Hjortebo og Irmas oppustede købmandstelt overfor noget senere bidrog til Tisvildes mærkvær-

Passagerer en masse på Tisvildeleje Station

digheder. Længere nede kom Tisvildes kultursted, Tisvilde Bio, hvor Wadsteds fhv. husbestyrerinde bortforpagtede biografen til boghandleren og altmuligmanden Thuneby, der sammen med sin hustru og deres sorthårede børn solgte billetter og slik, så man sammen med Elise på den bagerste række i ly af mørket kunne begynde at tage hul på den synd, der noget senere kom til at optage så meget af vores tid.

Nået frem til Tisvildeleje

... og så op til Tisvildeleje Station, hvor mange var mødt op for at tage imod de københavnere, der nu skulle op og ligge på

landet. Stationsforstander Rostbøll stod på perronen i sin hvide sommeruniform sammen med hotelkarlene med store kasketter, hvor der stod "Tisvildehus" - "Højbohus" - "Julsgaard" - "Helenekilde" - "Poulstrup" - "Kildegaarden" - "Tisvildeleje Badehotel". De store cykler, Long-Johns, stod opmærkeret og ventede på at blive læsset med de store kufferter, der skulle transporteres hen til pensionatet eller hotellet, så vi amatørdragere kunne få vores 50 øre eller 1 kr. for besværet. ... og glem nu ikke billedet af frk Kløger, der meget ofte var nede ved stationen. Frk Kløger havde lagt sin fine fortid og sin afklipping lige efter krigen bag sig.

Og stod nu i sit fine, men forældede tøj og tyssede på sin gravhund i cykelkurven, inden hun skulle tilbage til kommunens fattiggård, Barritgården, hvis beboeres børn tissede op og ned af hendes vinduer for ligesom at tage "det fine" af hende. ... og Thuneby var også her... ivrigt trippende efter de eftermiddagsaviser, som kunderne allerede ventede på nede i hans kiosk i Hovedgaden.

Tilbage ad Jernbanevej igen og forbi den manufakturforretning som Ludvig og hans kone byggede, og hvori både de kommende jeans, nylonstrømper og de sidste underbukser med låden vrang skulle sælges. Ned mod Lejet, hvor man passerede to minigolfbaner – en på hver sin side af vejen - og forbi den mælkehandler op ad hvis brandmur den skønne Maja lagde sine Ting og Sager i form af en fin forretning med lækre designing.

Tisvildeleje City

Ved den fine bagerforretning, hvor der senere blev grønsagsforretning, men nu er blevet til restaurant Maya... stod der en telefonboks, der skulle ødelægges hele tiden. Ved svinget ved købmand Thomas stod ostehandler Friis Jensen med sin lille nordbagger, Francis, og en lille, gul hestevogn med de små Dannebrogsglaser og det tilforladelige reklameslogan "Ost for enhver smag" på siden af vognen. Her stod de hver lørdag fra tidlig morgen til langt hen på eftermiddagen, men dog kun i skolernes sommerferietid.

Her tilbød den evigt snakkende ostehandler ost til tækkelige damer -for sådan var damer dengang - med glimt i øjet og ordene: "Mild og venlig som Dem selv". Nordbaggeren stod i timevis og gumlede på sin havre i muleposen; mens ørerne faldt længere og længere ned! Overfor var der en frisør, og længere fremme det sted, som hed Sporvognen, og hvor der en dag var en American-icebar – i Tisvilde!. Her sad vi på rigtige barstole og drak vores første cola med rom i, og som hed en Cuba Libre. Nu tog vi virkelig fat på livet.

Så forbi Købmandshjørnet og Servicehjørnet, hvor Ebbe Clemens residerede i mange år. Så kom "Skipperkroen", der efter en tid som Tisvildeleje Cafeén nu er blevet til Tisvilde Kro, og et herremagasin - en damefrisør... og den faste bagermester i Tisvildeleje, Spiegelhauer, med det legendariske landbrød.

Bagermesteren viste i 50'erne, at der var penge i udstykning af grunde f.eks. ved Vibevænget... senere i 60'erne var det vekslerfirmaet Lønborg & Wågensen og Vejby-Tibirke Kommune med den driftige kæmner - senere kommunaldirektør i Helsingør - Lund Aagård -, der gik i spidsen for grundspekulationen gennem udstykning af de sidste gårde i Tisvilde.... og så forbi en grøntsagsforretning, en rigtig slagterforretning, en fotobod med telefonbokse,

Tisvilde Kro..den nye i Tisvildeleje! Foto: Chr. Friis

endnu en slagter, et badhotel, der kun var halvt så fint, som det rigtige badhotel fra 1895 på Hotelbakken, der stadigvæk lå der i begyndelsen af 50'erne; men var blevet så skæmmet af de mange østtyske flygtninge lige under og efter krigens afslutning, men også af vi drenge, der endnu husker den pirrende fryd, når 5 x 3 meter glas langsomt skred ned ad væggen, når vores strandsten ramte de fascetslebne spejle midt i inde i restauranten.

Forbi købmand Olsen, forbi Thunebys boghandel. Så standse og kigge på kunstmaler og livredder Kaj Walthers malerier og

beundre hans muskuløse og solbrændte ben, hvis en af hans beunderinder trådte et skridt til side.

Kaj Walthers udstillings- og siestasted – nu restaurant. Foto: Chr. Friis

Den nedre del af Lejet

... Forbi tre Frydensberg-forretninger på stribe - en grønthandel, en iskiosk og en cykelsmed - forbi et damemagasin, en Tatol, en skomager, endnu en købmand, et højt placeret pensionat, "Højbohus", .. Og endelig kom den sidste købmand, Landorf Hansen, hvis forretning, Strandbasaren, var et helt kapitel for sig med et ubegrænset antal varer til faste priser, og samtidig den tids varme- og nyhedsstue for det meste af Tisvildeleje. Her lugtede af tjære, salte sild, tovværk, øl, fiskere og sæbe. Fiskerne sad altid tæt på tovrullerne og fulgte med i alt. Både hvem der kom ind, hvad de købte, hvad de havde på.. Og om folk havde sagt goddag, når de kom ind. Alle udenbys vid-

ste, at en rigtig Tisvildelejefisker sjældent svarede tilbage med en genhilsen, men hilse skulle man alligevel.

Og så...en rigtig fiskeforretning, Westa, med levende fisk i karrene og en langskægget fhv. fisker, der så endnu mere fiskeragtig ud, end den kopi af en skagensfisker, der skulle komme til at hænge i mange danske hjem... og så ad en snæver og snoet Hovedgade ned mod stranden, hvor der eet sted kun kunne passere een bil ad gangen. Netop på stedet, hvor en husejer kæmpede forgæves mod myndighederne, der ville ekspropriere huset "Grethe", så bilerne kunne fylde den nye, store parkeringsplads helt op.

Strandbasaren – Landorf Hansen

Tr. Villa Grethe – nåleøjet på Hovedgaden

Ved stranden og P-pladsen

Og så lå endelig havet der med stejlepladsen, garnkogeriet, nettene hængt til tørre, trillebørene.. og alle de rigtige, saltgarvede fiskere: Gudmandserne, Corneliuserne, Ingemann-Pederserne. Ikke pensionerede skolelærere eller andre former for lystfiskere, som kom til i 60'erne og 70'erne.

Molen lå der - som i dag - men på stranden var der fiskebåde, der hver dag skulle skubbes og trækkes ned til vandet og op igen. Ikke alle disse joller og lystbåde i organiserede rækker; men rigtige fiskerbåde bygget af bådebygger Bast nede i Tisvildeleje. Og dernede i solen gik livredderen Kaj

Walther med en strøm af damer efter sig, hvis han ikke stod på molen og prøvede at få de blåfrosne drenge til at tage nogle svømmetag ind imellem bølgerne. Og helt ned til parkeringspladsen før 1955, hvor asfalten ikke var lagt på endnu. Her kørte bilerne søndag efter søndag fast i sandet og skulle skubbes ud på fast grund af 3 - 4 mand.

Elon Finne snakkede bornholmsk inde i Strandkiosken; mens han langede is eller pølser over disken - godt hjulpet af sin lille, men seje kone, Tove Finne. For enden af P-pladsen lå campingpladsen, hvor den faste "stok" forstod at tøjre teltene

Den nye kæmpe parkeringsplads i Tisvildeleje

forsvarligt; men engangsfolkene altid skulle samle teltet op i det nederste, østlige hjørne, når blæsten kom stormende ind over pladsen i løbet af natten.

Og længst ude den virkelige synd... nudisterne, der spankulerede helt nøgne rundt. En del nybegyndere med stive blikke; men de gennemførte alligevel den nyvundne frigjorthed. Engang imellem sendte politimesteren - hvis der havde været flere forargede læserbreve - et par af de helt unge betjente derud med sort uniform, kasket og

blanke laksko for at notere de unge damer, der lå splitternøgne i klitterne. Men betjentene kom altid hjem og så så underlig røde ud over det hele og meddelte politimesteren, at... ”der var intet at bemærke“.

Det var et udsnit af Tisvilde i 50'erne; men snart blev tempoet skruet op Tisvilde og i hele Danmark, da velfærdssamfundet for alvor skulle opbygges i 60'erne. Men det skal vi ikke høre om denne gang.

Gravmonument, Tibirke Kirkegård. Tegnet af Mogens Krustrup. Foto: Jacob Müller

Mogens Krustrup – i sandhed en polyhistor !

Af Eva Müller

Da Mogens Krustrup døde i 2011 efter kort tids sygdom, mistede vi ikke blot en skattet genbo og en god ven, men dertil en fond af viden, klogskab, humor og alsidighed. Det vil jeg gerne fortælle lidt om nu, hvor han ville være fyldt 100 år. Dog hverken i nogen kronologisk eller tematisk sammenhæng, men ”frit fra leveren”. Indledningsvis skal

det måske lige oplyses, at Ved Kirken 5 i Tibirke blev helårsbolig for Mogens Krustrup og hans familie, da svigerforældrene, som i 1929 lod det smukke bjælkehus opføre af træ fra Hegnet, gik bort. Senere blev en del af grunden solgt til vennen, Jørgen Hede, hvis søn i dag er ejer af nr. 7.

På Tibirke Kirkegård vidner Mogens Krusturps gravmæle om, at her hviler en person, der ikke går mange af på dusinet. For det første fordi gravstenene, der er nemlig to, hans egen og hans hustrus, blev placeret der efter sidstnævntes – arkitekten Sonja Golodnoffs - død i 1998. Med andre ord en hel del år før Mogens Krusturp selv blev stedt til hvile.

Vejby-Tibirke-Selskabets formand, Christian Friis, som har guidet talrige historisk interesserede folk rundt på kirkegården, kan bevidne, at ikke så få i sin tid har undret sig over dette besynderlige fænomen: En gravsten over en lyslevende person! For sagen er den, at Krusturp ikke overlod noget som helst til tilfældighederne. Ingen misforståelser eller utidig indblanding måtte ændre hans planer. Derfor ikke blot tegnede han gravmælet over sin ægtefælle og sig selv inspireret af Le Corbusiers og hans hustru Yvones grav på Cimetière de Roquebrune-Cap-Martin. Nej, han fulgte projektet til dørs, så stenen kunne stå parat også til ham selv, når den tid kom; vel at mærke præcis i den udformning og placering, som han ønskede. Gravstedet befinder sig tæt på kirkens tårn, som Sonja Golodnoff i øvrigt har været med til at restaurere i sin studietid; efter nogen søgen kan man finde hendes initialer indridset i en af tårnets mursten.

Le Corbu – en leg med former og lys

For det andet var det absolut ingen tilfældighed, at netop Le Corbusiers gravmæle i så høj grad kom til at præge gravstedet i Tibirke. Den verdensberømte arkitekt, møbeldesigner og billedkunstner havde haft Krusturps bevågenhed, siden han som ung kunsthistoriker og magister i klassisk arkæologi var blevet fascineret af Corbusiers ideologi, arkitektur og hele kunstneriske univers. Manden, hvis definition af arkitekturen bygger på ”... en lovbunden og stor-slået leg med former, der ligger i lys.”¹ Med former mente han de elementære former: Cylinderen, keglen, kuben, kuglen og pyramiden.

Den røde tråd

Den minutøse optagethed af Le Corbusiers omfattende æuvre blev en livslang proces for Mogens Krusturp og går som en rød tråd gennem hele hans karriere. Han betragtes da også som en af verdens meget få, højst estimerede Le Corbusierforskere. Rækken af bøger, katalogtekster, videnskabelige afhandlinger, forelæsninger og foredrag i ind- og udland er imponerende; og hans handicap som ordblind var ingen hindring. Tværtimod trænede dysleksien, som det jo hedder, hans hukommelse i en sådan grad, at der næppe var den tekst, som han ikke kunne referere ordret, ligesom der heller ikke var den begivenhed, han ikke ville kunne beskrive detaljeret selv efter mange

års forløb! I det hele taget var han en blændende fortæller, som virkelig kunne holde sit publikums opmærksomhed fangen. Nogle af denne årbogs læsere husker måske et foredrag, som Krusturp holdt i biografen i Tisvilde - naturligvis om Le Corbusier.

Spontane indfald

Mogens Krusturp var i besiddelse af et drabeligt gåpåmod og gik ikke af vejen for noget som helst; havde han fået en idé, så var der ingen vej tilbage. F.eks. som da han kastede sig ud i at synge samtlige Carl Michael Bellmans viser, hvilket han i øvrigt ofte underholdt os med. Men et større publikum var ikke at foragte, så han tilbød frimodigt Selskabet Bellman at optræde med viserne akkompagneret af guitaristen Christian Sieverts. Således steg tonerne fra Bellmans viser til vejrs fra parken på Sophienholm ved Bagsværd Sø den 15. juli 2007.

På et andet tidspunkt kom han for at låne min oldnordiske grammatik. Nu var det de islandske sagaer, det gjaldt. Og selvfølgelig blev han da nødt til at læse dem alle fra ende til anden på originalsproget - og så var det jo bekvemt med en grammatik – men det skulle selvfølgelig være her og nu!

Ja, Krusturp havde mange talenter, endnu et var hans male- og tegnefærdighed. Jeg tænker her på de mange landskaber i blyant,

pastel og kul, nogle gange blot udført efter hukommelsen; men især husker jeg portræterne. Det livagtige oliemaleri af faderen udført i renæssancestil med påskriften JENS KRIVSTRVP ÆTATIS SVÆ 54 ANNO 1943 er mesterligt. Et ganske andet, et af de mere kuriøse, har en særlig historie. Se, det var en decemberaften, hvor vi havde siddet omkring bordet og klippet julestads sammen med Krus (ja, sådan blev han kaldt af familie og venner). Med sine alt andet end spinkle

Mogens Krusturp. Selvportræt, glanspapir. Privateje

fingre formåede han at klippe og klistre de mest komplicerede figurer. Naturligvis efter forbilleder i verdenskunsten såsom oldtidens skulpturer. Efter endt dåd gav han sig til at komponere et selvportræt i form af en mosaik af de tiloversblevne stumper glanspapir. Eftersom han jo var en uhyre dygtig tegner, kom det ikke som nogen overraskelse, at billedet blev påfaldende vellignende, men at det lykkedes på trods af det meget begrænsede udvalg af små, farvede papirstumper var virkelig imponerende.

Med samme fingerfærdighed flettede han engang en ganske lille bitte tæppebanker, ligesom han frembragte en lige så minutiøst udført hvid due, som endnu svæver yndefuldt i vort nordøstvendte vindue.

Og da vores gamle enebærtræ en morgen lå vindfældet på grunden efter en stormfuld nat, måtte Krus da selvfølgelig forvandle veddet til fine træskærerarbejder; så i den følgende tid kom han med den ene omhyggeligt udskårne ting efter den anden. En citronpresser, mange forskellige smukke skeer, deriblandt et par så særprægede, at en beskrivelse ikke rækker, der må et billede til.

Andre redskaber end en lille kniv var bandlyste; ikke noget med hverken at file eller slibe!

Mogens Krustrup. Skeer, enebærtræ. Foto: Jacob Müller

Jorden rundt

Alt, hvad Mogens Krustrup foretog sig, osede af stil og kultur. Berejst som han var, kunne han fortælle om steder og oplevelser fra det meste af verden. Allerede som nyuddannet førte et rejselegat ham til et halvt års ophold i Rom og et andet halvt i Grækenland. Og som docent og senere professor på Kunstakademiet i København var han hvert år på rejse med sine studerende til blandt andet Italien, Grækenland, Nordafrika, Spanien, Frankrig, England, Jugoslavien, Iran, Indien, Centralasien og USA. Endvidere blev Krustrup inviteret med som eks-

pert til Tyrkiet og Syrien af professor Leif Grane sammen med en flok teologer. Hertil kom studieture solo, ofte til Fondation le Corbusier i Paris samt deltagelse i seminarer og møder med andre forskere rundt om på kloden. Ligeledes kom han vidt omkring, når han besøgte sin barndomsven, Per Frellesvig, som var udstationeret på mangfoldige destinationer i verden som henholdsvis attaché, legationssekretær, ambassadesekretær og sluttelig som ambasadør. Endvidere deltog Mogens Krustrup i Dansk arkæologisk Ekspedition (1955-58) til Bahrein sammen med blandt andre den senere rigsantikvar P.V. Glob og den danske gifte Thomas Geoffrey Bibby, som havde en grad fra Cambridge i arabisk og kileskrift. Under disse ekspeditioner dyrkede deltager-

Bibby, glob og Krustrup, Bahrein. 1950'erne. Fotograf ukendt

ne selskabelighed med en lang række honoratiories og ikke mindst med sheiken, der fulgte udgravningerne med stor interesse. På diplomatisk vis blev der udvekslet kostbare gaver, og Sheik Sulman Ben Hamed al Khalifah forærede Mogens Krustrup et gedigent guldur. Opholdet på Bahrein har efter sigende været en særdeles farverig tid, hvor i øvrigt også maleren Karl Bovin deltog! En detaljeret beskrivelse af ekspeditionerne findes i Krustrups kronik "Glob Pasha"²

Morten Nielsen

Et helt specielt venskab havde Mogens Krustrup med digteren og frihedskæmperen Morten Nielsen, der - blot 22 år gammel blev dræbt på tragisk vis under 2. Verdenskrig. Ved de tilbagevendende "skumringswhisky-timer" hos Krus, berettede han om de nærmere omstændigheder ved netop den begivenhed, ligesom der ofte blev læst op af Mortens digte og personlige breve, som nu befinder sig på Det kongelige Bibliotek. Krus kom sig i virkeligheden aldrig rigtigt over sin vens tragiske død og fortalte igen og igen om tiden som frihedskæmpere og om, hvordan Mortens sønderknuste kæreste, Tutti, overbragte ham det chokerende budskab. Han berørte også de konspirationsteorier, som florerer vedrørende dødsårsagen; selv var han overbevist om, at det umuligt kunne være hverken selvmord eller vådeskud for egen hånd.

De to havde lært hinanden at kende på filo-

sofistudiet på Københavns Universitet, hvor de, da de fik øje på hinanden, på en eller anden uforklarlig måde vejrede, at her skete der noget særligt. Ifølge Krus var de i hvert tilfælde begge ild-rødhårede og glødende progressive! Morten Nielsen skrev senere til Krus, at han havde hørt folk tale om, at der gik en underlig person rundt i skoven, men at han nu havde opdaget, at det var ham selv, det drejede sig om. Det skete i Tisvilde Hegn, imens han i en periode opholdt sig hos sin mors moster, Dagmar Bendix, hvor han oppe i kvistværelset på Rigmor Stampes Vej skrev sin berømte digtsamling ”Krigere uden Vaaben” fra 1943, der består af 22 digte, som omhandler livets store spørgsmål, Anden Verdenskrig og især krigens indflydelse på ungdommen.

Blandt de nære venner var også mag. art. Morten Ruge, som blev deporteret til Neuengamme og forfatteren Halfdan Rasmussen, som ligeledes blev taget af tyskerne og anbragt i koncentrationslejr. Begge overlevede rædslerne.

Udgangspunktet

Tro nu ikke, at skumringstimerne altid var helt så alvorlige. Der blev også serveret ikke så få muntre historier, ikke mindst fra hjembyen Holstebro, hvor faderen var grundtvigsk frimenighedspræst og moderen ud af højskoleslægt, først i Minnesota og siden forskellige steder i Jylland. Mogens Krus-

trup førte en mildest talt ekstrovert gymnasietid sammen med vennen, Per Frellevig. De to udgav blandt meget andet et blad, dannede en forening, spillede komedie og tog bestandig nye initiativer af såvel intellektuel som festlig karakter.

Mogens Krustrup satte fra første færd barren højt og stod fast. Hans version af begrebet almen viden indbefattede et grundigt kendskab til historie, litteratur, kunst, videnskab, musik, verdens religioner og helst beherskelse af så mange sprog som overkommeligt. Derfor var det også helt naturligt for ham at være med til at starte Folkeuniversitetet sammen med bl.a. professor i biologi, Morten Lange. Udover at være en vigtig institution for dem, som frekventerer undervisningen dér, bidrager Folkeuniversitetet også til, at mange dygtige humanister får brød på bordet i en tid, hvor flere og flere universitetsfag desværre barberes tæt!

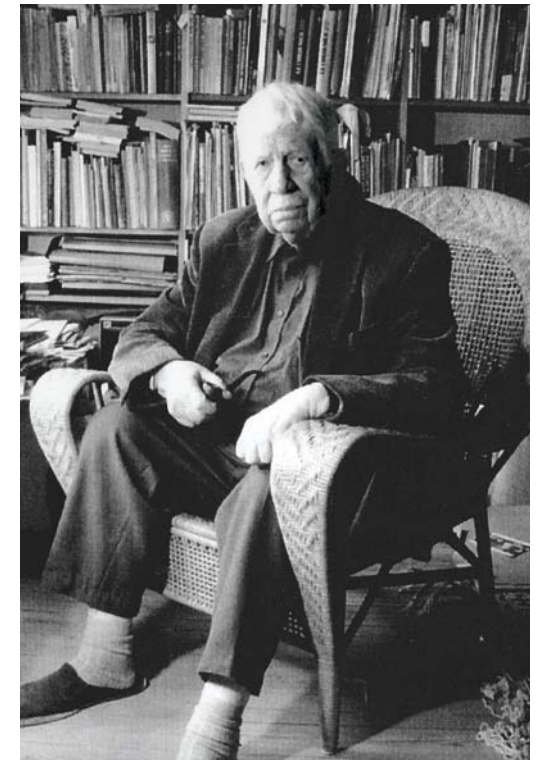
Sitting Bull

Talen faldt ofte på Sitting Bull, idolet, hvis portræt havde fundet sin plads på væggen i den hyggelige spisekrog, hvor man lejrede sig på bænken med de orientalske tæpper. På et eller andet tidspunkt havde Krus i et øjeblik kådhed erklæret, at hvis han fik fat i en ørnefjer, ville lade håret vokse, flette det og uden tøven sætte fjerens i nakken. Det kom noget bag på ham, da vi ved en festlig

lejlighed overbragte ham en smuk ørnefjer. Som en undtagelse fra Krus principper blev der nu ikke noget af hverken ny frisure eller fjerprydelse, men fjerens fik en hædersplads i det store vindue mod skoven, hvor ”skabsindianeren” som oftest sad og læste foran sine bugnende reoler i en røgsky af de velduftende og helt uundværlige bieedier.³

Feinsmeckeren

Apropos spisekrog er det ingen hemmelighed, at Mogens Krustrup var en gourmet af rang og mester i et køkken. Kun det bedste var godt nok. Han havde for eksempel fundet et sted i Frankrig, hvor man fremstillede den ultimative camembert. Da han engang skulle afhente sin ost, blev han mødt med beklagelse af Madame, idet hans camembert først ville være optimal i morgen kl. 15 précisément - så ”a bientôt Monsiur”! Hvad Krus i øvrigt hjembragte af delikatesser fra sine rejser var ikke så lidt: Delikate røgvarer fra Tamborini i Bologna og de lækreste, små, fint formede Calissons d’Aix kager, for blot at nævne et par eksempler. En helt anden sag var de stinkende cigarer Toscano, der var så stærke, at man kun kunne kapere halvdel, fordi den sidste halvdel ville blive alt, alt for kras. Løsningen på problemet har jeg selv været vidne til, idet Krus og min mand, Torben, efter nogen diskussion frem og tilbage besluttede at skære en cigar over og ryge hver sin halvdel! Det kunne åbenbart

Portræt af Krustrup i ”tronstolen” i stuen. Foto: Viggo Rivads

lade sig gøre på grund af den særlige måde, cigaren var rullet på; den var for resten ikke særlig køn og altså også temmelig ildelugtende, men for de indviede crème de la crème!

Le Corbusiers skjulte selvportrætter

Det, som især optog Mogens Krustrup af professionel karakter i de år, hvor vi var så heldige at have ham som genbo, var Le Corbusiers selvportrætter, som andre forskere

måske ikke rigtig havde haft øje for, i hvert tilfælde ikke i samme grad som han. De findes overalt i Corbusiers figurative maleri, således rummer hans kapel i Ronchamp også en lang række ”skjulte selvportrætter”. I sin bog om kapellet skriver Corbu selv: ”Jeg har aldrig nogensinde ”forklaret” et maleri. Billedet vil forlade mig, det vil blive elsket eller afskyet, forstået eller ikke. Hvad vil De have, det skulle rage mig”.⁴ Næ, det kunne åbenbart ikke anfægte hans eget ego, men det kom tværtimod i høj grad til at ”rage” Krustrup, som knækkede koden og således formåede at genkende både Corbu og Yvonne i de mange selv- og dobbeltportrætter. Kontrafejdet kunne være skjult i f.eks. et rektangel med detaljer bestående af en hovedlineal og en trekant, med andre ord arkitektens redskaber. I ”Le Corbusier som maler”, skrev Krustrup i 2006, at mesteren skjulte sig bag mange forskellige masker, hvoraf raven (le corbu) er den bedst kendte. Den, som han også brugte som signatur; men han formummede sig også som æslet, hesten, tyren eller i skikkelse af personer som Deadalos, Pythagoras, ja endda som Jesus! Eller det kunne være i former som pyramiden eller lampen – forstået som allegorier på Skaberen! Ja, han satte ikke sit lys under en skæppe!

Min mand og jeg var så heldige at blive inviteret med til fernisering på en Corbusier-udstilling i Mjällby Konsthall, hvor Krus forklarede maleriernes interessante, ”skjulte”

*Le Corbusier Chapelle Notre-Dame du Haut i Ronchamp.
Foto: Mogens Krustrup*

indhold for os. Udstillingsplakaten derfra hænger i mit atelier og minder mig bestandig om en spændende udstilling, en dejlig dag, en uforglemmelig tid og tillige om, hvad et maleri kan rumme af gådefulde hemmeligheder.

Rebellen

Mogens Krustrup gik aldrig af vejen for en god diskussion. Jeg tænker, der er blevet diskuteret godt og grundigt i hans barndomshjem. Som nævnt var Krus ud af præsteslægt og vel sagtens af den grund særdeles bibelkyndig, men ikke desto mindre kritisk over for kirken som institution - det var han, og det forblev han. Allerede i 1946

Krus linoleumstryk af Blake

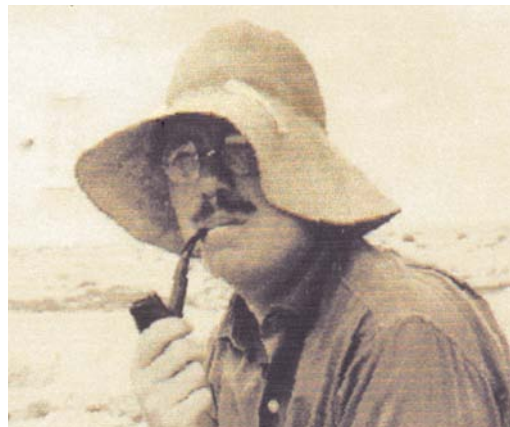
publicerede han en længere artikel med titlen ”Oprøreren og Kirken”, hvorfra jeg citerer: ”Spørgsmålet er, om ikke den Kultur vi lever i, og som hviler på Kirkens Grund, staar i den dybeste og skarpeste Modstrid med Manden fra Nazareth”.⁵ Dermed var der lagt op til en hed diskussion. Dobbeltmoral var ikke Krustrups kop te – i så henseende var han kompromisløs! Med den holdning til den etablerede kirke var han helt på linje med William Blakes⁶ anskuelse, ligesom han i øvrigt satte Blakes

poesi og visuelle kunst meget højt. Heller ikke her sprang han over gærden, hvor det var lavest, men udforskede Blakes komplicerede univers af metaforer og allusioner.

Her kan man derfor meget apropos indskøde, at Krustrup ikke havde meget til overs for præstestanden i almindelighed og i særdeleshed ikke for den på et senere tidspunkt stedlige gejstlighed i Tibirke sogn, for var en præst ikke velbevandret i dels Blakes univers og dels Vilhelm Grønbechs⁷ forfatterskab, var der absolut ikke basis for nogen seriøs samtale overhovedet! De daværende præster forhindrede sidenhen Mogens Krustrups afsjælede legeme i at blive båret ind i kirken med den begrundelse, at menighedsrådsformanden ikke ville give tilladelse, fordi afdøde ikke var medlem af folkekirken. Den forklaring skulle vise sig at være en til lejligheden opfundet bekvem usandhed! Begravelsen foregik derfor på kirkegården uden gejstlig medvirken. At være født ind i en valgmenighed og mere optaget af evangeliet end af kirken som institution, var uden betydning for præsteparret. Jeg tror, at mange som overværede begravelsen tænkte på, hvor smuk en højtidelighed Krus i sin tid havde arrangeret for Sonja, hvor en gammel ”præsteven” forestod begravelsen fra Tibirke kirke. Ikke desto mindre fik sønnen, Adam, udvirket, at hans fars begravelse blev en smuk og bevægende højtidelighed. Umiddelbart efter jordfæstelsen var der

trængsel i Gretely, hvor blandt andre Mogens Krustrups yngste søster kunne berette om nogle særdeles muntre episoder fra deres fælles barndomstid i Holstebro. Forfatteren Egon Clausen (ham med ”Guds Knaldepisk”) talte smukt om sin ”bror i ånden”. De havde lært hinanden at kende via Clausens litteratursalon ”Den røde sofa”, hvor Krus på et tidspunkt havde været gæst. Egon Clausens poetiske tale ved sammenkomsten i Gretely vil det være synd ikke at løfte sløret for, så den følger her i sin helhed:

”Det er underligt, at det nu er slut med gode, lange samtaler, skumringswhisky og meget andet godt og interessant.” Det skrev Eva til mig, da Mogens Krustrup var død. Det er altid et tab, når nogen dør. De kommer aldrig igen. Det er i sandhed ”underligt!” Derefter lever de kun i vore minder, og vi må huske, hvad de gav os. Mogens gav os meget. Jeg husker den sidste samtale jeg havde med ham. Det var på Helsingegården få dage før han døde. Som altid havde han noget, han lige ville fortælle, og det han fortalte mig den dag var, at han engang havde set en måneregnbue. Jamen det er rigtigt, sagde han. Stemmen og ansigtet lyste op ved erindringen. Det var i Tyrkiet for mange år siden, og der var både jordskælv og klippestykker så store som køer der styrtede i afgrunden, og så var der måneregnbuen der stod og glitrede over en kløft. Han var fuld af forundring, men også forsigtig med at

Krus med stråhat

bringe en historie til torvs, som ingen ville tro på. Men så kunne han oplyse, at H.C. Andersen også havde set en måneregnbue engang, og det viste sig, at Aristoteles også havde set en. Aristoteles. H.C. Andersen og Mogens Krustrup – det var da et godt selskab. Det er også et selskab der var passende for Mogens. Han var altid fyldt med fortællinger om noget han havde set. Og hvad havde den mand ikke set? Hvad havde han ikke læst? Hvem havde han ikke talt med? Det var et under med den mand. Hvor var han dog selv fyldt med forunderlig viden, som han hellere end gerne øste ud af. Han vidste tilsyneladende alt. Så det er et helt univers, der nu er gået under. Ja, meget har vi mistet. Men vi fik også meget. Jeg husker søndage hjemme hos os selv, hvor Hanne og jeg i nogle år havde søndagscafé, hvor vi lyttede til kloge mennesker, og der

var Krustrup en ivrig deltager og en klog og munter kommentator. Det muntre var altid hos ham. Jeg får lyst til at citere Vilhelm Grønbech, der et sted har skrevet, at “... megen højtidelig litteraturhistorie og teologi kunde været sparet, om der fandtes en lille smule sans for den lystighed der taler sandhed og bliver mere og mere indtrængende, jo mere den slår sig løs. ”Jeg husker en uforglemmelig eftermiddag i forfatterforeningens bibliotek hvor han fortalte om sit venskab med Morten Nielsen. Han havde medbragt den stok, Morten Nielsen brugte, da han skrev, ”Krigere uden Vaaben” og det armbåndsurs, som Morten Nielsen havde på, da han blev skudt. Mogens Krustrup læste højt af breve fra Morten Nielsen, der kort før sin død havde skrevet til ham: ”Krustrup, min Ven i det fjerne Holstebro ... vi sprang ud af samme Skæbnes Himmeltegn. ”Jeg kan endnu høre hans stemmes klang og rytmen i den, når han læste: Det var betagende. Og det er også påfaldende, hvor meget lys der er i Morten Niensens digte. Mogens fortalte om digtet ”Øjeblik” hvor der står: ”Toget er standset, med Ruder, der løber fulde af blændende Regnskær, og Buskenes vilde lys i det vaade og grønne.” Ikke sandt: ”Blændende regnskær” og ”buskenes vilde lys.” Et andet sted taler han om ”et lysskær omkring/ det, der er hemmelighed.” Ingen kunne være i tvivl om, at i det venskab havde der været et stærkt lys. Og den slags lys skal der to

til. Mogens Krustrup mente selv, at han og Morten Nielsen havde det tilfælles, at de begge var rødhårede, men der var meget mere i det. Et venskab lever af, at den ene kan opfange lyset fra den anden og sende det tilbage. Det kunne Mogens. Han havde venskabets gave, og bar selv et lys med sig. Hvad var det, der skinnede gennem Mogens Krustrup? Hvad var det, der betog ham, så han også kunne betage os andre? Hvad var ”det, der er hemmelighed. ”Jeg er ikke i tvivl. I et ord: det, der optog ham, var skønhed. Han havde erfaret, hvad skønhed er, og hvad skønhed kan gøre ved os mennesker. Den finder vi i kunst og kærlighed, i arkitektur og poesi. Der kan man opleve noget, der er større end én selv. Det vidste han. Denne erfaring af skønhed minder i øvrigt meget om religiøse erfaringer – og det var derfor, han var så optaget af religion, især kristendommen. Også der er der jo tale om lys – lysvæld bag ved lysvæld i himlen ind! Det var det lys, der havde grebet Krustrup. Det var det lys, der skinnede gennem ham. Han var aktiv i folkeoplysningen. Det har jo også dette lys som et grundlag. En måneregnbue er et lysfænomen. Han gav sin bog titlen: Kirker og moskeer i Levanten. Ikke mellemøsten eller den arabiske halvø – men Levanten – jamen det betyder solopgangens land. Det fandt han alt sammen belyst gennem Vilhelm Grønbech, og jeg vil læse et citat højt fra Vilhelm Grønbechs bog om William Blake, for det har en markant

sproglig rytme, og det fortæller om dette et lyskær ”omkring/det, der er hemmelighed.” Grønbech skriver: “Morgenen er ikke en række begivenheder, men en udstømning af skønhed - levende skønhed - glæden åbner sig i blomsternes favn ... den vilde timian og mjødurten, der dunetblød vugger blandt sivene, danser først ud i luften, vækker gedeblad, der slumrer i egen, og dens skønhed svæver fejende afsted i vindens arme; hvidtjørn ... åbner sine mange søde øjne; lyttende tyst sover rosen videre, ingen tør vække den, men snart sprænger den det røde forhæng om sit leje og stiger frem i majestætisk skønhed; nelliken, jasminen, liljen og alle de andre åbner deres himle, hvert træ, hver urt fylder luften med en myldrende dans - sådan bliver det morgen ...”

Lad mig slutte med endnu et citat af Morten Nielsen, hvor han på mærkelig måde reflekterer Grønbech, og hvor han

”hørte nogen hviske et : ”Vel mødt -
Og det svarede fra mange skjulte Munde:
Med en Mildhed, som var mistet og fordrevet:
”Vi har nok og stadig nok, som vi kan gi’ af.
Vi er Ord og Sol og alt, hvad du har levet.”

Tak Mogens. Tak for alle ordene.
Tak for klogt og muntert samvær.
Vi er ord og sol og alt hvad du har givet.
Tak for det hele.”

Sådan lød Egon Clausens smukke ord i Gretely efter polyhistoren Mogens Krustrups begravelse på Tibirke Kirkegård 2011.

Ja, tak for det hele, Krus!

Referencer

- 1 Mogens Krustrup, *Pyramiden og rotunden i Særtryk af Dansk Udsyn nr. 2-3 1973 p. 38*
- 2 *Kronik i POLITIKEN. Nr. 916. År ukendt*
- 3 *Små håndrullede cigaretter uden papir og uden filter omrullet med tobaksblade og tråd.*
- 4 *Citeret i foredrag, april 2006.*
- 5 *Akantusbladet 2. årgang nr. 1 1946 p.9-17.*
- 6 *William Blake 1757-1827*
- 7 *Vilhelm Grønbech 1873-1948 Vilhelm Peter Grønbech var en dansk dr.phil. og professor i religionshistorie ved Københavns Universitet 1915-43 og udgav en lang række bøger om bl.a. sprog, religion og litteraturpersoner*

Ung keramik i Poulsen-slægten - om Laura Hoff

Af Anett Wiingaard

Har man kendskab til Tisvildes historie, vil man ikke være forundret over talentet hos den unge keramikker, Laura Hoff¹, hvis kreative evner har rødder langt tilbage i familiehistorien. Det er en slægt, der under navnet Poulsen kan føre sine aner et par hundrede år tilbage i Tisvilde, hvor de som håndværkere, musikere og kunstnere har sat sit aftryk på egnen.

Som yngste generation i kæden finder vi den 29-årige keramikker, der har værksted i barndomshjemmet beliggende på Væverlodden. Vejens navn trækker spor tilbage til Lauras tipoldefar; en væver, der i begyndelsen af 1800-tallet overtog et husmandssted på Tisvilde Bygade 23. Senere blev den jordlod, som hørte til det lille husmandssted, opdelt i fire strimler, og i midten af 1900-tallet blev jorden igen delt i mindre stykker til næste generation. Således er Væverlodden 3 en lille del af tipoldefarens oprindelige jordlod, og Laura er vokset op omgivet af slægtninge i alle aldre på nabogrundene.

Meget tid til at omgås familien er der nu ikke med en streng arbejdsdisciplin, hvor Laura arbejder med sine ting i faser, så hun i en periode på typisk to uger arbejder intenst med drejning af en serie efterfulgt af en to ugers periode med glasering, brænding og ikke mindst markedsføring.

Det tager sin tid at opstille og fotografere de færdige ting, så de fremstår lækkert på Instagram og Facebook.

Delikate kopper, kander og krukker

Laura Hoff's keramik er delikate, spinkle ting i douce farver. Hun lægger vægt på, at farverne supplerer hinanden, så alle ting kan mikses i de blålige, rosa, grøn- og gullige farver blandet med "pausefarver" som hvid og natur. Når man ser de kønne kopper, kander og lågkrukker, får man lyst at eje hele serien i alle de forskellige farvenuancer, der danner et farvespil fra det blå over det rosa til det lyse. For Laura er det en glæde at kunne skabe brugskeramik; det ligger til familien, at ting skal kunne bruges til noget. Når hun udstiller og sælger på et af de mange markeder, hun deltager i, bliver hun inspireret af at lytte til de folk, der besøger standen – hvordan føles fx hendes krus at have i hånden, og hvad savner de af genstande til bordet. Som perfektionist ønsker hun, at servicet på bordet er så funktionelt og æstetisk som muligt. Hun arbejder med stentøjets styrke samtidig med, at hun stræber efter et lettere udtryk og en finere godstykkelse, end man normalt forbinder med stentøj.

Ornamentdesigner

Lauras brugsgenstande til bordet og hjemmet er enkle i deres udtryksform, hun anvender dog en særlig teknik til dekoration af

blandt andet fliser, vaser og lågkrukker bestående af lag på lag af farve med silkepapir eller blade fra naturen som basis for dekorationen. ”Jeg begynder med at lave en rolig, neutral form, som er ligesom et lærred for en dekoration, og prøver at forestille mig et mønster på formen. Jeg bliver tit inspireret af motiver som f.eks. bladsilhuetter mod himlen eller den skygge, de kaster på en mur. Motivet skal være forenklet for at egne

sig til keramikken”, fortæller Laura. De dekorative former som fx et blad eller en gren klippes ud i silkepapir eller lægges direkte på det keramiske produkt. Derved får fladen en japansk inspireret, silketryksagtig form, der dog stadig har rod i det skandinaviske. Det omstændige og omhyggelige arbejde skaber et unikt udtryk, der er kendetegnet for Lauras keramik.

Ud fra motivet arbejder Laura med farver, hvor hun eksperimenterer med farver og form. Som perfektionist blander hun dem selv i sin søgen efter de rigtige nuancer på sine ting; basis er glasuopskrifter fra designuddannelsen, der er gået i arv, fordi de har vist sig at fungere godt. Resultatet er keramik med et enkelt, levende farvespil, der klæder den lyse, skandinaviske stil.

Keramik som valg

Fascinationen af leret som materiale opstod allerede i folkeskolen. Laura beretter: ”Jeg har altid haft keramik i baghovedet. Da jeg skulle i praktik i folkeskolen ville jeg have været hos en keramik, men kom i stedet hos en glaspuster. Her fandt jeg ud af, at det ikke passede til mit temperament; det var for voldsomt og for hurtigt og for varmt.” At Laura i dag er kommet tæt på glaspusteriet igen gennem sin kæreste, der arbejder som glaspuster på Bornholm, kunne hun dengang ikke vide.

I 2013 søgte Laura ind på Århus Kunstakademi. Blandt de forskellige retninger var keramikken et naturligt valg, opvokset som hun var i et hjem præget af håndværk, hvor hun allerede som lille fulgte med i farens murerarbejde. Her lærte hun at bruge sine hænder, og samtidig blev hun opmuntret til at tegne og male. ”Da jeg gik i gymnasiet, tog min far og jeg en gang om ugen ind og tegnede Croquis, og så gennemgik vi teg-

ningerne, når vi kom hjem – hvad var godt og hvad ikke. Jeg er altid blevet taget seriøst og altid blevet bakket op af mine forældre”, fortæller Laura.

Læremestrene er stadig nærværende

På sit cv kan Laura skrive Bachelor i keramisk design fra KADK på Bornholm, hvor hun søgte ind efter det første år på Århus Kunstakademi. På skolen var de studerende ambitiøse, udvalgte som de var i en gruppe, hvor kun 10 ud af 60 ansøgere gik igennem nåleøjet. På uddannelsen var der mulighed for praktik, og Laura søgte ud – til den internationalt kendte kunstner, Gustavo Pérez i Mexico. Laura husker tilbage: ”Han tog virkelig sin læremesterrolle på sig og gav mig seks fantastiske uger som assistent i sit værksted, hvor han gav mig gode råd om arbejdet og om, hvad der også er vigtigt i livet.”

Tilbage på skolen var Laura mest glad for at dekorere, optaget som hun var af organiske former. Efter endt uddannelse har hun derfor især arbejdet med drejeteknikken, og hos keramikeren Gurli Elbækgaard fik hun rig mulighed for at perfektionere drejekunsten. En rutineret pottemager, der også drejede på værkstedet, lærte hende desuden om kvantitet, tempo og rentabilitet, hvor tingene skulle være æstetiske, men også kunne betale sig økonomisk. Derfor har Laura alle sine læremestre og deres for-

skellige tilgange til keramikken med sig i tankerne, når hun arbejder med sine produkter: ”Gustavo er med mig hele tiden, og det er de alle sammen – når jeg sidder og arbejder med noget, så tænker jeg på de gode råd, de gav mig, og også på deres teknik og deres tilgang til, hvordan man skal arbejde”.

Musikalitet i generationer

At Lauras talent som keramik er umiskendeligt, gjorde de opmærksom på allerede på keramikuddannelsen på Bornholm. Hendes musiske talent er mere skjult, men guitarspillet er ikke tilfældigt; musik har været en del af familielivet lige fra slægtsfaderen, der var militær trompeter under

Englandskrigen i begyndelsen af 1800-tallet. Stamfaderen slog sig senere ned ved Tibirke Gadekær, hvor han primært ernærede sig som landsbymusiker. Barnebarnet, Carl Poulsen, havde et sjældent fint øre for musik, og da Kong Frederik den Syvende lod Asserbo Borgruin udgrave i 1849 og derfor opholdt sig på egnen under udgravningen, kom den dengang 13-åriges drengs violinspil kongen for øre. Kongen tilbød den begavede dreng at sørge for hans musikalske uddannelse under musikkorpset med H.C. Lumbye som dirigent, men Carl Poulsens religiøse mor var ubøjelig; storbyen Københavns mange fristelser kunne ødelægge drengen. En beslutning, der efterlod ham til et liv i små kår på egnen, hvor han senere ernærede sig som musiker, landpostbud, skov- og landbrugsarbejder og andet forefaldende arbejde. Musikken var et bierhverv, men i høj kurs dengang, hvor der hverken var radio eller pladespillere. Lauras far beskriver således, at: ”Carl Poulsen og min oldefar, der var væver, spillede rigtig meget til baller, bl.a. i Frederiksværk. Carl holdt af at spille der, men min oldefar var ikke så meget for det, for han var meget religiøs og brød sig ikke om det, der foregik til sådan et bal; det har sikkert været rigeligt løssluppet. Så han ville jo gerne hjem, mens Carl ville spille så meget som muligt, så ud på natten, når de gik hjemad, kunne de godt gå med 100 meter imellem sig, hvor min oldefar gik forrest og hans storebror trak

den anden vej. Når Carl nåede Bækkebro ved Arresø blev han mødt af sin kone i vejgrøften, hvor hun havde postuniformen med. Så skiftede han til uniformen, og så kunne hun jo bære violinen hjem”. Grete drog tilbage til Gretely², opkaldt efter hende, mens nattens spillemand måtte gå de omkring 10 kilometer til Helsingør for at hente posten for derefter i alt slags vejr sommer som vinter at gå de 30-40 km fra hjem til hjem med tasken fuld af post.

Lauras far fortæller videre: ”Der var engang, hvor de havde spillet, hvor min oldefar fik kørelighed. Så kontrabassen, som han ellers bar på ryggen i en sele, kom op på en hestevogn, men hestene løb løbsk, og bassen faldt af og blev smadret. Så kom han hjem, satte den i krogen og sagde, at så skulle det ikke være sådan. Og det var fordi, at han jo ikke skulle spille til baller, det havde Vorherre sørget for. Efter hans død blev bassen repareret, og jeg spiller selv på den en gang imellem”.

Kunstneriske gener

Lauras barndomshjem har været præget af musiske forældre, hvor begge forældre har spillet og tegnet eller malet. Billedkunsten er som musikken gået ned gennem generationerne, og Laura er med sin far kommet som barn hos farens faster, billedhuggeren Lilli Poulsen. Laura blev inspireret af hendes liv som kunstner, men et liv som fraskilt og

med senere ansvar for at pleje sin aldrende mor fik den talentfulde billedhuggerinde til at sætte kunsten gradvist til side. Lilli Poulsen nåede dog at efterlade en række interessante værker fra 40'erne, efter hun som kun 18-årig havde vakt sensation ved Den Fries efterårsudstilling. Allerede som 16-årig var hun blevet optaget på Kunstakademiets Billedhugger-skole, dog mente hendes protegé, billedhuggeren Hugo Liisberg, ikke, "at hun kunne lære noget dér, hun gør det meget bedre selv. Hun er et Naturtalent af rene Vand".

Hugo Liisberg var kommet i Lillis barndomshjem på Tisvilde Bygade 27, hvor faren havde sin virksomhed med skomagerværksted og med salg af grøntsager. Lauras far fortæller om sin farfar: "På det tidspunkt blev mange af de små, gamle husmandssteder købt op til sommerhuse af kunstnere og videnskabsmænd fra København. Og dengang, når de tog på landet, så var det jo i maj- juni og så helt frem til, at de højere læreanstalter skulle starte igen sidst i september. Så flyttede hele familien herop, og der var meget samspil med dem og min familie og de andre lokale. De købte deres grøntsager, og de brugte de lokale håndværkere, og nogle gange spillede man også sammen om aftenen. Og det betød da også, at da min far og hans søskende havde ambitioner om at læse videre i København, så havde de forbindelser derinde af alle de

forskellige landliggende, som de kendte heroppe fra, og som kunne hjælpe dem på forskellige måder".

På farfarens værksted var der livlig trafik af landliggerne; den godmodige skomager var en god lytter, der ifølge familiens overleveringer blandt andet lagde øre til Niels Bohrs atomteori, mens skoene blev omhyggeligt repareret. De københavnske kunstmaler sørgede for at forsyne skomageren med malergrej og malertips, så han havde mulighed for at dyrke maleriet som hobby. En hobby, der er gået igen til sønnen, barnebarnet og oldebarnet, Laura.

Rejsen frem

Det kreative i kombination med håndens arbejde har Laura således fået ind fra familietraditionen, så det var et naturligt valg at vælge keramikken som et håndværk, der kombinerer det kreative med brugsgenstande. Hvad fremtiden vil bringe, ved hun naturligvis ikke, dog ønsker hun at bevæge sig henimod et kunstnerisk udtryk. Vejen til at udtrykke sig kunstnerisk går gennem at få et dybt kendskab til leret som materiale, hvor drømmen er at kunne skabe både brugsgenstande og kunstneriske værker. Laura vinder større og større anerkendelse og med sin deltagelse på censurerede kunsthåndværkermarkeder som "Ovnhus Kunsthåndværkermarked" i Nykøbing Sjælland og "Kildemarked" i Tisvilde er hun

ved at slå sit navn fast blandt kollegaer og i offentligheden. Som 29-årig har hun livet foran sig og om basis fremover bliver på slægtens egn, Tisvilde, på Bornholm eller

i udlandet må tiden vise. Sikkert er det, at hun fortsat vil perfektionere sit arbejde og videreudvikle sin særegne stil i sine unika-produkter til borde og hylder.

Kilder

Samtaler med Laura Hoff og hendes far, Einer Poulsen.
Klint, Rigetta: Håndværk - håndværkeren og om at leve sin drøm. Muusmann. 2018.
Trompeter Poul Olsens slægt 1782 - 1947. Til minde om familiefesten i Tisvilde.
L. H. Andersens Bogtrykkeri. 1947.
Windfeld-Høeberg, Lars: Tisvilder og billedhugger - Lili Poulsen.
Vejby-Tibirke Selskabet. Årbog 2014.

Referencer

- ¹ Laura har efternavn efter sin mor, Lise Hoff.
- ² Gretely, det ligger ved Tibirke Kirke, blev købt af Tibirke menighedsråd i 1998, og huset anvendes i dag til kulturarrangementer, receptioner efter kirkehandling mv. Det oprindelige hus blev opført i 1856, mens det nuværende blev bygget af Carl Poulsen i 1891.

Keramiksalg

Laura Hoffs keramik kan købes hos 'Den Vilde' i Tisvildeleje og hos Laura Hoffs værksted på Væverlodden 3, Tisvildeleje. Hun kan følges på Facebook og Instagram.

Et liv i naturens tjeneste - om Birgith Sloth

Af Anett Wiingaard

Som medlem af Kvindelige Eventyreres Klub vises flaget i Bayanzag, også kaldet de flammende røde klipper

2020 vil blive husket som det år, hvor en sygdom fundet hos flagermus i Kina i løbet af kort tid spredte sig rundt på hele kloden. Den sundhedsmæssige krise blev en påmindelse om, hvor skrøbelig grænsen mellem natur og menneske er, når vi udrydder et vildt dyrs naturlige habitat. I dette tilfælde spredte sygdommen sig, da en mellemvært kom i tæt kontakt med virusinficerede flagermus. For biolog, rådgivende konsulent og foredragsholder Birgith Sloth¹ har der været en forståelse for balancen i naturen og vigtigheden af at bevare økosystemer, siden hun som gymnasieelev blev formand for den lokale Natur og Ungdomsafdeling i Ålborg. Med årene voksede opgaven til præsident for den internationale ungdomsorganisation ligesom en lang række prestigefyldte poster sidenhen blev føjet til undervejs i det internationale arbejde med at beskytte truede dyrearter og naturområder. Biodiversiteten skulle sikres til gavn for fremtidige generationer.

Som barn voksede hun op på en proprietærgård i den smukke natur ved Lindeborg Å og Rold Skov, hvor på ture med sin ene gudfar, der var skovrider, oplevede grævlingens puslen i de tidlige morgentimer, mens hun af sin anden gudfar blev indført i fuglenes færden med jægerens respekt for naturen. De intense naturoplevelser med gudfædre blev en inspirationskilde for Birgith Sloths livsengagement i naturens tjeneste.

Allerede fra de tidlige år var det rejsebeskrivelser fra eksotiske lande, der stod på bogreolen. Konfirmationsgaven fra skolelærerne var ”Skønne fjerne riger”, og drømmen var allerede da at komme ud for at opleve natur og mennesker ude i verden. En drøm, der gik i opfyldelse med et arbejdsliv, der har ført til projekter og rejser i næsten 90 lande kloden rundt.

Birgith Sloth ser tilbage på sit rige arbejds- og rejseliv således: ”Jeg har haft et fantastisk liv, fordi jeg har været så heldig at få lov til at være involveret i rigtig mange spændende opgaver. Det er sjovt at vide, at jeg har været med til at sikre, at elfenbenshandel blev forbudt, for det var jeg med til i et tæt samarbejde med mine afrikanske kollegaer, og at bjørnene alle blev beskyttet mod illegal handel er også på listen over vigtige resultater.”

Birgith Sloths karriere begyndte som nyuddannet cand.scient. i biologi og psykologi, hvor hun fra en studenterstilling i Miljøministeriet i 1982 indtrådte i en nyoprettet stilling under ministeriet, hvor hun var med til at forhandle gennemførelsen af den internationale konvention, der kontrollerer handel med vilde dyr og planter, CITES², på plads.

Internationale konventioner

Konventionen til bekæmpelse af illegal handel med udryddelsestruede vilde dyr og planter blev udarbejdet på initiativ af Tanzania, der i 1960'erne oprettede nationalparker og sikrede nationale fredninger af truede dyrearter, men hvor krybskytteri lagde voldsomt pres på myndighedernes forsøg på at beskytte bl.a. elefanter og næsehorn. Det blev fremhævet, at de lokale bestræbelser ikke ville lykkes, hvis ikke modtagerlandene af ulovligt elfenben og horn samarbejdede. Det var nødvendigt, at disse lande stoppede de illegale produkter ved landegrænserne, og gennem FN fik Tanzania sikret en international aftale i form af CITES. I dag er omkring 5.000 dyrearter og 28.000 plantearter omfattet af konventionen, hvoraf godt 1.000 dyrearter er så stærkt truede, at handel med dem er helt forbudt.

Trods Danmarks ringe størrelse har Birgith Sloth haft stor indflydelse på andre landes overholdelse af konventionen. Hun har utrætteligt arbejdet for, at så mange lande som muligt har fået den krævede lovgivning på plads, og hun har bidraget til at træne personale og rådgive myndighederne, så landene kan leve op til de krav, der ligger i konventionen. Som anerkendelse af dette arbejde modtog hun i 2010 den prestigefyldte Clark. R. Bavin-pris³, der blev overrakt på en CITES-konference i Qatar. Det var en ganske særlig ære, siger Birgith Sloth, da

Bavin's store arbejde for bevarelse af truede dyr er forbilledligt. Tusindvis af danske og udenlandske toldere, politifolk og andre myndighedspersoner er blevet trænet af Birgith Sloth, der fortæller: ”Politi og toldvæsen er vigtige aktører for naturbeskyttelsen. Sjældne dyr, der handles ulovligt, skal konfiskeres og de involverede straffes. Derefter skal man finde ud af, om levende dyr kan returneres til afsenderlandet. Man kan også forsøge at anbringe dem i ynglegrupper i en zoologisk have med høj standard. Afkom skal så bruges til genudsætning engang i fremtiden. Der er mange lande, der gerne ville have deres dyr tilbage, men de har ikke ressourcer til det, for det at genudsætte en art er virkelig vanskeligt og bekosteligt. Undertiden træder internationale conservation-organisationer hjælpende til”.

Sporing af smugling af dyr har været et arbejde, hvor hun først i ministeriet og siden som seniorkonsulent på projekter har stået til rådighed døgnet rundt, hvis en særlig alvorlig situation er opstået.

Stjålne falkunger i Grønland

Én af de opgaver, der krævede en intens indsats på tværs af landegrænser, var en smuglersag af fire jagtfalkunger fra Grønland. En ung, tysk mand og hans franske veninde havde udgivet sig for ornitologer og med hjælp fra en grønlandsk fanger

opsøgt en jagtfalkeerede i fjeldet, men deres mistænkelige adfærd fik fangeren til at underrette politiet. Næste observation af parret var af en anden fanger, der gav dem et lift på hundeslæden efter at have set den unge mand og kvinden i tynde støvler vandre forvildet rundt i det øde terræn 20 km fra Ummannaq. Her kunne historien have været endt – med smugling af fire sjældne, grønlandske jagtfalkeunger gemt i et hemmeligt rum i en ung mands rygsæk – men et omfattende samarbejde mellem myndigheder afslørede parret. Birgith Sloth husker tilbage ”Det var en af mine store sager, da jeg var i Miljøministeriet. Betjenten i Grønland blev også kontaktet af en anden fanger, der undrede sig over, at et reb var blevet røvet ude i hans fangsthytte samtidig med, at han havde haft besøg af det unge par. Jeg var i tæt kontakt med de grønlandske myndigheder og fik skaffet penge til, at de i helikopter kunne flyve ud for at kontrollere den lokale jagtfalkeerede. Her fandt politiet klatreudstyr og en tom rede. Derefter gik et tæt internationalt samarbejde i gang mellem politi og toldvæsen i forskellige lande”. Da falkeungerne passede grænsen til Dover, stod toldvæsenet derfor klart og fandt ungerne skjult under bilsædet. En engelsk opdrætter af jagtfalke var nemlig under mistanke for falske oplysninger om, at en af hans falke rugede på æg, der snart ville klække.

De fire falkeunger overlevede desværre ikke transporten. Det er kyniske folk, der står bag smuglinger i jagten på de enorme summer, som bl.a. en rovfugl kan indbringe. I dag har man dog ved hjælp af DNA-testning fået bedre kontrol med de brodne kar blandt opdrættere. Lige da DNA-test blev taget i brug, førte det til afsløringen af en udenlandsk opdrætter. Birgith Sloth fortæller: ”Opdrætteren havde kejserørne – det er nogle meget store, meget flotte og sjældne fugle, meget mere sjældne end kongeørn og havørn – og han var dygtig til at opdrætte dem og havde ni unger det år. En DNA-kontrol med blodprøver viste dog, at ingen af de ni unger var unger af de to ørnepar, han havde - og de var heller ikke søskende”.

Konsulent for den arabiske liga

I Miljøministeriet havde Birgith Sloth embedsapparatet med sig. Efter ti år i et konsulentfirma valgte hun i 2004 at blive selvstændig, hvilket gav mulighed for at arbejde uden for de institutionelle rammer. De arabiske lande var tilsluttet CITES, men ikke særligt aktive, og for Birgith Sloth blev det en mærkesag at få inddraget regionen i det globale arbejde med at sikre truede dyrearter og planter. Hendes udgangspunkt var en forståelse for, at i og med de internationale dokumenter og forhandlinger den gang fortrinsvis kun fandtes på engelsk, var sproget en barriere for udbredelsen af det nødven-

Træning i Kuwait af toldere og grænsepoliti fra de arabiske lande. Fot. Lars Eriksen

dige arbejde med at sikre naturen. Hendes indlevelse og store erfaring med formidling og netværksskabelse åbnede kontakten, hvilket førte til konsulentarbejde og træning af bl.a. toldere og grænsepoliti i Jordan og efterfølgende for toldere og grænsepoliti fra alle arabisk liga lande i Kuwait.

Arbejdet foregik delvis under Muhammedkrisen i Mellemøsten, og på trods af det arabiske var det ikke til at undgå at genkende ordet ”aldanimark” fra demonstranter

på gaden og i medierne døgnet rundt. Den danske konsulent blev dog mødt med venlighed og nysgerrighed i kursusdeltagernes undren over den danske statsministers afvisning af et møde med Danmarks arabiske ambassadører.

I Kuwait var det især indsmugling af sjældne fugle, bl.a. rovfugle, som Birgith Sloth trænede personale tilknyttet toldvæsenet i at opfange ved kontrol af forfalskede forsendelsespapirer, opdage skjulte rum i

Konsulenten blandt vise mænd i Nepal

transportkasser mv. Tilbage i Kuwait efter at have været hjemme i en periode blev hun modtaget af en grænsedyrlæge, der stolt fremviste billeder fra en episode. Birgith Sloth fortæller: ”Det viste sig, at de havde modtaget en kasse med nogle småfugle fra Pakistan, og dyrlægen havde undret sig, for hvem ville dog have de her småfugle ind i landet? Derfor undersøgte han kassen, da han tænkte, der måske var noget galt med den – og da han så tog småfuglene op, viste det sig, at der var dobbeltbund. Nedenunder lå tre Saker falke - det, der svarer til jagt-

falken – tæt svøbt med hætte over hovedet og pakket ned i tre små rum. Planen var at smugle dem ind og derefter videre til Saudi-Arabien, hvor man betaler op til 60.000 dollar for én fugl.”

I Saudi-Arabien har tæmmede falke været anvendt til falkonér-jagt, og det har givet stor prestige for de arabiske sheiker, at have en ikonisk hvid jagtfalk på armen – en skæbne, der formodentlig også var tiltænkt de fire grønlandske falkeunger. I dag er der dog kommet en forståelse i regionen

for, at fuglene ikke skal fjernes fra naturen, så der i stedet opdrættes falke til jagtbrug. Samtidig er interessen ved at aftage, da der ikke i samme grad som tidligere er prestige forbundet med at eje en tæmmede falk.

Blandt munke og vise, hellige mænd

Nysgerrigheden over for fremmede kulturer har ført Birgith Sloth verden rundt. Her har hun brudt ud af det komfortable, og i stedet for at bo på hoteller booket til de udenlandske konsulenter har hun fundet logier blandt de lokale. Det har givet venskaber på tværs af kulturforskelle og opbygget en tillid mellem konsulent og vært: ”Jeg tror, man skal være meget nysgerrig og åben over for andre kulturer og andre menneskers vaner og baggrund. Når jeg kommer ud til et nyt sted, så er jeg til stede i nuet og forsøger at sætte mig ind i, hvordan tingene fungerer der. Ellers kan man ikke få succes med at få opbygget en god lovgivning og solide institutioner til gavn for naturen”.

I de asiatiske lande er det især vigtigt at knytte kontakt til lokale toneangivende munke, da disse følges med stor respekt af lokalbefolkningen. Klostrene har en vigtig position med deres engagement i beskyttelsen af miljø og natur, og Birgith Sloth har derfor gjort sin indflydelse gældende ved at inddrage munkene i arbejdet.

Gennem fælles venner førte et ophold i Mongoliet til et møde med Dalai Lama, der er kendt for sin sympati og respekt for naturen. Den karismatiske leder er én af mange personligheder, som Birgith Sloth har haft glæden af at møde i sit kombinerede arbejds- og rejseliv.

De røde Dinosaur klipper

I forbindelse med natur- og dyrebeskyttelse har Birgith Sloth rejst meget i Mongoliet. Den daværende miljøminister ønskede at frede en fjerdedel af hele Mongoliet, og derfor rejste hun første gang dertil, da ministeren i 1993 bad Danmark om hjælp til udarbejdelsen af en økoturismeplan. Skal hun fremhæve ét land fremfor andre, er det Mongoliet, der i særlig grad står hendes hjerte nær. Hun nævner den store, varierede Gobi-ørken med dinosauræg og knoglerester, de uendelige bølgende, grønne bakker med stepper, de mange husdyr, der græsser, og den tætte kontakt mellem natur og menneske. Specielle planter har tilpasset sig ørkenen, og også store dyr som bjørne, kamel, vildæsel og antiloper overlever der. De røde klipper i Gobi er kendt som dinosaurernes vugge, da det var her, man som det første sted i verden i 1920 fandt dinosauræg. I de røde klipper er store forekomster af ikke bare æg, men også af knogler af dinosaurer. Æggetyven Oviraptor og rovdinosaurer Velociraptor - begge hyppigt tegnede i tegneserier - forekommer her i stort antal

og er kun fundet i Mongoliet. Birgith Sloth fortæller: ”En forsker fra Smithsonian i USA, som jeg kender, fortalte, at de havde lavet et væddemål, som han vandt, da han havde fundet seks fossilskeletter af Oviraptor på én time. Det skyldes, at her har været utroligt frodigt, indtil en katastrofe for 60 millioner år siden indtraf - om det var en vulkan eller et fremmedlegeme udefra, skændes forskerne stadig om. Det betyder, at dinosaurerne blev fanget der i de røde kalkstensklipper, og når klipperne forvitrer hen ad vejen, kommer fossilerne frem i store mængder. Også nogle af de første primitive pattedyr er fundet i området, så overgangen fra dinosaurer til pattedyr kan også ses her.”

Som seniorkonsulent har Birgith Sloth været en af få kvinder i en mandeverden, hvor man i lange perioder er væk fra hjemmet. Da hun derfor i 1996 tilfældigt læste om Kvindelige Eventyreres Klub søgte hun om at komme gennem nåleøjet som medlem af fællesskabet. Birgith Sloth fortæller: ”Det er en klub for kvinder, der er nysgerrige på verden og vil opleve smuk natur og andre folkeslag. På det tidspunkt var jeg meget i en mandeverden, så jeg syntes, det kunne være spændende at dele mine oplevelser med andre kvinder, der også tog ud i verden”.

De store dyr

Når Birgith Sloth kigger tilbage på sin rolle som konsulent, glæder hun sig bl.a. over, at hun bidrog til at få elefanter omfattet af bestemmelser, som forbyder handel med elfenben. Der foregår stadig illegal handel, men det er lykkedes at bevare elefanterne som en del af den afrikanske og asiatiske natur. Birgith Sloth forklarer: ”Der er meget stor opbakning i det sydlige Afrika for at få stoppet krybskytteriet på bl.a. elefanter og næsehorn, og der gives kæmpestore bøder og fængselsstraffe til de skyldige. Det er kinesere, der står bag den organiserede kriminalitet, og da næsehornshorn er mere værdifuldt end diamanter, guld og lignende, er de totalt skrupelløse. Men jeg vil sige, at de anti-krybskytteteams, der er bygget op i nationalparkerne, er meget professionelle og lader sig ikke stoppe, selv nu, hvor de næsten ingen løn får pga. coronaen. De fortsætter ufortrødent deres arbejde med at stoppe krybskytteriet.”

Horn af næsehorn anvendes i den traditionelle kinesiske medicin, hvor det ifølge overtro skulle kunne kurere sygdomme og sikre et sundt helbred. Også bjørne er jagtet vildt af kinesiske bagmænd. Man har fundet levende bjørne, hvor man har fjernet galdeblærer og poterne, der ifølge overtroen skulle kunne holde sygdomme fra døren. Galden i en blære i tørret tilstand vejer ca. fem gram, men et helt dyr må lade livet for

Blandt babysæler på isen ved New Foundland

at give bagmændene to galdeblærer og helt op til 8.000 dollar på det illegale marked⁴. Jagten på de kriminelle netværk kompliceres, hvis enkelte arter holdes udenfor handelsreguleringer, da det er vanskeligt at dokumentere, at fx en galdeblære stammer fra de fredede bjørnearter. Sortbjørnen var tidligere ikke omfattet af CITES, men Birgith Sloth arbejdede sammen med asiatiske kollegaer for at få den inkluderet på listen. Forløbet var således, at ”myndighederne i USA og Canada, hvor sortbjørnen lever, havde forståelse for nødvendigheden af en fredning, men ude i de to landes stater var der modstand mod at få sortbjørnen

omfattet af CITES. Ved afstemningen i konventionssammenhæng manglede én stemme i at få arten inkluderet på listen. Som repræsentant for de danske myndigheder lykkedes det imidlertid at få en ny afstemning, da jeg kunne dokumentere, at amerikanerne havde givet fejloplysninger⁵. Det lykkedes mig ved tæt samarbejde at få bl.a. Japan over på vores side, og ved fornyet afstemning blev fredningen vedtaget med to stemmers flertal. Efter afstemningen gik delegationslederen for Canada tværs gennem salen til den danske delegation, hvor han gav mig hånden og sagde tillykke, hvilket var en ekstra stor glæde”.

Intense naturoplevelser

Det er med tilfredshed, at Birgith Sloth kan se tilbage på de sejre, hun har opnået med diplomati og et stort personligt netværk. Med sig har hun også de mange intense oplevelser i naturen, der står mejslet i hukommelsen.

I forbindelse med arbejdet for at få vedtaget et importforbud af babysælskind til EU var hun således ude på isen ved New Foundland for at observere babysælerne, der ved hjælp af lyde knytter et bånd til moderen: ”Der var helt stille og helt hvidt, og der var sæler så langt øjet rækker. Man kunne bare høre den der ’mm-lyd’, som ungerne hele tiden siger, hvor moderen så beroligende svarer med en hvislelyd - den oplevelse kan du ikke fange med kameraer eller noget, du har den bare med dig altid.

Men man behøver ikke rejse langt; jeg har også stået og set på, da der var solformørkelse for nogle år siden, hvor en lille rødhals i min have satte sig lige ved siden af mig og sang. Jeg havde en fornemmelse af, at den ville sige, der er et eller andet galt her, hvorfor går solen ned? Det er jo også en fantastisk oplevelse”.

Balancen i naturen

Siden ungdommen har Birgith Sloth været naturens ambassadør, der har arbejdet for at skabe forståelse for, at alt liv hænger sam-

men, og at vi alle er en del af økosystemet. ”Jeg vil gerne kaldes lobbyist, for jeg har fagbaggrunden til at være det. Hvis man har en viden, så har man også en forpligtelse til at prøve at udnytte den og også til at lære andre op. Det at tage ud og lave projekter og at hjælpe nye studerende og lignede, det er også en forpligtelse, man har”.

Biodiversitet er afgørende for såvel miljøet som for bekæmpelse af klimaændringer. Udryddes nogle arter, kan det ændre balancen i forhold til klodens vækster, bestøvning af planter og afgrøder, rensning af drikkevand mv. Gennem de internationale konventioner hæver man barren, så de enkelte lande presses til at beskytte deres særlige dyre- og plantearter. I Asien og Afrika er der fx en forpligtelse til at beskytte elefanter og bjørne, mens vi i Danmark har en særlig forpligtelse over for sæler, da en stor del af den europæiske sælbestand findes her ligesom troldeænderne, der overvintret i Danmark. Ifølge Birgith Sloth er det uforudsigeligt hvilke konsekvenser, det kan have for mennesket, hvis arter forsvinder, da naturen skal være i balance for at være stærk og modstandskraftig. For de store dyrs vedkommende er de vigtige bl.a. for at opretholde den utæmmede natur, da deres effektive græsning skaber plads for de planter, græsser og urter, som insekter lever af, ligesom rydningen giver mulighed for andre dyr i området. Birgith Sloth forklarer:

”En elefant fx skaber savanneagtige områder, den fjerner træerne og buske, hvilket giver plads til græs, og så kan der komme antiloper, zebraer osv. Elefanter er derfor vigtige for økosystemet. Hvis de ikke er der, så vokser det hele til, og så er der ikke levesteder til de dyr, der græsser.

Bjørnens funktion er at være et stort dyr i området. Nogle af dem spiser kød, mens andre er planteædere og der kan man tænke, at de gør måske ikke nogen forskel, men det gør de alligevel, for i de områder, hvor der er bjørne, der vil der normalt ikke være så mange ulve og los. Så igen – den er med til at opretholde en balance ved sin blotte tilstedeværelse”. Denne balance overvåges gennem internationale konventioner, men vi har alle en forpligtelse til at være årvågne og hjælpe til.

Udnyttelse af dyrene

Klodens befolkningstilvækst presser økosystemerne, da bl.a. urbanisering og intensivt land- og skovbrug sker på bekostning af dyrenes levesteder, så den naturlige balance forstyrres. Den nuværende sundhedskrise forårsaget af en virus i en flagermusart og forstærket af mutationer i bl.a. den danske minkbestand har skabt en ny bevidsthed om økosystemernes betydning og sammenhæng mellem mennesker og dyr på tværs af grænser⁶. Birgith Sloth er her en af vor fremmeste ambassadører til bevarelse af

den naturlige biodiversitet dels gennem beskyttelse af truede dyrearter, dels gennem hendes indsats gennem årene for at bevare naturområder i form af russiske, østeuropæiske og asiatiske nationalparker forud- en genopbygning af flersidigt skovbrug i forskellige lande fra Polen til det østlige Sibirien.

Eventyret i Danmark

Få har som Birgith Sloth opbygget netværk rundt om i verden, men de eventyr, hun har søgt udenlands, finder hun også i det nære: ”Der er stadigvæk opgaver, der skal løses. Jeg er blevet endnu bedre til at fordybe mig, at bruge øjeblikket og nyde roen. De små ting kan man få rigtig meget ud af også, man behøver ikke at rejse på den anden side af jorden”.

Birgith Sloth sætter stadig sit præg gennem aktiviteter i internationale organisationer samt herhjemme i bl.a. Verdensnaturfonden, Ankenævnet for Patienterstatningen samt Rådet for Dyreforsøg. Fascinationen af naturen deles gerne gennem foredrag og guidede ture i ind- og udland, og hun ser det desuden som en vigtig del af sit fortsatte konsulentarbejde at overlevere videnskapital til den næste generation, der skal stå vagt og i fremtiden forhindre, at vi driver rovdrift på naturen.

Kilder

Samtaler med Birgith Sloth.

Jørgensen, Erik B.: Mød eventyreren Birgith Sloth. Komud.dk, 16.9.2020 (podcast).

Lee Beckett, Franciska: Det' mit job: Birgith Sloth. Magisterbladet nr. 4, 2011.

Mikkelsen, Anne-Marie: Farlig langfart. WWF, Levende natur nr. 2, 1991.

Referencer

1 I forbindelse med Vejby-Tibirke Selskabet har Birgith Sloth været selskabets naturguide på salture til Hesselø.

2 CITES står for Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, også kaldet Washingtonkonventionen efter den by, hvor aftalen faldt på plads mellem en række lande.

3 Clark R. Bavin Wildlife Law Enforcement Awards er navngivet til minde om den amerikanske Clark Bavin, der var banebrydende i afsløringen af ulovlig handel med truende dyr og planter.

4 Handlen med vilde dyr, herunder den illegale handel, er steget kraftigt de seneste årtier og er i dag den fjerde største industri i verden, kun overgået af menneskehandel, våben og narkotika (WWF).

5 Indenfor CITES-konventionen opdeles reguleringerne i lister over henholdsvis 1) stærkt truede dyr, 2) dyr, der kan reguleres, og 3) dyr, der kun skal kontrolleres i afsender- og ikke modtagerland. Kontrollen med de truede dyrearter på sidstnævnte liste er derfor ikke tilstrækkelig, men ved første afstemning til mødet var det fremstået som om, der var samme grad af kontrol som på de øvrige to lister.

6 To tredjedele af alle menneskelige sygdomme stammer i dag fra dyr, og det forventes at tallet vil stige (Patrick Greenfield: Ban wildlife markets to avert pandemics, says UN biodiversity chief. The Guardian, 6.4.2020).

Da the Summer of Love kom til Rågeleje

Så smukt lå den gamle kro i Rågeleje

Da the Summer of Love kom til Rågeleje

Her følger en erindringskavalkade af Per Meistrup med udvalgte fotos af Kurt Wagner – redigeret og bevidnet af Søren Grande med supplerende musikhistoriske tilbageklip.

The summer of sixtynine was fine

Året er 1969, og Rågeleje Kro var gennem 60'erne blevet lige lovlig pittoreskromantisk, hvilket på godt dansk vil sige misligholdt – eller kort og godt: en gammel træ junkie (som CV Jørgensen senere udtrykte det), men det var, før flowerpower folket begyndte at sumpe op gennem 70'erne.

Kroen var konkursramt, og ejendomsmægler Helmer Petersen (læs: boligspekulanten) havde planer om at bygge et højhus med

havudsigt og rive den tidligere fine gamle dame ned. Han var ikke som bondemand Max Yasgur, der samme år lod tusindvis af unge musikglade mennesker invadere sine marker i Bethel (65 km sydvest for Woodstock, N.Y.), hvor 3 days of Peace and Music blev afholdt.

Kroen henlå ubenyttet i forfald

Kommunens godkendelse i 1969 trak ud, så initiativrige beatnik typer (datidens langhårede flippere) opdagede, at den tidligere

velrenommerede sommerjazz-kro lå ubenyttet hen. De ville lave noget sommerdiskotek – og fik kuppet sig til et distraet ja fra mægler Petersen. Stedet kom til at hedde ”Rågeleje Inn Club” - et navn som dansk-top-tekstforfatter Thøger Olesen fandt på. To unge knægte på 18- 20 år fik udleveret nøglerne til kroen, vand og el blev genåbnet, og lojerne kunne tage sin begyndelse fredag den 4. juli 1969.

Trængsel for åbning af Rågeleje Inn Club

60'ernes pigtråds popklubber

Som svampe i en skovbund dukkede mange klubber op, fx Gladsaxe Teen Club. Rågelejes nye musik in-sted slog derfor godt an. Der var blevet hængt plakater op på alle telefonpæle og elmaster langs hele nordkysten. Trængslen var derfor stor ved indgangen, men man havde ikke fået eller nået at få polititilladelse, så det blev et sodavandsdiskotek. Spiritusbevilling var en umulighed – men der var kun adgang for medlemmer – så der skulle vises medlemskort og nøjes med lyse fadøl, som blev

Fustagerulning udført af depotejeren, Hans Mortensen

konsumeret i rigelige mængder – fustagerne rullede ind i takt til musikken, og united bluff sodavand (Jolly Cola) havde kronede dage.

Et husorkester kom til

Den gamle kro var vakt til live, og et husorkester trådte til som supplement til DJ'en (eller snarere omvendt) dvs. i pauserne. Den 69-sommer skulle der være gang i den hver aften. Hippie-trenden med beat og rock afløste kroens tidligere gebet, ”Rågeleje Jazz”, som faktisk var blevet et kendetegn

Band, dans og ungdom i krostuen

på Nordkysten. Der var virkelig meget publikumsrun på stedet, og heldigvis skulle der ikke søges tilladelse fra myndighederne til offentlig adgang, for Rågeleje Inn Club var jo en såkaldt ”lukket klub” - hvad brandvæsenet evt. mente om den sag, hørte man aldrig noget om. Men brand var der i lokalerne, for lofterne blev malet sorte og væggene røde lige som de populære ungdoms-musiksteder i København. Røde el-pærer i loftet var et must for ”the inn-crowd” på den hedengangne kro, som nu havde fået nyt liv for ungdommen.

Ja, sandelig var the summer of love in 69 very fine! Hippierne indtog scenen som ”et oprør mod det (små)borgerlige samfund” forklares det leksikalt: ”De gik i farverigt tøj, inspireret fra Østen”. Flowerpower hed bevægelsen i USA. De grå masser i farveløse jakkesæt var yt. Kvinderne havde ikke længere patent på det lange hår, nu skulle fyrene ligeledes være langhårede (og helst også med masser af skæg) som protest mod fastlåste og konservative kønsroller. Med budskabet Make Love Not War overbeviste ungdomsbevægelsen os om, at her var tale om en anti-

krigsbølge mod USAs stigende engagement i Vietnam. Et wake-up call til alle unge om Peace, Love and Understanding (+Solidarity) samt masser af blomster i håret. Unge amerikanske mænd trak til Europa for at undgå at blive indrulleret i den amerikanske hær, og med dem fulgte også bekendtskabet med flowerpower-bølgen. Den slog ind over Rågelejekysten som en forsmag på denne ungdomsbevægelse, der også i løbet af sommeren inviterede til ikke bare diskodans og musik, men også kollektiv kunst – et stort fælles vægmaleri, hvor alle kunne deltage.

Kollektivt maleri foran kroen

Lokale virksomheder bakkede op

Uden frivillig indsats fungerer tingene ikke. En fast stab af hjælpere knoklede, og Tuborgdepotet i Helsingør kom med fadølsanlæg og ”lyse” ølankre. Wiibroer leverede sodavand dagligt, Frederiksborg Is sørgede for fryser med indhold, og en velvillig, i dag ukendt, kom jævnligt forbi med pølser og brød. Overskuddet gik bl.a. til en ugentlig københavneretur for at supplere diskoteket med de sidste nye hitplader og ikke mindst andre aktiviteter i løbet af sommerferien, fx engagement af nogle turnerende udenlandske bands. En forhenværende journalist på Amtsavisen var fast morgenbadegæst, når han som ”udsendt” Rågeleje kulturkorrespondent nysgerrigt troppede op i sin veteranbil og kontinuerligt lod en lille spalte bringe i bladet om den nye klubs aktiviteter på stranden.

Morgenbadegæsten blev fast spalteskriver i Amtsavisen

Badenymfer og Miss-konkurrence i strandkanten

Havfruer kom ikke i spil, men derimod sommermiss anno 1969. Gogodanserinder blev også lanceret i stil med The Peppermint Lounge i N.Y., hvor Chubby Checker sang Peppermint Twist, mens der blev twistet på bordene. I sluttresserne var den kropsvridende dans og hotpants på vej ud. Hippierne smed bh'en, og i Rågeleje Inn Club kunne det ske, at gogo-pigerne smed overdelen – måske som en del af kvind frigørelsestanken? Attraktion og promotion valsede her i takt til musikken – li'som Dirch Passer & Judy Gringer dialogen ”Babs og Nutte”.

Topløs gogo dans var in på The Inn Club i Rågeleje

Rågeleje Festival blev en del af sommershowet

Ronalds omrejsende gøglertrop bestod af farende folk, bl.a. sandsigersken Corinta. Hun var mor til den rejsende tivolidirektør. Faktisk kaldte foretagedet sig ”Ronalds Festival Tivoli”, og nu ville de geschæftige Rågeleje-dreng udvide sommertilbuddet med en slags kombineret festivalcirkus. Fotografen til de her viste fotos er Kurt Wagner, der i sommerferien sammen med sin søster, Inge-Lise Wagner (den senere cirkuspræst m.m.), havde rejst rundt med det lille Cirkus Arena. De havde begge fået

Spiseseddel for sommerfestivalen i Rågeleje

savsmuld i blodet, så de syntes, at Rågeleje Inn Club skulle knopskyde med en festival over 4 dage. Der blev hængt plakater op (uden tilladelse) fra Helsingør til Hundested, og det kostede Kurt W. en bøde ved Helsingør byret.

Dødsdromen og den dårende dejlige datter

Sandsigersken Corinta havde også en datter. Og hvordan gør man så indtryk på en så smuk og uskyldig pige? Man kører naturligvis dødsdrom i storebroderens omrejsende tivoli. Vi andre knægte kørte på Puch med anderumpe og folmerfald i starttresserne i håb om, at der blev lagt mærke til os. Dengang var man enten Elvis- eller Cliff fan. Den seje stil blev kuldkastet af de langhårede Beatles. Nu var det yt at ligne en rocker á la Marlon Brando. Jeg forsøgte mig som en midt-imellemmand, nemlig at ligne James Dean.

Peter Belli var langhåret, og han scorede den smukke pige, June. Der stod vi så i vores scooterstøvler og kiggede langt og misundeligt på pigtrådsfænomenet og sigøjnerpigen med de gnistrende øjne. Det var i 1966 – året efter blev de gift. Hun var 18 og Peter 24. Lad mig prøve at citere noget af sangen Ulven Peter: ”Davs du lille, kom hen til mig. Du vel nok en dejlig steg. Du er som skabt for den store stygge ulv. Peter kan li’ nam nam, men du kan stole trygt på

June og Peter i strandkanten hånd i hånd- romantik for alle pengene

ham”. Han var én af de første pigtrådssolister, der forsøgte sig på dansk. De første var Steppeulvene med Eik Skaløe og Stig Møller med udgivelsen HIP. Genren blev siden om døbt til det ikke særligt danskklingende navn ”beatmusik”.

En arbejdsløs sanger kom til byen

Tivoliejeren Ronald Denny nævnte en dag, at han da havde en svoger med mange talenter – men denne sommer var svogeren arbejdsløs – og spurgte så, om han mon

kunne bruges til noget? Thøger Olesen havde sommerhus i Rågeleje og havde skrevet en hel del tekster til denne svoger, som i øvrigt hed Peter Belli. Vi glanede – Peter Belli fra Club Hit House på Frederiksberg Allé? Ja, Les Rivals var blevet til Rivalerne, og nu blev der sunget på dansk. Thøger havde ”oversat” en Tim Hardin sang fra 1965 ”If I Were a Carpenter” (i øvrigt et hit med Bobby Darin i 1967), som meget apropos var kommet til at hedde ”Hvis jeg nu var Arbejdsløs”. Den blev en landeplage på de danske transistorradioer. Peter & June holdt 3 ugers ferie i Rågeleje og blev flittigt brugt den sommer. Hvor godtfolk er, kommer godtfolk til – og parret var jo land-skendte (i Vi Unge og Se&Hør) samt ikke mindst pga. Peters hashdom få år tidligere – faktisk Danmarkshistoriens eneste sag, hvor der faldt dom for at indrømme hashrygning uden at være blevet taget i selve akten.

Den arbejdsløse sanger fik i Rågeleje job som både discjockey og konferencier m.m. Ja, faktisk blev Rågeleje Inn Club i 1969 begyndelsen på en ny Peter Belli poke som DJ – han fortsatte på udvalgte diskoteker i København. June blev også en del af hjælper-teamet på festivalen.

June rimer på Moon

Samme dag som Neil Armstrong tog sine første skridt i månestøvet (21/7.69) var festivaldagene i Rågeleje i fuld gang. Vete-

Peter Belli i rollen som DJ

ranbanen i lilleputudgave kørte rundt på Rågeleje parkeringsplads, hvor festivalen blev afholdt med Thøger Olesen som togfører/fyrbøder og Peter & June som konduktør/togstewardesse. Senere på natten sad inderkredsen af frivillige hjælpere i Ronalds tivolvogn og så TV af månelandingen. Det blev på alle måder en storslået dag.

En parade af veteranbiler vakte også opsigt under festivaldagene, idet legendariske Børge Kaa havde flyttet sit bilmuseum fra Helsingør til Egemosegård i Rågeleje. Det udviklede sig til et veritabelt Citroënshow

med en gammel model og så det sidste nye skrig – fransk elegance og bikinipiger i skøn forening – i dag kaldes modefænomenerne vintage – og måske også de diminutivt klædte kvinder?

Dagen efter var der modeshow

Kroen lagde lokaler til med tivoliejer Ronald Dennows arbejdsløse svoger som konferencier. Jo, Peter Belli fik prøvet lidt af hvert den sommer. Folk stod på borde og stole for at få det hele med, når de unge piger forsøgte catwalk i krostuen. Miss Rågeleje '69 blev også kåret – måske én af de poserende piger i den fine gamle vintage automobil foran Rågeleje Kro. June blev ikke valgt – for hun var jo ikke Miss mere, men en ægteviet frue med 1½ års anciennitet. Det blev en uforglemmelig sommer, som hippierødderne fik stablet på benene, og det skabte en hel del uventet ravage i lejet.

Rågeleje blev en foregangsby

The Summer of Love tog sin begyndelse i San Francisco i 1967. Flowerpower- og den psykedeliske syrerock gruppe Jefferson Airplane toppede i 1969 med LP'en "Volunteers". Tyve år senere udgav de en tilbageskuende CD fra den svundne rock-epoke, og ét af numrene hedder netop Summer of Love bl.a. med slutordene "sixtyseven was Heaven". Sangteksten lyder noget forkortet: "The summer of love was something special. We were so young and so free. The

Thøger Olesen fører an, og Belli forsøger at holde styr på de letpåkledte unge damer

Citroën møde mellem ung & gammel med strandmisses ombord

summer of love that I was a part of. We had so many dreams, and even a few of them came true it seems. I still believe in all the music, and it's still playing. The summer of love had special people. Everybody was together so it seemed. I still remember the world was changing all around us. The summer of love is just a memory now. Even though those times are gone, the spirit still goes on in me and you."

The Summer of Love kom til Rågeleje takket være to unge, frivillige foregangsmænd med masser af initiativ – ja, man får næsten lyst til at kalde dem "The Volunteers of Rågeleje"! Omkring en halv million unge valfartede til Woodstock Musikfestival

I 1989 sang San Francisco bandet Jefferson Airplane om The Summer of Love

(15.-18/8.69). Det blev en milepæl i ungdomsmusikkens historie – man kan sige at den markerede en ultimativ musikalsk afslutning på 60'ers årtiet. Det kostede 24 \$ at komme ind, men da trængslen fik det hele til at bryde sammen, blev adgangen gratis. Men i Danmark blev Rågeleje Inn Club en slags first mover på festival beatet. Året efter i juli måned blev Frøstruplejren i Thy startet på en flad mark, og først i 1971 slog Roskilde Festival teltene op – og her koster en billet i dag omkring 2400 kroner.

Kilde

"Helsing fra før i tiden"
Gribskov Kommune 2/7-1/8.2019.

Margot Lander - lette trin i Lundene - vores førstesolodanserinde

Af Anett Wiinggaard

Den romantiske ballet Giselle. Foto: Birthe Melchior/Ritzau Scanpix

Bevæger man sig væk fra trafikken og går ind ad skovstien ved Skovporten i Tisvilde Hegn, vil man lidt efter passere en række af de store sommervillaer, der blev opført i begyndelsen af 19-tallet i engelsk cottagestil. Niels Bohr, William Scharff, Victor Bendix og Rigmor Stampe har tidligere været beboere i disse huse i et af de smukkeste sommerhusområder, diskret tilbagetrukket fra de københavnske sommergæsters indlogering på badehoteller og pensionater i det gamle fiskerleje. En god spadseretur fra Lejet finder man en stråtekt sommervilla grænsende op mod hegnene og vendende ud mod en vej¹ opkaldt efter vores førstesolodanserinde, Margot Lander.

Da Margot Lander som nygift i 1947 indtog sommervillaen ved skovbrynet, som hendes mand, direktør Erik Nyholm, havde ladet opføre i 1938, var det dog under navnet Margot Lander Nyholm. Hun var da 37 år, på tærsklen til at afslutte sin balletkarriere og havde med storsind overladt primaballerinarollen i århundredes største ballet, Etude², til den unge balletdanser Toni Pihl. Margot Lander har haft en væsentlig rolle for den moderne ballets gennembrud, og

hendes teknik og udstråling gør hende til det 20. århundredes mest betydningsfulde danserinde. Efter anden verdenskrig blev der i både England, Frankrig og Danmark opbygget nationale kompagnier, der skulle spænde fra det klassiske til det moderne repertoire. Kompagnerne blev bygget op omkring en primaballerina; en central danser, som balletkompagniet dansede op imod. I København blev det Margot Lander, der som den første fik titlen førstesolodanserinde i 1942. Hendes første ægtemand, Harald Lander, fornyede balletten i sin tid som balletmester og koreograf i perioden 1932 – 51, og med et repertoire bygget op omkring Margot Lander fik balletten en blomstring efter tidligere at have levet mere tilbagetrukket under skuespillet og operaen.

Vor førende balletanmelder, Erik Aschengreen, oplevede som 14-årig at se Margot Lander danse: ”Hun var min første ballerina, og derfor kan jeg ikke bedømme hende som danserinde. Men jeg kan huske det indtryk, hun gjorde på mig. Det har været hendes sidste sæson, hvor jeg så hende i Giselle – og det var fuldstændig betagende. Hun havde en udstråling, som man godt kunne fornemme, selvom man ikke forstod meget af balletkunsten. Billedet står stadigvæk for mig”.

Optagelse på balletskolen

Syv år gammel gik Margot Gerhard med sin mor i hånden ind ad Det Kongelige Teaters indgang i kolonnaden for at begynde sit liv som balletbarn. Her havde den fem år ældre Harald Lander længe før haft sin ”debut” på scenen, da instruktørerne af både skuespil, opera og ballet ofte sendte bud op til balletskolen for at finde egnede små statister til sæsonens repertoire. Margots forældre var ikke fremmede for teaterlivet. I hjemmet indstuderede moderen sange til sine koncertoptrædener, mens faderen ernærede sig som forfatter og journalist. Margot og hendes søster voksede således op i et bohemehjem præget af musik, hvor lille Margot med sin livlige fantasi gennemspillede alle rollerne i sine opdagede historier og til moderens akkompagnement sang og dansede i fri leg.

På teatret kom der faste rammer. Balletten ved Det Kongelige Teater er en af de ældste og traditionsrigeste balletter, der findes i verden, og dagens timer med træning og skolegang var lagt i et fast skema. Træningen byggede på den stil, som balletmesteren Bournonville havde indført i 1830’erne, hvor målet var harmoniske bevægelser med rolige, rundede arme, så blikket fulgte de hurtige trin og fangede glæden ved dansen. Dansegleden, den mimiske udtryksfuldhed og den yndefulde harmoni med mand og kvinde som ligeværdige partnere var den tradition, i hvilken Margot de følgende år blev

trænet ved barrene i den store balletsal med udsigt over Kongens Nytorv mod Magasin du Nord.

For balletbørn var drømmen at blive udvalgt til at danse børnedansen i festspillet Elverhøj, hvor børnenes optræden i et rigtigt parti ved stykkets bryllupsfest giver mulighed for at fremvise deres danseevner for et taknemmeligt publikum. For Margot blev denne drøm opfyldt anden juledag i 1919, hvor hendes navn for første gang stod på plakaten for Det Kongelige Teater, og hvor publikum klappede begejstret af den lille pige med de tindrende glade øjne.

Debut i Bournonvilleballet

Repertoiret fra Bournonville prægede balletten, og i Fjernt fra Danmark fik Margot sin egentlige debut på scenen. Det var i maj 1926, at hun 15 år gammel dansede karakterdansen Eskimo-pas de deux på scenen forestillende en dansk fregat for anker i Spanien. Balletten er en typisk Bournonvilleballet med dualismen mellem det erotisk dragende og den borgerlige virkelighed, og Margot var da også opdraget i denne skole. Men en typisk Bournonvilledanser blev hun ikke. Erik Aschengreen sammenfatter det således: Hun var ikke Bournonvilledanser; hun dansede Birthe i Et Folkesagn, og Birthe har troldevæsen i sig, byttet om på herregården og lagt i en vugge der. Hun dansede også señoritaen i Fjern fra Danmark, og Rosita er spansk. Så dette, lidt

blide Bournonville, søde pige, det dansede hun ikke. Heller ikke Sylfiden dansede hun, hun var mere dramatisk. I årene efter sin debut sled Margot Gerhard med teknikken, og den unge aspirant var ikke sjældent på plakaten, dog ikke i det moderne repertoire, der var hendes store interesse. Forandringen skete, da hendes barndomskammerat Harald Lander vendte hjem efter to års trænings- og arbejdsophold i USA for kort tid efter at blive udnævnt til balletmester. Under udlandsopholdet havde Harald Lander studeret hos den russiske danser, Ivan Tarasoff, der efter den russiske revolution havde oprettet sin berømte balletskole i New York. Det var fra denne, at Harald Lander som balletmester indførte den russiske ballettræning på Den Kongelige Balletskole.

Harald Lander

Allerede før udnævnelsen til balletmester havde Harald Lander prøvet kræfter med sin første egen ballet Gaucho og med øje for Margots dramatiske evner skabt et kvindeligt hovedparti til hende. De to dansede en lidenskabelig tango pas de deux på scenen og året efter også i privatlivet, da Margot som 22-årig i 1932 giftede sig med Harald Lander. Med øje for Margot Landers talent skabte han senere et repertoire omkring hende, og allerede to år efter sin udnævnelse som balletmester vovede han at give hende hovedpartiet som Svanilda i Coppelia. Rollen som Svanilda, der narrer dukkemageren

til at tro, at hans dukke er blevet levende, var ikke let at springe ind i, da hun overtog den efter ballettens lysende stjerne, Elna Lassen, efter dennes selvmord. Men Margot Lander turde, og Erik Aschengreen beretter: ”Hun var morsom i Svanilda, og det var en af de første store roller, hun fik. Den havde den berømte Elna Lassen danset; oh, hun var den store tiljublede, men så skød hun sig, og Margot fik rollen. Og det var hun meget nervøs ved. Men så skete der det, at de alle syntes, at hun var jo lige Svanilda, en moderne spilopmager og en yndig pige. Derefter dansende hun rollen hundrede gange, da de den gang ’sad på’ rollerne, der var ikke dobbeltbesætning som i dag i partierne”.

Den klassiske teknik

Med Harald Lander som balletmester fik balletten en ny blomstring og med ham blev for alvor introduceret et nyt repertoire. Som forudsætning for dansen blev danserne indført i de klassiske, russiske træningsmetoder, og Margot Lander var atter blandt de flittigste – hun ønskede at beherske den klassiske skole til fulde. Denne tekniske sikkerhed kulminerede i hendes senere præstation som svaneprinsessen i den klassiske, russiske ballet Svanesøen. I denne den mest krævede og berømteste af alle klassiske primaballerinapartier imponerede hun med sin poetiske tåspidsdans og balancering, hvor anmelderen Svend Kragh-Jacobsen fremmaner hendes særlige evne: ”Evnen til

pludselig at stanse op midt i flugten og stå som støbt i skinnede metal, kun en tåspids i gulvet og den ene hånd som isnet fast i højeste stilling”. Det hårde slid og de ømme tåspidser foldede sig på scenen ud i det lette, graciøse væsen, der tilsyneladende uden anstrengelse dansede det krævede parti, som hun siden ægteparrets rejse til Moskva i 1935 havde ønsket at gøre til sit.

Før partiet som Svaneprinsessen var det dog især som den morsomme og moderne danser, hun brillierede. Harald Lander skabte som koreograf et nyt repertoire af moderne balletter, bl.a. Fodbold og i samarbejde med Kjeld Abell hyldestballetten, Thorvaldsen, i hundredåret for Bertel Thorvaldsens hjemkomst. ”I Fodbold var hun et tælleapparat, og i Thorvaldsen var hun en chik, moderne pige, der kommer ind på Thorvaldsens Museum, bliver låst inde om natten, og så får hun en flirt med Jason – så hun er den moderne, sjove, muntre og den lidt kokette. Folk vil jo altid gerne karakterisere, så hun følte, at hun blev sat lidt i bås. Og så var hun dygtig nok til at komme ud af det. Med Svanesøen opdagede de, at registret var større, det var også til det elegiske”, fortæller Erik Aschengreen.

Harald Lander udnyttede i sine dispositioner Margot Landers spændvidde fra det vemodige til det morsomme, og i Troldmandens Lærling morede publikum sig fra første øjeblik, hvor hun med strittende ”kostehårs-

paryk” stikker hovedet ind på scenen som Første-kost: ”Der var en troldsplint i hende; kosten i Troldmandens Lærling er også lavet til hende, for hun havde noget drilsk, der måske godt kunne blive en lille smule diabolsk – set med den tids øjne – i dag ville man nok synes, at hun var meget uskyldig”, fortæller Erik Aschengreen.

Førstesolodanserinde

I 1942 under krigen blev Margot Lander efter en teaterreform som den første udnævnt med den nye titel til Førstesolodanserinde. På teatret fejrede hun triumfer, men privat gennemgik hun en skilsmisse med Harald Lander; deres tætte samarbejde fik dette dog ingen indflydelse på. Som venner drog de og akkompagnatøren Elvi Henriksen på studierejse til Spanien for at lære den oprindelige spanske dans. I Harald Landers erindringer fås et malende billede af danseparret som elever i en kælder i Madrid med børnebørns ophængte bleer omkring klaveret, men hvor omgivelserne blev glemt, når La Quica kastede sig ud i en forrygende Flamenco, og Margot hvirvlede ud i dansen og efterlignede trinene. ”Og der hørte jeg det igen, Elvi elskede hende. De rejste sammen under krigen, og det er en helt forrygende historie, da de rejser rundt i Spanien og skal tilbage med tog op igennem Europa – men altså, alle taler så smukt om hende. Vidunderlig var hun, et meget sødt menneske”, har flere øjenvidner fortalt Erik Aschengreen.

Giselle

Da grænserne åbnes efter krigen, var det danske balletkorps klar til nye udfordringer. Den romantiske, franske ballet, Giselle, var holdt i live ved den russiske ballet og sat op igen i Paris i 1910, og i Danmark ønskede Margot Lander nu at prøve partiet med de store dramatiske og dansetekniske udfordringer som den svigtede bondepige, der bliver vanvittig af kærlighed. Erik Aschengreen fortæller om udvidelsen af hendes rollespektrum fra det moderne, muntre til det tragiske således: ”Da hun ville danse Giselle, da fik hun først nej; teatret og Harald syntes ikke, at hun skulle danse Giselle. Og det tror jeg var første og måske eneste gang, at hun sagde, det VIL jeg danse. På det tidspunkt var hun kommet i en position, så man føjede hende, og således blev hun den store tragiske danserinde, for ellers var hun mere morsom”.

Den tids anmelder, Svend Kragh-Jacobsen, beskriver hendes rørende udtryksfuldhed i vanvidssenen ”for tale tydeligere end Margots Ansigt gjorde ingen på vore Scener. Hver Nuance stod klart i hendes ansigt; hun gennemlevede den store tragiske Scene med en Intensitet, en ædel Skønhed, som greb dybt, knugede hjerterne; vi følte for dette stakkels lille Menneske og hendes grumme skæbne”.

Etude

I Harald Landers tid som balletmester havde balletten og dens repertoire ændret sig, og korpset var på vej mod et internationalt gennembrud. I 1948 drog Margot Lander og nogle af de bedste unge dansere med Harald Lander til Bruxelles og derefter til Stockholm – hvor ”danskerne var årets balletoplevelse”, ifølge en svensk kritiker - for bl.a. at fremvise Vaaren samt uddrag af Etude - begge ballerter skabt til Margot Lander.

Etude er bygget over en træningstime i klassisk ballet, hvor balletten går fra grundtrinene til større og vanskeligere variationer, hvor træningstimen med dens hårde slid umærkeligt glider over i den rene dans. Det er en lille piges vej fra balletbarn til ballerina, men også en gennemgang af ballettens trehundredeårige historie fra de klassiske fem positioner, der blev grundlagt af Ludvig den Fjortendes danselærer i Versailles, til romantikkens dans for elskende, pas de deux'en, og indførelsen af den poetiske tåspidsdans. Den yndefulde franske skole glider i balletten over i den mere effektfulde russiske stil kendetegnet for de store kejserballetter i Skt. Petersborg med dramatiske trin og spring og med kvinden i høje løft over manden; efterfulgt af publikums klapsalver efter de effektfulde præstationer.

Det var komponisten Knudåge Riisager, der præsenterede Harald Lander for ideen om at skabe en ballet ud fra den østrigske komponist Carl Czernys klaverøvelser og sammen arbejdede de to aften efter aften med den unge danserinde, Toni Pihl, som ”prøveballerina” inden premieren i januar 1948, hvor Margot Lander foldede sig ud i det store parti tiltænkt hende i spidsen for korpset. Allerede ved premieren forudså Svend Kragh-Jacobsen, at Etude ville komme frem på andre af verdens store balletscener, og balletten er da også blevet den hyppigst opførte danske ballet i det 20. århundrede.

Ved premieren stod Margot Lander Nyholm stolt som centrum, da scenens prøverum forvandlede til et festrøm, hvor billederne blev levende og fulgte primaballerinaens dans. Balletten var opbygget til hende, men mange gange nåede hun ikke at danse den, da hun med sin nye ægtemand i 1949 skulle til Amerika og derfor havde orlov fra teatret. Erik Aschengreen fortæller: ”Så kunne hun havde sagt, at så skulle der ikke danses Etude i den periode, men så spurgte Harald, om Toni måtte danse partiet, og med Margots generøsitet svarede hun, at selvfølgelig må Toni danse den. Og denne historie har jeg fra Toni: Da Toni ankom til teatret, var hun naturligvis meget nervøs – hun var 17 år og alles øjne inkl. kritikernes ville være på hende – men i garderoben blev hun mødt af

en stor buket blomster fra Margot medfølgende et kort med teksten 'Bare rolig, det klarer du sagtens'. Så dansede Toni, og da hun kom tilbage til garderoben, fandt hun en stor æske chokolade med et nyt kort, hvorpå Margot havde skrevet 'Der kan du se min pige, du klarede det'.

Da Margot Lander Nyholm kom tilbage fra Amerika, overlod hun rollen til Toni – en smuk gestus over for den unge danser, hun også senere i livet bevarede et kærligt forhold til, nu med Toni som hustru til Harald Lander.

Harald Lander affæren

Blot tre år efter sejren med Etude måtte Harald Lander forlade Danmark for altid. En sen nat blev han kaldt ind på teatret for på teaterchefens kontor at blive oplyst om, at han var mistænkt for ”uterlighed”, herunder at have ”befamlet” unge danserinder. Anklagepunkterne var mange, men det var svært at skelne mellem hvilke, der blot byggede på rygter og jalousi, og hvilke, der byggede på virkelige hændelser. Harald Lander var charmerende og holdt af kvinder og samtidig en enevældig balletmester, der kunne forskelsbehandle – nogle følte sig set og andre ikke. At Harald Lander havde udpeget den kun 17-årige Toni Phil til at overtage det store parti i Etude efter Margot Lander har sandsynligvis ikke gjort stemningen blandt ballerinaerne bedre³. I pressen

eksploderede balletsagen, og befolkningen blev delt i to lejre: for eller imod. For Margot Lander Nyholm var der ingen tvivl, hendes støtte var ubetinget, og med ophold i hendes og Erik Nyholms ferielejlighed i Rom blev der arbejdet for sagen blandt andet efter succespremieren af Etudes i Paris i efteråret 1952.

25.11.52

Kæreste Toni og Harald.

Tak for dejligt brev – (...) Dagen efter at vi ankom til Rom, blev vi inviteret til middag hos Gustav Rasmussen sammen med kongen og dronningen. Vi var henrykte ved tanken om endelig at komme til at tale lidt om jer. Jeg var klar over, at det skulle gøres med stor forsigtighed for ikke at skade, for majestæten har aldrig omtalt det til nogen. (...) Aah endelig (tænkte jeg) gik der på en sund og naturlig måde hul på bylden. – Så var der selvfølgelig ikke måde med mine udtalelser ... Det må have ringet for jeres øren den aften, for der var ingen anledning, der gik tabt. (...) For der kan gøres mere, hvis det sker helt fint og stille inden for de nøje angivne rammer. (...) Han (Erik, red.) sagde, at det for Danmark betød uendeligt meget, at både en dansk balletmester og komponist havde haft så stor succes i udlandet. (...) Nu de kærligste hilsner og tanker til jer begge
Hej
Jeres Erik og Margot

Afskedsforestilling

I 1950 så publikum for sidste gang Margot Lander danse på scenen. Svend Kragh-Jakobsen beskriver, hvordan adskillige af det festklædte publikum, som fyldte Det Kongelige Teater havde camperet en mørk og kold nat foran teatret for at skaffe sig billet⁴. Anstrengelsen blev belønnet, for nu oplevede de for sidste gang Margot Landers Svanepriks: ”Aldrig har svanen svævet lettere over Scenen, aldrig har Armføringerne været stoltere, Blikket ædlere, lethed og overlegenheden i det tekniske mere brillant, uden at Teknikken dog eet Øjeblik dominerede. Det var Følelsen, der herskede i hver Bevægelse, og det viser bedst, hvor stor en Kunstnerinde, vi mister ved Margot Landers Afsked med Nationalscenen”.

Under et brus af hyldest fra publikum, hvor Frederik IX ved fremkaldelserne rejste sig i sin loge og efter en hyldesttale bukkede for den store ballerina, takkede Margot Lander af på den nationale scene og var derefter ikke længere i offentlighedens søgelys. De følgende år, inden hendes alt for tidlige død, var det som privatperson, hun modtog gæster i lejligheden i det antikke Rom, genså sine tidligere dansepartnere i lejligheden på Esplanaden eller nød den stille ro i villaen ved Hegnet i Tisvilde Lunde.

Bryllup og sommervilla

Afskeden fra balletten gav mulighed for rejser med ægtemanden Erik Nyholm,

med hvem hun havde giftet sig i 1947. Erik Aschengreen var kun 12 år, men da han med sine forældre ferierede i Tibirke hver sommer, blev han øjenvidne til brylluppet: ”Som sagt, de skulle giftes, så de var gået op til præsten i Tibirke Kirke, da de jo boede der, men han ville ikke vie dem, fordi hun var fraskilt. Og så cyklede de over til min onkel, der var præst i Ramløse. Jeg kan huske, at jeg kom der den formiddag, hvor de var der - jeg vidste jo ikke, at de skulle komme, men der stod to cykler, og jeg kom på min egen lille cykel fra Tibirke, hvor vi boede, og så kommer de ud, så jeg for ind til min onkel og spurgte, hvad det handlede om. Og de havde så været der for at spørge, om han ville vie dem, og det ville han jo gerne. Det var så sommeren 47, og kirken skulle pyntes med markblomster, så jeg var ude om morgenen meget tidligt og plukke alle de kornblomster, jeg kunne finde i marken. Så op i en cykelkurv, cykle derover, og så pyntede vi kirken meget smukt med kornblomster, valmuer og margeritter. Så sad vi så alle sammen og ventede, men hun kom ikke. Først tog alle det roligt, men så kom der en vis uro i kirken, vi ventede en time”.

Ventetiden blev belønnet, Margot nåede endelig frem, efter at hun og en veninde havde

Margot Lander Nyholms italienske husholderske, Anna, forærede sin scrapbog til Vejby-Tibirke Selskabet

Når Det kgl. Teater har genoptaget den verdensberømte ballet "Svanesøen", er det fordi vor store prima-ballerina Margot Lander snart tager sin afgang fra balletten. Mange andre store kunstnerinder har danset i "Svanesøen", bl. a. den russiske danserinde Pavlova.

Sommervillaen ved Hegnet. Foto: Chr. Friis

kørt den gale vej til Ramløse, og det var som brud, hun vendte hjem til sommervillaen ved hegnet.

I den stråtækte villa kunne ægteparret leve et privat liv. Hos naboen hang malerier signeret ML, hvor hun i malerkunsten kunne folde sit kunstneriske talent ud, og med barndommens klaver i huset har sangen udfoldet sig. Ballerinaen må også have elsket at spadsere over de lyngområder, der dengang dækkede lundene, og at kunne tage af blomsterne i den smukke have. Svend Kragh-Jacobsen beskriver, hvordan hun i haven fuldstændig kunne glemme sig selv og sine gæster over en hund eller en blomst ”Den stod dér og så så yndig og alene ud, at jeg simpelthen

måtte blive hos den” ville forklaringen lyde, når hun blev hentet tilbage til gæsterne. Et levende og usædvanligt menneske fuld af følelser – følelser, der på teatret blev transformeret til den rene kunst.

At se ind i haven var ikke muligt, lukket som den var for offentlighedens øjne. Men Erik Aschengreen mindes som barn at have hørt stemmer og latter fra livlige haveselskaber, og blandt gæsterne kan have været Harald Lander med vennen Knudåge Riisager, fra hvis hus der kun var en kort gåafstand, ligesom Svend Kragh-Jacobsen ofte kom i den røde sommervilla.

Ved Margot Landers alt for tidlige død i 1961 blev hun begravet⁵ på den smukke kirkegård ved Tibirke Kirke med udsigt over det bakkede landskab og Holløse Bredning. Hendes liv som primaballerina fik en væsentlig betydning for ballettens udvikling fra den Bournonvilleske skole til den moderne ballet og den klassiske russiske stil samt for ballettens placering som et internationalt kompagni på højde med de store. Datidens anmelder, Frederik Schyberg, fremhævede hende allerede kort efter krigens afslutning

ved opførelsen af Fugl Fønix, hvor hun til publikums forskrækkelse kastede sig ud fra klippen og i et fald blev grebet af partneren: ”Hun er en verdensdanserinde, og der vil engang skabes sagn om hende. Apoteosen til slut (...) hævede hun gennem sit ansigts forunderlige udtryk af evighed – et billede på noget tidsløst og bestandigt, der er ballettens idé, men tillige det højeste, scene-kunstnere i lykkelige øjeblikke kan nå at give i deres flygtige tidsbundne kunst”.

Kilder

Samtale med Aschengreen, Erik 2020

Litteratur

Arnedal, Poul: Sommerliv og fiskesuppe i Tisvilde, Politiken 2016

Aschengreen, Erik: Der går dans. Gyldendal, 1998

Aschengreen, Erik: Mester. Historien om Harald Lander. Gyldendal, 2005

Aschengreen, Erik og Nørhøj, Ole: Balletbogen. Gyldendal 1992

Kragh-Jacobsen, Svend: Margot Lander, Rasmus Navers Forlag, 1948

Kragh-Jacobsen, Svend: Vedbend og Laurbær. Carit Andersens Forlag, 1952

Lander, Harald: Thi kendes for ret? Henning Branners Forlag, 1951

Film

Margot - kærligst. Det Danske Filminstitut, 1982

Referencer

1 Da Margot Lander senere ændrede navn til Margot Lander Nyholm blev vejens navn Margot Nyholms Vej (en skandale hæftede sig i datiden til navnet 'Lander', hvorfor det blev udeladt).

2 Ved premieren i Paris i 1952 fik Etude et internationalt "s" tilføjet.

3 Toni Lander (født Phil) forlod efter skandalen Det Kongelige Teater sammen med Harald Lander og fik efterfølgende en stor international karriere.

4 Margot Landers svoger, Torben Prip, amatørfilmede fra kulissen og med bl.a. Erik Aschengreens indsats blev der skabt en dokumentarfilm godt 30 år senere.

5 Margot Landers gravsted er senere nedlagt.

Firmaet 1957

Historien om El – firmaet LINDEHØJ

Fortalt af Jørgen Lindehøj i januar 2021

Min far, Kaj Lindehøj, startede sit el-istallør firma i den gamle Vejby-Tibirke kommune den 1. maj 1946. Han var da 33 år gammel. Han gik i lære som maskinarbejder i 1928 hos Laur. Knudsen Mekanisk Etablissement i København. Dette firma var storleverandør til den danske el-installørbranche. Efter 5 års læretid besluttede han sig for at læse til el-installør i Helsingør. Startede i 1935 og boede på pensionat samme sted. Havde da

kendt min mor Gudrun Andersen et stykke tid. Hun var udlært damefrisør. Pensionatsværtinden i Helsingør var ”streng”. Da Gudrun kom på besøg en weekend og ville overnatte, blev der ”bestemt” banket på døren, og værtinden fortalte, at natten skulle tilbringes adskilt. Med et stykke kridt trak hun en streg på gulvet og opdelte hermed værelset i 2 kamre.

Gudrun og Kaj 1935

Efter installatørbeviset var hjemme som Statsautoriseret Højspændingsinstallatør i 1936, fik min far arbejde på S-Banernes omformerstationer. Han arbejdede også som svend i A/S Titan og Siemens A/S i København. Mine forældre blev gift i 1938 og boede i en lille 2-værelses lejlighed i Ryparken. Mod krigens afslutning hørte de om en elinstallatør Grony i Sakskøbing på Falster som var interesseret i at sælge sin forretning. Min far tog derned et par week-ender for at sondere ”terrænet”. Men hver gang han kom hjem, var han godt beruset. Min mor ”slog” i bordet og sagde: De drikker for meget dernede, så vi tager nordpå. Min fars familie stammer fra Vejby - Holløse egnen, og nogle familiemedlemmer havde sagt, at der manglede en el-installatør deroppe.

Historien 1946 - 2003

Efter forundersøgelser, bl.a. hos Astrid og Gotfred Jensen i Bakkebjerg, som vi var i familie med, blev det til at vi flyttede til Vejby, og min far startede Elfirmaet Kaj Lindehøj den 1. maj 1946. Han havde fået en aftale med købmand Hansen på Tisvildevej om at benytte første salen i den sorte lagerbygning til el-værksted og ellager. Min fars fætter, malermester Poul Hansen, boede på Stationsvej 4, og her kunne min far bo, indtil resten af familien kom midt på sommeren.

Bolig

Min far fik kontakt med postbud Larsen, der boede i det gule hus på Genvejen 2. Her boede vi på 1. sal fra sommeren 1946 til efteråret 1947. Hos Larsen var det primitivt med primus til madlavning og ”das” i gården. Alt vand blev båret op fra pumpen i gården og ned igen. Ønskehuset i 3 etager på Stationsvej 26 blev tegnet af ark. Poul Hougaard. Men først skulle pengene til huset lånes – sparekassen i Helsingør ville have kontant indskud forud for byggelånet. Det kom til at gå ud over min mor Gudruns brudeudstyr. Hun havde før brylluppet samlet sølvtøj af mærket ”Rigsmønster”. Det blev nu pantsat, og byggeriet kunne gå i gang på Stationsvej 26 – forretningen kom til at gå godt, og det blev senere indløst og er stadig i familiens eje.

Håndværkerne var murermester Henry Larsen og tømrer- og snedkermester Tyge Hjelmso samt fætter Poul Hansen, alle fra Vejby. Stukarbejdet udført af fasters mand, Carl Erik Svensson. Firmaet var bygget til ”privaten” og bestod af værksted/lager og en lille forretning, der lå ved siden af garagen - begge vendte mod Stationsvej. På gårdspladsen foran værkstedet var en brønd med eget vandværk samt en ”møjkule” til alt skraldet.

Butik 1955

Kundeforhold

Første el-kunde var Johannes Hansen fra Gunde kildegård, der lå ude ad Rågelejevejen. Elselskabet på egnen hed Strø-Holbo Herreds Elektricitetsforsyning. De kontaktede min far og spurgte om han ville føre tilsyn med de 8 stk. 10 KiloVolt transformator stationer, der lå omkring Vejby. I 1948 overtog elselskabet Nordsjællands Elektricitets og Sporvejs Aktieselskab - NESAs strømforsyningen i området og min far fik

tilbud om at blive Distriktsvagt. Dette indebærer arbejde på 380 volt luftledningsnettet, døgnvagt for elsvigt, samt tilsyn af- og opkoblinger i 10 Kilo Volt nettet. Senere blev også vejlyset i kommunen varetaget, både med kontrol og udskiftning af lyskilder. Denne kontrakt med NESAs blev livslang og en stor del af firmahistorien. Endvidere bestod firmaets opgaver i Alt I El, idet min far var den eneste elinstallatør i miles omkreds. Indirekte var brand-

forsikringselskaberne årsag til at mange bønder tilkaldte firmaet. For at forsikre gården (stråtag) skulle el-installationen gennemgås, og isolationsmodstanden eftermåles med en ”megger”. Dette ”afledningsarbejde” var en ikke uvæsentlig del af omsætningen. Hertil kom en del helårshuse, hvor firmaet ofte udførte tegning over elprojektet som service. I Vejby er installationerne i kirken, skolen, Vejby Kro og på Trongården udført af firmaet.

Et stykke tid ind i 1950’erne begyndte sommerhusbyggeriet langs kysten at tiltage. Min far så en stor mulighed her og fik et godt samarbejde med de to største typehusfabrikanter, Skarridsø og Myresjø.

Arbejdet med Myresjø husene førte til en sjov oplevelse. I starten af 1973 udførte vi elarbejde for nationalbankdirektør Erik Hoffmeyer i familiens nye hus på Østre Alle i Gilleleje. En dag i april havde han tilkaldt mig for at ophænge nogle lamper. Vi var alene i huset og efter aftalerne var på plads sagde han: Lindehøj, er det i orden at jeg tager et bad, mens De klarer lamperne. Jeg sagde: naturligvis! Han fortsatte: Det tager ½ time, telefonen står derhenne (det var før mobilens tid) – vil De passe ”butikken”, fordi jeg har ”vagt” for banken? OK med mig – og, derfor har jeg prøvet at være nationalbankdirektør i ½ time!

Forretningen

I slutningen af 1947 var huset på Stationsvej færdigt, og hele familien flyttede ind. Min mor passede forretningen, der havde salg af alt til faget hørende - fra den mindste sikring, over lysekroner til Nilfisk støvsugere, komfurer og Metro vandvarmere. I slutningen af 1940’erne havde firmaet også en udstilling i et forretningsvindue i Tisvildeleje for at fremme installationerne i sommerhusene. Firmaet producerede selv lysekroner til sommerhusene, idet Vejby Smedje svejsede hestesko sammen i en ring, og firmaet monterede ophængskæder og lys. Min far udførte elarbejdet for kunderne og brugte cyklen som transportmiddel. Af og til var der brug for en bil, og her lånte/lejede han smed Kaj Nielsen’s Ford A.

Telefon og mobilanlæg

Telefon var en sjældenhed i 1946. Det krævede en fast adresse (Stationsvej 26), og leveringstiden var knapt et år. Så firmaet fik derfor først sin telefon ultimo 1947, og det blev Askemose nr. 126. Ultimo 1970 blev Askemose centralen fuldautomatisk. De travle 1960’ere medførte også at firmaet havde brug for at kunne tale med svende & lærlinge ude på arbejdsstedet. Et nyt firma for radiokommunikationsudstyr STORNO kunne levere mobile anlæg der kunne installeres i VW bilerne, og det blev til 4 stk. i 1967. Hele anlægget krævede en godkendelse fra Generaldirektoratet for Post- og

Telegrafvæsenet, der hørte under Ministeriet for Offentlige Arbejder. Den kom i november 1968. Rækkevidden var på ca. 50 km og betød en revolution for firmaets effektivitet og var i drift til 1985. I januar 1982 blev Danmarks første offentlige fuldautomatiske NMT biltelefonsystem sat i drift. Jeg fik et tilbud fra Storno i august 1981, og telefonen blev allerede installeret i min bil

i december, som måske Danmarks første. Igen en stor forbedring og især for pasning af NESA’s døgnvagt. Men anlægget vejede omkring 10 kg og kunne ikke medtages fra bilen. I starten af 1990’erne kom den første håndholdte mobiltelefon på markedet, som vi kender den i dag. Mest kendt dengang var Motorola, og jeg anskaffede en i oktober 1993 med navnet Micro TAC.

Håndværkerkoner, 1959

Firmaet 1960

El-varme

Angående elvarme var min far pioner på dette område og især i sommerhuse. I 1960'erne var det udelukkende de Norske Electra ovne der blev benyttet. Men Electra var for længe om at indføre termostatregulering, og der blev skiftet til Nobø, stadig fra Norge. Firmaets salg til Myresjö og Skarridsø huse bevirkede, at vi omkring 1970 aftog hele 5% af Nobø's samlede salg på det danske marked. Dette tal medførte at både producenter, grossister og NESA lyttede til min far og tog ham med på råd. På et elvarmeseminar i København argumenterede

han for vigtigheden af, at man ikke kun brugte koncentrerede varmekilder, men også anvendte strålevarme af hensyn til personkomfort. Ing. Gullev fra NESA bøjede sig for min fars argument: "Hvis et lokale har brug for en varmekilde på 1000 watt, nytter det ikke noget at placere et tændt strygejern på bordet!" Jeg videreførte formidlingen af elvarmen, der bl.a. medførte, at jeg holdt foredrag på Byggecentrum i Middelfart i 1973 om gulvvarme, nemlig strålevarme.

Ansatte

Første lærling blev kontraktansat den 1. november 1946. Det var skorstensfejers søn Tage Jørgensen, der boede bag smeden Kaj Nielsen. Tages mor, Karen havde hjulpet min mor med rengøring og madlavning. Han var en god dreng, sagde min mor, og den 2. lærling blev derfor hans lillebror Jørn. Reglerne var, at for hver lærling skulle der være en svend – dog måtte mester have 2 lærlinge. Uddannelsen af lærlinge optog min far meget. Han fulgte nøje med i alles forløb og greb tidlig ind og talte med forældrene, hvis der blev konstateret forhold, der kunne true en svendep prøve. Elfaglærer Mogens Bilhage var ansat på skolen i Møllestræde i Hillerød fra starten af i 1958 og hans dygtighed nød mange af firmaets lærlinge godt af. Fra 1970'erne blev min far af svendeprovekommissionen udpeget som skuemester for arbejdsgiverforeningen ELFO, hvilket job han var etog i 10 år. 30 lærlinge blev uddannet og dermed blev firmaet områdets største "lærlingskole".

Næsten fra starten af firmaet var der brug for en svend. Første svend var min mors grandfætter, Carl Ove Andersen, der blev ansat i sommeren 1946. Han boede med os hos Post Larsen og spiste med hos Poul Hansen. En gang om ugen tog Carl Ove og min far til Helsingør og fik et ordentlig bad + en øl på kroen.

Transport

Firmaet voksede og der var brug for hurtigere transport end en cykel, ikke mindst under NESA strømsvigt. Der blev indkøbt en brugt motorcykel, men det kneb med udbringning af materialer og varer. Så inden længe blev motorcyklen afløst af en brugt Adler personvogn. Den holdt et stykke tid, men blev afløst af en ny Opel Rekord købt i Frederiksværk. I 1958 blev elektrikersvend Tage Christensen ansat. Han kom fra Lyngby lidt vest for Grenå. Han medbragte en blå VW-bobbel der havde været brugt i det tyske postvæsen og derfor havde et varerum monteret bagpå. Tage blev min "mestersvend", og bilen blev i flere år brugt i firmaets tjeneste. Senere blev det til VW "Rugbrød", indkøbt hos Poulsen & Hansen i Hillerød. Bilerne blev, som noget nyt, indrettet med hylder og stativer i varerummet og var således et rullende lager. På vognsiderne blev der skrevet LINDEHØJ med store bogstaver sammen med el-dekorationer i farver bl.a. et køleskab.

VW rugbrød, 1975

Kontor

Kontorarbejdet med telefon, arbejdsbøger og regninger blev i starten udført af min far med hjælp af min mor. De fleste kunder var bønder, og de ville kun have regning 2 gange om året – ved høst og til årsskiftet. Jeg husker tydeligt hvordan stuebordet to gange om året var optaget flere dage, hvor min mor – med én finger – skrev regninger på en gammel skrivemaskine efter Kajs hovedbog. Senere blev der både ansat kontordame og uddannet kontorlærninge, hvor Jette Hansen fra Halfdans Hjørne var den første.

El-leverandør

Lige fra starten i 1946 var vores el-grossist Louis Poulsen, og som dengang havde de til huse i Nyhavn 11. Min far rejste i maj derind og foretog en såkaldt etableringsordre og blev betjent af sælger Axel Jensen. Axels job dengang var også at indkøbe foder og havre til Louis Poulsens hestehold. En gang om måneden kom Axel derfor til Vejby med Gribskovbanen. Eftermiddagen gik med optælling og ordre af elmaterialer. Månedens leverance kom derefter med banen i trækasser beskyttet af træuld. Axel J spiste med om aftenen og var 4. mand

til en whist med naboerne. Han blev en ven af huset. Han overnattede og kørte videre med toget næste dag. Til jul fik jeg og min søster Anny gaver af ham. Jeg altid årets Hobby bog. Først mange år senere fandt jeg ud af, at han selv havde betalt for disse. Telefonen var jo opfundet og midt i 1950'erne blev denne personlige ordning afløst af ”telefonsælgeren”.

Årlige fester

I al den tid jeg kan huske har der været arrangeret årlige sommerskovture og julefrokoster. Skovturene var lagt på sensommeren (firmaet havde jo sæsonarbejde) og foregik typisk med bus fra Vejby. Først et ”teknisk”

arrangement og så på ”KRO”. I 1960'erne var der besøg hos Skarridsø Huse med fest på Havnsø Kro. I 1970 var det først Teknisk Museum og derefter Kystens Perle, hvor Poul Richard optrådte. Senere i 1970'erne blev det til Hundested Kro, Lollikhus på Kongevejen i Birkerød, og Tikøb Kro. Julefrokosterne blev afholdt i privaten på Stationsvej.

Firma overtagelse, 1973

Skitur deltagere, 1973

Generationsskiftet

I slutningen af 1960'erne var jeg ansat hos el-motorfirmaet Thrige Titan i Odense som beregningsingeniør. Tidligere havde jeg været ansat ved Forsvarets Forskningsråd på Østerbro Kaserne og på motorfabrikken Titan på Tagensvej. Jeg havde et stort ønske om at blive selvstændig og da min far ønskede at sælge firmaet, slog jeg til. Jeg begyndte som overmontør i august 1969. Da det snart var 10 år siden, jeg havde prak-

tiseret som elektriker, valgte jeg at starte i ”marken”, altså som ”lærling/svend” og lære alt det nye. Herefter fik jeg systematiseret tilbudsgivningen og eltegningerne for typehusene – især Myresjø. Også de ugentlige rapporter til NESAs blev forbedret og forenklet. Her videreførte jeg min fars ”kongstanke”, nemlig at et godt elarbejde ikke var færdigt, før regningen var skrevet – og med fyldig tekst om alt det kunden havde fået for ”pengene”. Elfirmaet over-

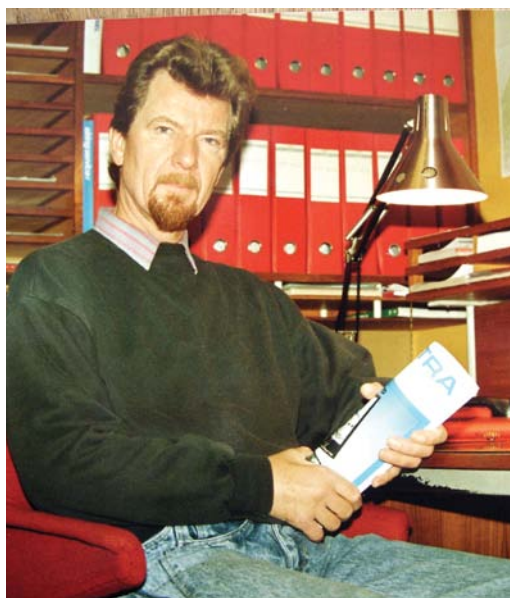

1979 Vejby Kro, 1979

tog jeg økonomisk i 1973. Kort efter kom olie-krisen den 10. november, der bremsede byggeriet og bl.a. medførte de bilfri søndage. Det berørte især Müresjø & Skarridsø, der begge stoppede betalingerne. Jeg var nødt til at ”fyre” en del ansatte - det gjorde ondt, værst var dog min mestersvend Tage Christensens afgang i 1980. I alle årene havde vi troligt passet døgnvagten for NESAs, og det kom os til gode nu. Elforsyningen med de mange luftled-

ningsmaster gik jo stadig i stykker, og der kom stadig en god rask efterårsstorm, der gav arbejde. Jeg husker specielt orkanen i november 1981, hvor NESAs oprettede krisekontor her på vort kontor. De sendte en arbejdsleder, Jørgen Anker, der bistod min far Kaj og mig med at fordele deres 55 mand og vore egne ”tropper”. Finalen over alle var orkanen, der drog hen over Danmark fredag den 3. december 1999. Jeg arbejdede alene for NESAs og havde i 9 dage

og nætter kun livline kontakt med NESA via telefonen. Første nat var det næsten umuligt at komme hjem fra Udsholt på grund af væltede træer. Jeg sov kun 3 timer, før det gik løs igen – hver nat fik jeg sovet lidt mere. Jeg havde så travlt, at jeg først flere dage senere - en morgen - opdagede, at noget af firmataget var blæst af. Så dagens første arbejdsopgave var et besøg i Vejby Tømmerhandel og en tur på taget. Det mest spændende ved mit orkanarbejde var dog, at alle de mange års erfaring, jeg havde oparbejdet blev brugt koncentreret i disse få dage under ekstremt vanskelige arbejdsforhold, og uden at jeg selv eller Opel-bilen kom til skade.

Den sidste svend, der forlod ”skuden”, var Henrik Petersen i 1988. Herefter benyttede jeg mig af underentreprenører. Samarbejdsaftalen med NESA udløb 30. juni 2000 og et uafbrudt samarbejde over 52 år sluttede – Nesa skiftede efterfølgende navn til DONG Energi. Hen mod slutningen dalede der en guldæg ned i ”turbanen”, og det var de såkaldte Luk-ordre. Det drejede sig om inkassobesøg hos Dongs kunder, der ikke havde betalt for elregningen - trods flere rykkere. Jeg skulle enten have ”pengene” eller afbryde for strømmen. Det skete nogle gange ved fogedens hjælp, et rigtigt spændende een-mandsjob, der med tiden strakte sig over hele Nordsjælland.

Firmaet Lindehøj blev lukket for evigt, fredag den 11. juli 2003 efter godt 57 års virke, heraf 27 år under min fars ledelse. Firmaets allersidste kunde var i øvrigt Lise Nørgårds (Matador) lillesøster Signe Friberg Nielsen på Dyssevænget i Vejby Strand.

Jørgen Lindehøj i kontoret, 1988

Da løbeklubben højt mod nord blev til NORDTRIM

Anden del: Den fortsatte historie om nærområdets løbeklub

Af Søren Thilst Grande

Virkningerne af en tv-udsendelse

Lægen Peter Schnoor provokerede den danske befolkning i 1974 ved for åben skærm på dansk tv kritisk at udbasunere, at det stod dårligt til med danskernes generelle sundhedstilstand. Han kaldte den: ”Vor tids pest”, og kun én modgift ville hjælpe mod de fremherskende livsstilssygdomme: Hjertekar/overvægt/kredsløb. Og denne modgift hed bevægelse, hvor man virkelig får brugt kroppens muskler – kort sagt motion (og ikke bare at gå tur med hunden). Det er 47 år siden, og det blev startskuddet til oprettelsen af en løbe- og motionsklub i nærområdet. De første tre år i denne fortrinsvis mandsdominerede motionsklubs spæde skridt kunne læses i Vejby-Tibirke Selskabets Årbog 2020. Her følger så de følgende 36 år.

I 1977 kom en ny formand på banen

Klubbens træningsstruktur ændredes – den blev mindre primitiv – kan man sige. Fartoverskridelser kostede nu et gult kort, og dem blev der delt rundhåndet ud af. Progression var det nye mantra i træningen. Man byggede en formkurve procentuelt op.

Overholdt man ikke trænerens instrukser, kom man i den sorte bog.

Den nye formand, Preben Nielsen, havde spillet lidt fodbold og via sit arbejde på DTU truffet en finsk motions-maniac der altid afsluttede sin motion med sauna og finske birkeris. Preben blev hooked på begge dele, i særdeleshed motionsløberi. Løbeklubben Nord blev stedet, han kunne afregere i, dog undgik han de rituelle løbepinsler – survival of the fittest – som praktiseredes i GruppeSpæn. (omtalt i 1. del). Lidt mere ansvarlig og seriøs træning var hans motto. LSD, Long Slow Distance, var netop dukket op, og langsomt byggede man fysikken op til lange præstationer, fra Gilleleje mod Hille-rød ad cykelrute 33 slyngende sig gennem Gribskov og over mark og eng – en smuk og varieret tur på ca. 26-28 km, var én af løbeturene, eller man mødtes ved Kagerup Station og løb en lidt kortere tur til Hille-rød. De seje løb retur og de mindre erfarne retur med toget. Preben tilbød interesserede medlemmer løbetræneruddannelse gennem Danmarks Trimforbund. Samtidig åbnede klubben op for begyndere, så de kunne blive trænet op til at gennemføre 5 km uden

pause. I året 1978 boomede motionsløb. Det var blevet in at løbe – ikke mindst i Helsing og omegn. Næsten 100 nybegyndere indmeldte sig og 5-6 løbehold inddelt efter tempo med trænere, fartholdere – starten og sluttende med hhv. opvarmning og udstrækning. Fra at være en løbeklub grænsende til det mandschauvinistiske udviklede klubben sig til en socialklub. Man tog afsted i busser til Eremitageløbet, ofte op til 70-80 klubdeltagere, og bagefter havde man fællesspisning på Ramløse Skole inklusiv de fleste ægtefæller og børn. Kunne man tilmed skaffe et TV om aftenen, som viste sportsnyheder fra Eremitageløbet, var succesen hjemme.

Preben havde gennem sit job på DTU erfaring med at lede mange mennesker. Det kom den hurtigt voksende løbe- og motionsklub NORDtrim (som den nu kom til at hedde) til gode, og han mente, at fritidsledere, der bruger meget tid og engagement på deres fritidsinteresse, vil være de fødte erhvervsledere. Preben tog initiativ til – sammen med en løbende forsker – at anlægge en motionssti hele vejen rundt om DTU og tilliggende skov. Det blev til 8 km gode stier, som matchede løbeboommet i Danmark på bedste vis. Det blev til 7 gode år for klubben, som han formede og gjorde til den selvkørende og stadig velfungerende løbeklub, den er i dag næsten 48 år senere.

En løbetosse med overskud

En markant skikkelse fra disse første år var Vilhelm Ljørring. Ingen tvivl om, at han var løbeafhængig: ”Vilhelm elskede alle aspekter af løbemotion. Fru Ljørring delte ikke helt husbondens glæde, og indimellem måtte den gode Vilhelm fyre en lille, hvid løgn af. Et eksempel herpå var, da Vilhelm deltog og gennemførte KS Københavnsmaraton i sædvanlig fin stil. Han havde bildt konen ind, at han bare skulle ud på en af de sædvanlige lange træningsture i Tisvilde Hegn, sammen med andre fra klubben, og selvfølgelig nok skulle nå at flække og stable alt det brænde, de havde aftalt. Da han så dukkede op igen 5-6 timer senere, og konen spurgte ind til ”tidsforbruget”, svarede han, at de såmænd bare havde løbet lidt længere end normalt. Den forklaring købte hun og kunne samtidig glæde sig over Vilhelms gode humør og energiske overskud, og inden dagen var omme havde han også overholdt deres ”lille” aftale ang. brænde-flækkeriet. Medaljer og diplomer måtte han liste ind i skjul og arkivere, og da hans ellers så søde kone ikke interesserede sig det mindste for alle hans løbetrofæer, opdagede hun vist aldrig helt, hvor mange motionsløb og maratons den seje Vilhelm egentlig gennemførte.”

Så blev det kvindernes tur

Efter Preben Nielsen kom kvinderne i spil. Fire kvinder i årene 1984 til 1997.

Vilhelm Ljørring sammen med Nordtrims første kvindelige formand, Conni Storm. Foto: Ukendt

Den første kvindelige formand hed Conni Storm. Hun trak læsset i 6 år og tog initiativ til NORD/gym på Helsing Gymnasium og klubdeltagelse til kvindeløb med bus til Fælledparken. Ligeledes lokkede hun 50 nordtrim'ere til at deltage i et nyt halvmaraton løb fra Lyngby Storcenter til Rundforbi

Stadion i Nærum. De første par år hed det Toms Guldbareløb, men senere blev det til det legendariske B.T. Halvmarathon, som har været et tilløbsstykke gennem masser af år. Conni og en anden Nordtrim-kvinde blev de første, der deltog i Copenhagen Marathon. De ville ikke stå tilbage for klubbens mænd, som året før havde gennemført kongedistancens 42,2 km på stenbroen i København. Conni blev gift og hedder i dag Conni Vang-Jensen, er stadig aktiv men nu i SNIK (Søllerød/Nærum Idrætsklub), som i øvrigt gennem årene har stået for B.T.Halvmarathon. I samarbejde med klubbens fjerde formand, Grete Søndergård 1990-94, blev det sociale opprioriteret, bl.a. fællesudflugter som skovture, fugleture, svampeture, medlemsarrangementer og juleløb m.m..

En stagnerende klub, der gjorde som man plejede

Da jeg lod mig vælge til formand i 2002, virkede klubben en smule rigid. Man løb, som man plejede eller havde lyst til. En sjælden gang blev der taget initiativ til interval træning, men improviseret, lystbetonet og sjældent struktureret. Det hændte, at nogle hårde halse slog Valby Hegn og Aggebo Hegn sammen, så hverdagstræningen kom op på ca. 16 km. Men aldrig organiseret i større hold. På tirsdage i Valby Hegn var det de færreste, der løb kirketurens 10 km (op og runde Valby Kirke),

Nordtrims kvinder kan også. Her vinder de sølv til de danske Østmesterskaber. Foto: Søren Grande

ellers var det oftest 6 eller evt. 8 km – en smule længere hvis man løb forbi Palomino stutriet på Aggebovej. På søndage løb man fra Bækkebroens P-plads på grusveje 8, 10, 12 km, men mest den sædvanlige 15 km rute.

En ny formand skal ligesom føle sig frem. Der skal værnes om traditionerne og gradvist lempes en del nyt ind på aktivitetssiden. Det er i hvert fald min filosofi.

At arrangere et klubmesterskab var nok mit første formandsudspil, og det var der en del modstand imod. Argumentet lød: Nordtrim

er en breddeklub for alle og ikke med fokus på individuelle præstationer og tidstyranni. Mit tilbud om egenhændigt at stå for arrangementet løsnede op. Klubben havde i forvejen en gammel travet, H*H*H løbet (Helsing-Højbjerg-Hillerød), der blev løbet to gange årligt som et alternativt supplement til søndagstræningen – en forårs- og efterårs test - men mærkværdigvis ikke som et åbent event for alle. I mange sammenhænge var det faktisk sådan, jeg som ny formand oplevede Nordtrim - lidt lukket omkring sig selv. H*H*H løbet eksisterer ikke mere. Man tog

selv sin tid, og så kunne man sammenligne forårspræstationen med efterårspræstationen og konstatere, om man havde forbedret sig. Det var nemt at puste lidt liv i den forestilling. Forårstesten forblev uforandret, og efterårstesten blev til klubbens årlige mesterskab med fire distancer: 6 km, 9 km, 13 km og 18 km og med håndskrevne diplomer og tidtagning med manuelt stopur. Klubmesterskabet udviklede sig gradvist gennem årene med m/k klasse/distance-vindere og T-shirts samt løbesokker som trøstpræmie til de sidste i mål.

Åbent mesterskab var en formandsdrøm

Ambitionen om at lave et åbent mesterskab rumsterede stadig – netop med vision om deltagelse af løbere udefra. Klubmesterskabet rykkede herefter til Tisvildeleje i forsøg på at gendanne Troldeskovløbet, som gik ind først i ”nullerne”. Faktisk blev dette nye tiltag en for stor mundfuld – svært og omstændeligt at arrangere – og så stort et arbejde kræver stor deltagelse. Der kom ingen eller meget få udefra. PR er den store ”formidlingskanin”, som man skal være i stand til at trække op af hatten – og det er svært at få tilstrækkelig gennemslagskraft, når de økonomiske midler er begrænsede, og man ikke kan få aviserne til at ”gøre arbejdet for sig”. To gange blev der siden afholdt åbne mesterskaber fra Tisvildeleje Strandparkering, men uden den store succes. Den ene gang kom vi tæt på 100 deltagere,

og logistikken med tidtagning og diplomer var på sammenbruddets rand. Lidt synd må man sige, for det var nemt at rutemarkere, og med fx startnumre og elektronisk tidtagning havde det været et dejligt enkelt løbskoncept. Men faktisk var der generel modstand fra medlemmerne mod at åbne op for andre deltagere end nordtrim’ere. Det burde jo skærpe motivationen og løbetiderne, når man udfordrede andre løbere udefra til at deltage samtidig med, at der blev slået et slag for Nordtrims eksistens især i nærmiljøet. Klubmesterskaberne fortsatte gennem tretten år – de sidste syv år fra Tisvildeleje, men for få dukkede efterhånden op til arrangementet. Det blev umuligt at fordele deltagerne på 3-4 distancer. Nytænkning måtte der til – eller måske et formandsskifte?

Årets nordtrimmer kom i støbeskeen

I håb om at popularisere klubbens lidt tynde generalforsamlinger, opstod ideen om at kåre en eller flere personer som på den ene eller anden måde havde gjort sig positivt bemærket internt eller eksternt i klubben og/eller ved at have ydet en ekstraordinær frivillig arbejdsindsats i/for klubben. De tre første år i 2003-2005 løb kvinderne med æren, men siden kom der også en hel del mænd på ”positiv-listen”, så efter 11 år var stillingen 6-5 i mændenes favør. Man fik overrakt en løbe T-shirt som synligt bevis, påtrykt ordene ”Årets nordtrim’er”

Glade og stolte klubmestre på stribe i 2011 ved Tisvildeleje strand. Foto: Søren Grande

- det var i stedet for en medalje eller et diplom - og der kunne blandt medlemmerne indstilles en kandidat til titlen, som egenhændigt og suverænt blev endelig udvalgt af formanden, så ikke engang de øvrige bestyrelsesmedlemmer vidste, hvem den udvalgte var. Det øgede spændingen om udfaldet, og på den måde kunne alle medlemmer af klubben komme i betragtning, dog undtaget formanden (det eneste nye tiltag som blev afgjort ved suverænt enevælde i min 11-årige formandsperiode).

En anden ting, som kunne lokke husarerne til fx den årlige generalforsamling, var te-birkes med nutella. I stedet for som vanligt at holde det kl. 19.30 på en hverdag, rykkede det til kl. 9 på søndage indledende med 1,5

En nordtrimmer går alt hvad han har i sig med slutspurt mod mål på Rundforbi Stadion til DM i forb.m. SNIKs BT Hahmarathon. (Sluttiden kan ses på hystavlen)

times motion med efterfølgende brunch og generalforsamling kl. 11. Det sociale skal helst kombineres med noget motion – det er ét af klubbens valgsporg. Medlemmerne er ikke så glade for bare at sidde på deres flade...

To år i træk deltog Nordtrim i Røde Kors arrangement

2007 og 2008 stillede klubben op til ”Danmark Løber”, som var en slags løbestafet landet rundt. Vi ventede i Helsingør på at afløse Fredensborg AK (atletikkklub). 50 deltagere stod klar og skulle løbe til Frederiksværk, hvor Hundested AK ventede på os, for at løbe videre til Frederikssund. Herfra skulle stafetten til Skibby og videre til Holbæk. Et par Nordtrim-løbere tog turen videre til Frederikssund som del af deres maratontræning. Hver løbers startgebyr blev sponsoreret, så på vores del af distancen blev der indsamlet 12.500 kr. primært fra Helsingør Erhvervsforening. Stafetten havde start i Viborg og var 21 dage undervejs. Den skulle gennem 123 byer med en samlet distance på 2.340 km. Som noget nyt startede klubben maratontræning i 2008. Første tirsdag i september indledte Nordtrim et otte måneders træningsforløb for interesserede motionister fra nærområdet og naturligvis også for klubbens medlemmer. Ikke-medlemmer skulle betale 900 kroner for en intro-pakke, indeholdende deltagelse i otte løb, løbejakke og T-shirt, træningsfor-

Da løbeklubben højt mod nord blev til NORDTRIM

løb med instruktører plus medlemskab af klubben året ud (værdi anslået til 1400 kr.) Det var stort anlagt, og klubben tiltrak rigtig mange nye ansigter, som havde lyst til at træne længerevarende distancer end blot de sædvanlige 10, 12, 15 og 18 kilometre. Samtidig havde det en afsmittende effekt på medlemsskaren og skabte større energi og dynamik i klubben. Det blev en succes og gentaget i 2010 – også med en hel del nye - så klubbens nye tiltag matchede fint motionstrenden: hårdere/længere og mere udfordrende.

Asserbøløbet blev afholdt 37 gange

Motionsudviklingen har især i perioden 2010-2020 ændret sig fra det familiære til det mere ekstreme. Samtidig udeblev blodfornyelsen blandt de frivilligt arbejdende hænder eller sagt på en anden måde: De gamle i gårde kørte træt, og de yngre i klubben ville noget andet – noget fornyelse. Derfor ophørte i 2011 ”den gamle dame” med de mange fine traditioner med at eksistere. Til gengæld har Påskeløbet ”Helvede i Nord” til næste år tyve års fødselsdag. Man kan håbe, at udviklingen (eller Corona pandemien) ikke lægger dette løb ned, men indtil 2019 lå deltagelsen stabilt på lidt under 1500 motionister (i 2020 var man desværre nødsaget til af aflyse - og man kan frygte, at det samme sker i 2021). Netop manglende frivillige hænder til et motionsarrangement er et stort problem. Den frivillige indsats i

Asserboløbet 30-års jubilæum med en overfyldt stævneplads for start ved Slotsruinen. Foto: Steffen Ortmann

mandtal skal sættes op imod deltagertallet på selve arrangementsdagen. Ligeledes skal man kunne stille med nok frivillige. Derfor rettede Nordtrim henvendelse til Vejby IF om et muligt fælles projekt. Løbeklubben ville forsøge at hoppe med på ultra/ekstrem bølgen og ”søsætte” et 30 km løb med udfordringsgrad i stil med Helvede i Nord, som dog kun er 21 km. Formanden for Vejby IF, Niels Jørgen Larsen, var med på ideen. Løbet blev første år navngivet,

North Coast Challenge, med to distancer på hhv. 30 og 21,1 km (halvmaraton) med start og mål på Vejby fodbold stadion. Måske skulle løbet ha’ heddet North Coast 47-Challenge for der skulle primært løbes på Nordkyst(cykel)rute 47, og måske skulle distancen ha’ været 47 km, for det er den vej motionsektremen går... men sådan blev det ikke. Af et førstegangsarrangement at være var 198 deltagere mere end VIF og Nordtrim på forhånd havde forventet. Året

Da løbeklubben højt mod nord blev til NORDTRIM

efter ændrede løbet navn til Nordkystløbet, og 139 deltagere viste, at løbsudbuddet er større end deltagerefterspørgslen. Antal løb rundt om i landet er eksploderet, så det er svært at trække motionsfolket op til Nordkysten, bl.a. fordi der er kommet så mange at vælge imellem især i det storkøbenhavn-ske område. Derfor valgte vi at arrangere løbet som et sommerevent i uge 26/27, hvor antallet af løb er mindre. Man siger at tredje gang er lykkens gang, men trods en ekstra familievenlig 10 km distance blev deltagertallet kun 204 i 2015, og Nordtrim valgte herefter at stoppe samarbejdet. Sjovt nok er løbskonceptet blevet ”gaffet” af et ”fremme i skoene” initiativ: North Coast Ultra (Challenge) med start ved Raageleje Camping. Her løb man mod vest langs kysten ad dele af Nordkyststrute 47 med to distancer: 64 og 50 km – og med færre deltagere!..

Vejende flag og to formand i samarbejde om Nordkystløbet: Niels Jørgen Larsen og Søren Grande i rollen som speakere. Foto: Margit Kildevang

Historisk navneudredning

Kært barn har mange navne. Løb- og motionsklubben NORD var første betegnelse helt tilbage i 70’erne eller bare NORD forklaret som Trim- og orienteringsklubben i Helsingørskommune. Op gennem 80’erne har der været en del varianter, bl.a. OK Nord, Nord-trimafd. og Nord-orienteringsafd. men da orienteringsafdelingen i 1992 fusionerede med Vinderød OK og blev til Tisvilde Hegn Ok, kom den på disse sider beskrevne løbeklub blot til at hedde Nord-

trim. For udenfor stående siger Nordtrim ikke folk så meget. Hvad er Nordtrim egentlig for noget? Hvad foretager man sig der? Og hvad betyder ”trim” egentlig? Mit bud må blive ”trivsel, idræt, motion”. Derfor har klubben haft forskellige, opklarende undertitler, fx ”Vi løber i Helsingørskommune” eller ”Man bliver glad af at løbe” og måske nogle flere i tidligere tider fx ”Vi trimmer derudaf” inspireret af Gasolins 70’er hit. Efter kommunesammenlægningen kom det

fornuftsbetonede ”Løbeklubben i Gribskov Kommune” på banen. Sidst i nullerne og starten af tierne kom det kække ”Vi løber os høje i NORD” i spil, men det blev især kritiseret af en politimand i bestyrelsen, som mente, at det skabte forkerte associationer. Odiøst? Der kunne jo ikke blive tale om stofmisbrug eller doping, når det har noget med RUNNERS HIGH (endorfin kick) at gøre, og i 2008 og 2010 introducerede klubben for alvor organiseret maratontæning (læs ovenfor). Så derfor syntes jeg som formand og tidligere pr-mand, at tiden var inde til lidt billeddannende svung i slagordene. Jeg kunne godt li’ den undertitel, at: ”Vi løb os høje i Nord” - det er tidens trend, men desværre gled det ud igen. Man skal jo være enige i en klubbestyrelse.

2011 tog klubben på ultimativ udflugt til Berlin

26 glade og forventningsfulde medlemmer tog af sted i Marathon Travel’s bus til Berlin for at deltage i det store motionsløb, den 31. udgave af Berliner Halbmarathon. Det blev på alle måder stort, og den sociale sammenfyndning var i top. Ud af klubbens omtrent 200 medlemmer (ca. 100 løbeaktive) kan det forekomme lidt tyndt. Tilskuddet til deltagelsen var stort, og det lød der også kritiske røster over for på det følgende års generalforsamling. ”En så stor udgift (knap 30.000 kr.) kom kun få af klubbens medlemmer til gode”, lød argumentet. Mon ikke mange

bestyrelser rundt om i landet konfronteres med den slags kritik. Lad mig prøve at vende den om: Det var et nyt initiativ i klubben, og bestyrelsen ville være sikker på, at deltagelsen blev stor nok til at kunne fylde en bus (som i de gode gamle dage til Eremitageløbet i Dyrehaven). Samtidig havde Helvede i Nordløbet samme år haft 10 års jubilæum, og bestyrelsen ville gerne slå et slag for, at havde man gennem årene været trofast hjælper, så blev man også belønnet derefter. En forenings kassebeholdning skal vel ikke bare akkumulere, men komme medlemmerne til gode, som der stod at læse i klubbens programmerklæring:

- 1) Udbredelse af kendskab til motionsaktiviteters mangfoldighed og
- 2) Kendskab til andre motionsløb generelt.
- 3) Give medlemmerne mere for skillingerne.
- 4) Lære klubkammeraterne bedre at kende.
- 5) Få nye medlemmer til at føle sig hjemme”, sagt allerede i 1977, nogenlunde som citeret, af klubbens anden formand, Preben Nielsen, om Nordtrim’s virke.

2013 løb energien ud i sandet

Ved generalforsamlingen efterlyste dele af de fremmødte medlemmer visioner fra formanden. Jeg blev dem svar skyldig – den gamle formands batteri var gået ned. Ingen er uundværlig - når man træder et skridt tilbage, er der heldigvis andre, der træder frem – træder i karakter, så at sige.

Anna Uhrenholt har efterfølgende været en drivende kraft med sit dynamiske, idérige og energiske formandskab siden 2013/2014.

Kilde
NT’s jubilæumsberetning 1974 - 2014 af næstformand Brian Bak.

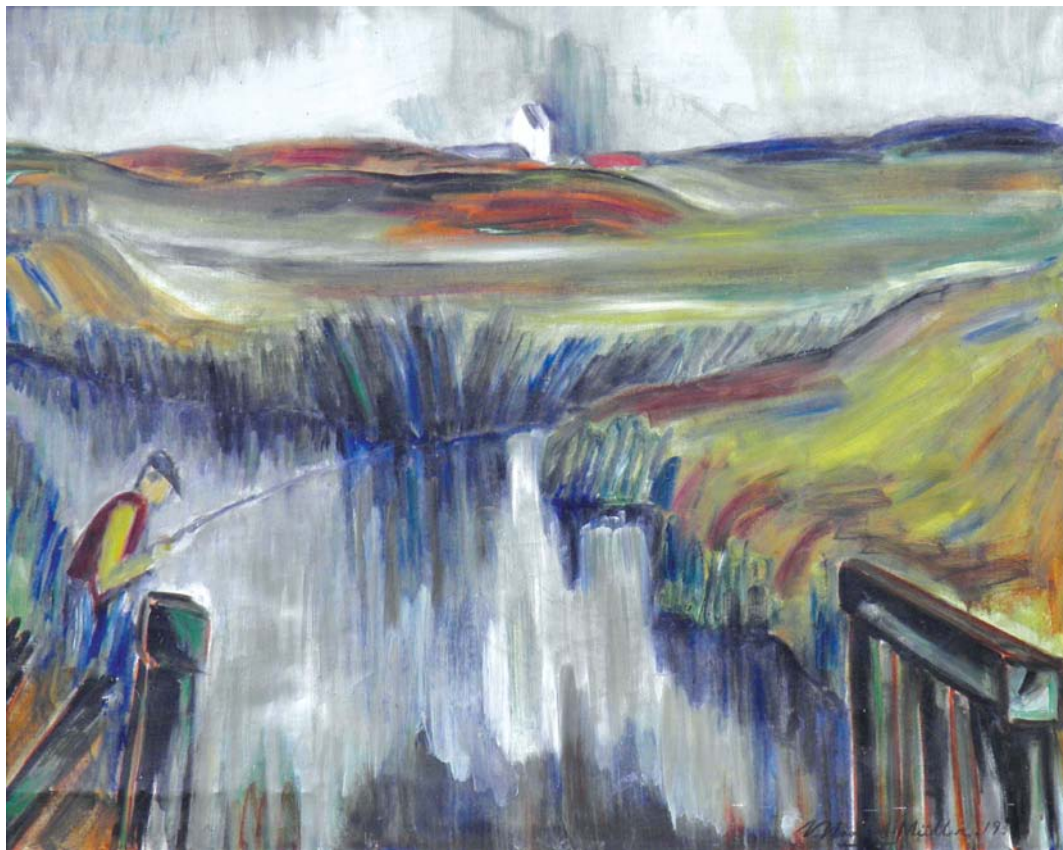
Daværende næstformand Brian Bak viser optimistisk thumbs up fra start til Asserboløbet i 2009. Foto: Søren Grande

Kunstgaver 2020

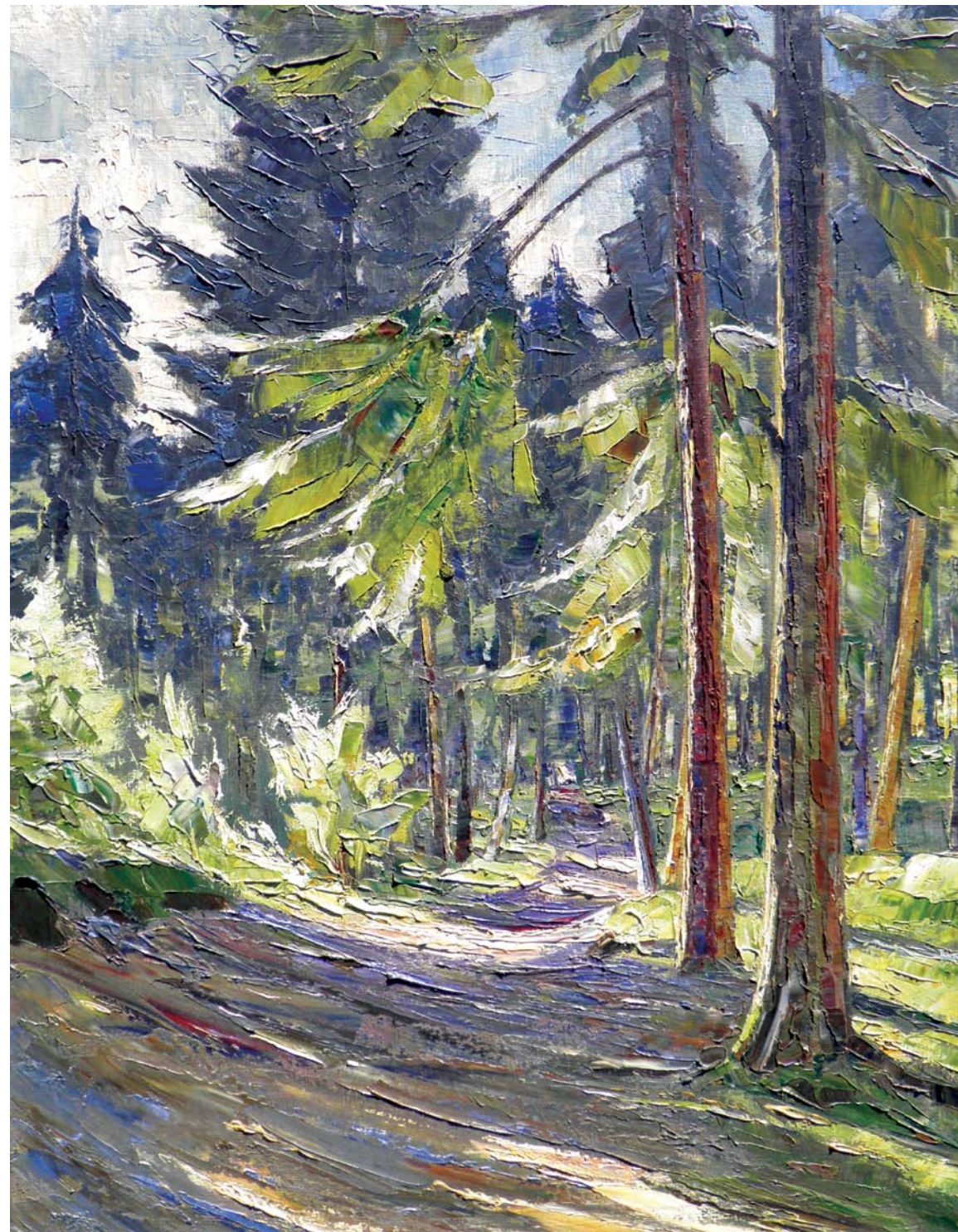
Også i år er der både medlemmer og ikke-medlemmer, der har skænket et kunstværk til Selskabet. Selskabet siger tak til de gode givere, der er med til at udvide vores kunstsamling.

Forhåbentlig er der stadigvæk andre, der i året 2021 får lyst til at forære Vejby-Tibirke Selskabet kunstværker med lokale motiver og skabt af kunstnere med tilknytning til vores område.

Victor Haagen-Müller. Lystfisker ved å i Nordjylland. 1939

Tb. Arthur Nielsen. Tisvilde Hegn

Alfred V. Jensen. Solopgang ved Pibe Mølle

Sigurd Schou. Nordsjællandsk landskab 1923

Ebba Holm. Tisvilde 1933 Akvarel

Ove Kunert. Gammelt hus, Tibirke Sand 1917

Vejby - Tibirke Selskabets bestyrelse i 2020/2021

Form. Chr. Friis
Sankt Helene Vej 7, 3220 Tisvildeleje
48708408/30695566
friis.laebo@mail.dk

Inge Læbo
Sankt Helene Vej 7, 3220 Tisvildeleje
48708408/30695522
ingelaebo@mail.dk

N.form. Søren Nielsen
Skovridervænget 1, 3220 Tisvildeleje
48708425/30311120
anne-sofie.klint@fasttvnet.dk

Siv Plum
Sankt Helene Vej 3 G, 3220 Tisvildeleje
81740147
siv.plum@gmail.com

Kasserer Kjeld Pedersen
Rydevej 6, 3220 Tisvildeleje
48708388
kjeldped@hotmail.com

Birthe Odgaard
Birkevej 11, 3220 Tisvildeleje
21403629
bodgaard@mail.dk

Sekretær Svend Frandsen
Baunevej 10, 3210 Vejby
21929374
sfrandsen@sfrandsen.dk

Søren Bald
Sandbogaards Allé 5, 3300 Frederiksværk
21401789
bald1940@gmail.com

Jette Foss
Bavne Ager 149, 3250 Gilleleje
48705551
ja.foss@mail.tele.dk

Revisor Erland Kongsdal Pedersen
Bakkehusene 74, 2970 Hørsholm
23427001
erlandk@privat.dk

Anni Larsen
Sankt Helene Vej 5, 3220 Tisvildeleje
22165990
anni@sonderkaer.dk

Revisor suppleant Jon Askaa
Porcelænshaven 4 D mf, 2000 Frederiksberg
26206445
Sommer: Lupinvej 3, 3210 Vejby
aska.jon@gmail.com

